

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

NURDAĞI' NIN (GAZİANTEP) BEŞERİ VE EKONOMİK
COĞRAFYASI

Enver ERTOPRAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Adnan Doğan BULDUR

Konya-2012

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	Enver ERTOPRAK		
Numarası	095215021006		
Ana Bilim / Bilim Dalı	ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ COĞRAFYA EĞİTİMİ		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tezin Adı	NURDAĞI' NIN (GAZİANTEP) BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Enver ERTOPRAK

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Enver ERTOPRAK		
	Numarası	095215021006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ COĞRAFYA EĞİTİMİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. A. Doğan BULDUR		
Tezin Adı	NURDAĞI' NIN (GAZİANTEP) BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI			

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan NURDAĞI' NIN (GAZİANTEP) BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYASI başlıklı bu çalışma 21.11.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
1- Yrd. Doç. Dr.	Adnan Doğan Buldur	
2- "	Adnan PINAR	
3- "	Zekeriya BÜLBÜL	

ÖNSÖZ

21. yy. dünyasında bilinmektedir ki, ülkelerin gelişmişlik yarışında yerlerini alabilmeleri ve ilerleyebilmeleri ancak ülke bütünüünün kalkınmasıyla olanaklıdır. Bu ise her şeyden önce ülkenin her bölge, il ve ilçesinin sahip olduğu zenginliklerin, bütün yönleriyle, doğru verilerle ortaya çıkarılmasıyla mümkündür.

Bu çalışma Nurdağı'nın sahip olduğu doğal, beşeri, ekonomik, sosyal ve kültürel zenginliklerin her yönüyle ortaya çıkarılması amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmamız dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırma sahasının fiziki coğrafya özelliklerinden; jeolojik, jeomorfolojik, iklimik ve hidrografik özellikleriyle toprak ve bitki örtüsü özellikleri ele alınmıştır. İkinci bölümde; sahanın beşeri coğrafya özellikleri yani nüfus ve yerleşme özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Üçüncü bölümde; bölgedeki insanların ekonomik etkinliklerini oluşturan; tarım, hayvancılık, ormancılık, sanayi, madencilik, ulaşım, ticaret, turizm faaliyetleri ele alınmıştır. Dördüncü ve son bölümde; araştırma sahasında yaşayan halkın sosyal ve kültürel özellikleri incelenmiş ve çalışmamız sonuç ve öneriler kısmıyla neticelendirilmiştir.

Çalışmalarımın her aşamasında büyük desteklerini esirgemeyen, engin bilgi ve hayat deneyimlerini her fırsatta benimle paylaşan çok değerli danışman hocalarım Yrd. Doç. Dr. Adnan Doğan BULDUR ve Yrd. Doç. Dr. Ayhan AKIŞ'a, değerli bilgi ve fikirleriyle bugünlere gelmemde büyük emeği geçen çok değerli hocalarım Prof. Dr. Akif AKKUŞ, Yrd. Doç. Dr. Adnan PINAR ve diğer bölüm hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarımınla ilgili her türlü veri temininde yardımlarını esirgemeyen Nurdağı İlçesi kamu çalışanlarına, anketlerimi içtenlikle cevaplayıp bu çalışmaya katkı veren tüm Nurdağı halkına en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bütün çalışmalarım boyunca desteklerini hep hissettiren babama, kardeşlerime, eşim Elif ERTOPRAK'a ve ebediyetten dualarıyla en büyük desteği veren, her şeyimi borçlu olduğum Annem Ünal ERTOPRAK'a vefa borcuyla, şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Araştırma sahasını oluşturan Nurdağı ilçesi, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde yer alıp, idari açıdan Gaziantep iline bağlıdır.

İlçe doğusunda Gaziantep'in merkez ilçeleri Şahinbey ve Şehitkamil, batısında Osmaniye iline bağlı Bahçe ilçesi, kuzeyinde Kahramanmaraş' a bağlı Türkoğlu ve Pazarcık ilçeleri, güneyinde ise Gaziantep'e bağlı İslahiye ilçesi ile çevrilidir.

Deniz seviyesinden yüksekliği 570 m. olan ilçenin yüzölçümü 798 km² nüfusu 2011 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) verilerine göre 37.503 kişidir.

Araştırma sahasında Paleozoik, Mezozoik, Tersiyer ve Kuaterner dönemlerine ait arazilere rastlanmaktadır. Ancak sahaya asıl görünümünü Üst Kretase'de en şiddetli aşamasını yaşayan Alp Orojenez ve sonrasında gelişen olaylar vermiştir.

Araştırma sahası, kuzeyde Amanos dağlarının etekleriyle güneyde Kartal Yücesi Tepesi arasında kalan, Hatay-Maraş grabeni içerisinde, Amik ovasının kuzey uzantısı niteliğinde, etrafı dağlarla çevrili bir alandır.

İlçede karasallığın etkisiyle bozulmuş olsa da Akdeniz iklimi hakimdir. Bu nedenle yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlıdır. Yıllık ortalama yağış 791,2 mm. ortalama sıcaklık ise 16.8° C' dir.

Nurdağı'nda yaşayan nüfusun %79 gibi çok büyük bir kısmı geçimini tarım sektöründen sağlarken, %18,5'i hizmet sektöründen, %2,5'i ise sanayi sektöründen geçimini sağlamaktadır.

Araştırma sahasında doğuyu batıya bağlayan demir yolları, E-24 - E-90 kara yolları ve 1999 yılında işletmeye açılan TAG otoyolu gibi ulaşım yolları 1929 yılında gar şefliğinin kurulmasıyla başlayan yerleşmelerin, kısa sürede gelişmesinde ve sahanın ilçe statüsüne ulaşmasında büyük katkı sağlamıştır.

Araştırma sahasında yaşayan halkın etnik yapısını, Türkler, Kürtler, Araplar ve Çerkezler oluşturmaktadır. Başlıca konuşulan diller; Türkçe, Kürtçe ve Arapça'dır.

ABSTRACT

The town “Nurdağı” which makes up the topic of the research field is located on part of Adana of Mediterranean region and administratively connected to the province Gaziantep.

The town is surrounded by Şahinbey and Şehitkamil which are central towns of Gaziantep on the east, Bahçe town of Osmaniye province on the west, Türkoğlu and Pazarcık towns of province of Kahramanmaraş on the north and İslahiye town of province of Gaziantep on the south.

The town’s acreage, whose altitude is 570 meters, is 798 km² and its population is 37.503 according to the 2011 addressed population registration system data (ADNKS).

In the research field, it is run into fields that belong to Paleozoic, Mesozoic, Tertiary and Quaternary periods. However, things gave the actual appearance to the field are the Alp Orogenese which is living its most severe level at the Late Cretaceous and then developing events.

Research field, which is between foothills of Amanos mountains on the north, Kartal Yücesi Height on the south, which is in Hatay - Maraş Graben, which has north extension feature of Amik ovum is a field which is surrounded by mountains.

Mediterranean climate is dominant at the town although it is gone worse with terrestrial effect. Therefore, it is hot and arid in summer, warm and rainy in winter. Yearly average fall is 791,2 mm and average temperature is 16,8 C°.

While almost 79 percent of the population who has been living in Nurdağı are making a living with agriculture sector, 18,5 percent of them make a living with service industry and 2,5 percent of them make a living with industry sector.

In research field, transportation routes such as railways which connect the east to the west, E – 24 and E – 90 highways and TAG highway which is run in 1999,

have made much contribution to shortly developing of the settlements which have begun with being set up gar chieftaincy and to reaching at the status town.

Turks, Kurds, Arabs Circassia's and the Turkmen form the ethnic framework of folk who lives in research field. Mostly spoken languages are Turkish, Kurdish and Arabbish.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Coğrafi Özellikleri.....	1
2. Araştırmanın Amacı.....	3
3. Materyal ve Metod.....	3
4. Önceki Çalışmalar.....	4
I. BÖLÜM-FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	6
1.1. Jeolojik Özellikler	6
1.2. Jeomorfolojik Özellikler.....	9
1.2.1. Dağlar	11
1.2.2. Ovalar	13
1.2.3. Diğer Yerşekilleri.....	13
1.3. Klimatik Özellikler	14
1.3.1. İklim Elemanları	15
1.3.1.1. Sıcaklık.....	15
1.3.1.2. Basınç ve Rüzgarlar	17
1.3.1.3. Nem ve Yağışlar	20
1.3.1.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi.....	23
1.4. Hidrolojik Özellikler	26
1.5. Toprak Özellikleri.....	27
1.6. Bitki Örtüsü Özellikleri.....	28

II. BÖLÜM-BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	31
2.1. Nurdağı'nın Nüfus Yapısı	31
2.1.1. Nüfus Artışı	31
2.1.2. Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı	33
2.1.3. Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Dağılımı	35
2.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu	36
2.1.5. Nüfusun Kır Kent Durumu	38
2.1.6. Nüfusun Medeni Durumu.....	43
2.1.7. Nüfus Yoğunluğu.....	44
2.1.8. Nüfusun Ekonomik ve Sosyal Durumu.....	46
2.1.9. Nüfusun Sağlık Durumu.....	47
2.2. Nurdağı'nın Yerleşme Özellikleri.....	48
2.2.1. Geçmişten Günümüze Nurdağı.....	48
2.2.2. Yerleşme Şekilleri.....	50
2.2.2.1. Kırsal Yerleşmeler	51
2.2.2.1.1. Köy Yerleşmeleri	51
2.2.2.1.2. Mezra Yerleşmeleri	55
2.2.2.1.3. Höyük Yerleşmeleri.....	56
2.2.2.2. Kent Yerleşmeleri	56
III. BÖLÜM-EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ.....	61
3.1. Nurdağı'nda Tarım.....	61
3.1.1. Arazi Kullanışı.....	61
3.1.2. Tarımsal Üretim.....	63
3.1.2.1. Tahıllar	63
3.1.2.2. Endüstri Bitkileri.....	64
3.1.2.3. Sebze ve Meyve Üretimi	67
3.1.2.4. Yem Bitkileri	68
3.1.2.5. Bahçe Tarımı	69
3.1.2.6. Tarımın Sosyo-Ekonomik Etkileri.....	72
3.2. Nurdağı'nda Hayvancılık	73
3.2.1. Küçükbaş Hayvancılık	74

3.2.2. Büyükbaş Hayvancılık	76
3.2.3. Kümes Hayvancılığı.....	78
3.2.4. Arıcılık	79
3.3. Nurdağı'nda Ormancılık.....	79
3.4. Nurdağı'nda Madencilik.....	81
3.5. Nurdağı'nda Sanayi.....	83
3.6. Nurdağı'nda Ulaşım	84
3.7. Nurdağı'nda Ticaret	88
3.8. Nurdağı'nda Turizm.....	90
IV. BÖLÜM- SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLER.....	92
SONUÇ VE ÖNERİLER	98
KAYNAKÇA	101
FOTOĞRAFLAR.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	109

KISALTMALAR VE SİMGELER

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

TÜİK: Türkiye İstatistik Enstitüsü

DSİ: Devlet Su İşleri

TMO: Toprak Mahsulleri Ofisi

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları

DMİGM: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

OSB: Organize Sanayi Bölgesi

TAG: Tarsus-Adana-Gaziantep Otoyolu

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

AB: Avrupa Birliği

DPE: Düzeltilmiş Potansiyel Evapotranspirasyon

DMPE: Düzeltilmemiş Potansiyel Evapotranspirasyon

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Nurdağı ve Gaziantep'te Ortalama Sıcaklıkların Aylara Dağılışı.....	15
Tablo 2: Ortalama, Ortalama Yüksek ve Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Dağılışı.....	17
Tablo 3: Nurdağı'nda Ortalama Aktüel Basıncın Aylara Dağılışı	18
Tablo 4: Nurdağı'nda Rüzgarların Mevsimlik Esme Sayıları.....	19
Tablo 5: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep'te Nispi Nemin Aylara Dağılışı	20
Tablo 6: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep'te Aylık ve Yıllık Yağış Miktarları.....	22
Tablo 7: Nurdağı'nın Thornthwaite Formülüne Göre Hazırlanmış Su Bilançosu.....	24
Tablo 8: Nurdağı'nda Kır-Kent Nüfusu (1990-97-00-07-09-10-2011)	33
Tablo 9: İlçe, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus – 2011	34
Tablo 10: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Eğitim Durumu (6+ Yaş)	36
Tablo 11: Nurdağı'nda Örgün Eğitim Kurumları	38
Tablo 12: İlçe merkezi, belde ve köy nüfusu – 2009/2011	38
Tablo 13: Nurdağı İlçesinde Yıllara Göre Köy Nüfusu	40
Tablo 14. Gaziantep İline Bağlı İlçelerde Nüfusun Kır-Kent Durumu.....	41
Tablo 15. Yaş Gruplarına Göre Nüfusun Medeni Durumu	44
Tablo 16: İlçede Nüfus Yoğunluğu Değişkenleri (2009)	44
Tablo 17: Nurdağı'nda Arazilerin Kullanım Alanı	63
Tablo 18: Nurdağı'nda Tarım Ürünlerinin Ekim Alanı Ve Üretimi	65
Tablo 19: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Elde Edilen Ürünler (2000)	74
Tablo 20: Nurdağı İlçesinde Kurulan Hayvancılık İşletmeleri (2009)	77
Tablo 21: Gaziantep İli Nurdağı ve Diğer İlçelerde Arazi Kullanım Oranı	80
Tablo 22: Nurdağı'nda Faal İşletme Tür Ve Sayıları.....	84
Tablo 23: Nurdağı'nın Bazı Yerleşim Birimlerine Olan Uzaklığı.....	85

Tablo 24: Nurdağı'nda Karayolu Ve Otoyollarda Araç Sayısı (Gün) 87

Tablo 25: Nurdağı'nda Örgün Ve Yaygın Eğitim Kurumları..... 96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası	2
Şekil 2: Araştırma Sahasının Jeoloji Haritası	7
Şekil 3: Araştırma Sahasının Fay Hatları Haritası (kyh.deprem.gov.tr)	8
Şekil 4: Araştırma Sahasının Jeomorfoloji Haritası.....	10
Şekil 5: Araştırma Sahasının Topografya Haritası.....	12
Şekil 6: Nurdağı ve Gaziantep İstasyonlarına Ait Aylık Ortalama Sıcaklıklar	16
Şekil 7: Nurdağı İlçesinin Rüzgar Frekans Gülü (İslahiye Meteoroloji İstasyonu) ...	18
Şekil 8: Nurdağı ve Gaziantep'te Bağıl Nemin Aylara Göre Dağılışı.....	20
Şekil 9: Nurdağı'nda Yağışların Mevsimlere Dağılışı	21
Şekil 10: Nurdağı'nın Su Bilançosu.....	24
Şekil 11: Nurdağı'nın Sıcaklık ve Yağış Grafiği (D.M.İ.G.M.)	25
Şekil 12: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (Kişi - TÜİK).....	33
Şekil 13: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (% - TÜİK).....	34
Şekil 14: Nurdağı'nın Nüfus Piramidi (2011)	35
Şekil 15: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Dağılımı (TÜİK/2011)...	35
Şekil 16: Nüfusun Eğitim Durumu (TÜİK).....	37
Şekil 17: Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Göre Okur Yazar Durumu	37
Şekil 18: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Kır - Kent Durumu (TÜİK / 2011)	39
Şekil 19: Sayım Dönemleri İtibariyle Nüfusta Meydana Gelen Değişim (TÜİK)	39
Şekil 20: Nurdağı'nın Nüfus Dağılım Haritası (2011-TÜİK).....	42
Şekil 21: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Medeni Durumu.....	43
Şekil 22: Nurdağı'nda Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı	47
Şekil 23: Nurdağı'nda Yerleşme Birimleri (Nurdağı Kaymakamlığı)	51
Şekil 24: Hurşit Ağa Konağı Yerleşme Planı (Sakçagözü)	54

Şekil 25: Nurdağı'nda Arazi Kullanım Oranı.....	62
Şekil 26: Nurdağı'nda Tarım Ürünlerinin Ekim Alanlarına Göre Dağılışı	67
Şekil 27: Nurdağı'nda Büyük Ve Küçükbaş Hayvan Türleri (2009).....	75
Şekil 28: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Et Verimi (2000)	76
Şekil 29: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Süt Verimi (2000).....	77
Şekil 30: Nurdağı Ve Diğer İlçelerde Doğal Ormanlar Ve Ağaçlandırma Alanları ..	80
Şekil 31: Araştırma Sahasının Ulaşım Haritası	86

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto 1: Nurdağı'ndan Genel Bir Görünüm.....	105
Foto 2: Nurdağı Bademli Mağarası.....	105
Foto 3: Kızılçamların Tahribatı Sonucu Oluşan Maki Toplulukları.....	106
Foto 4: Nurdağı'nda Dağ Eteği Köy Örneği (Kartal Köyü).....	106
Foto 5: Nurdağı'nda Kırsal Yerleşme Örneği (İkizkuyu)	107
Foto 6: Nurdağı İlçesi Pınarbaşı Mahallesi (Sakçagözü)	107
Foto 7: Nurdağı'nda Mezra Yerleşmesi	108
Foto 8: Atatürk Viyadüğü.....	108

GİRİŞ

1. Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Başlıca Coğrafi Özellikleri

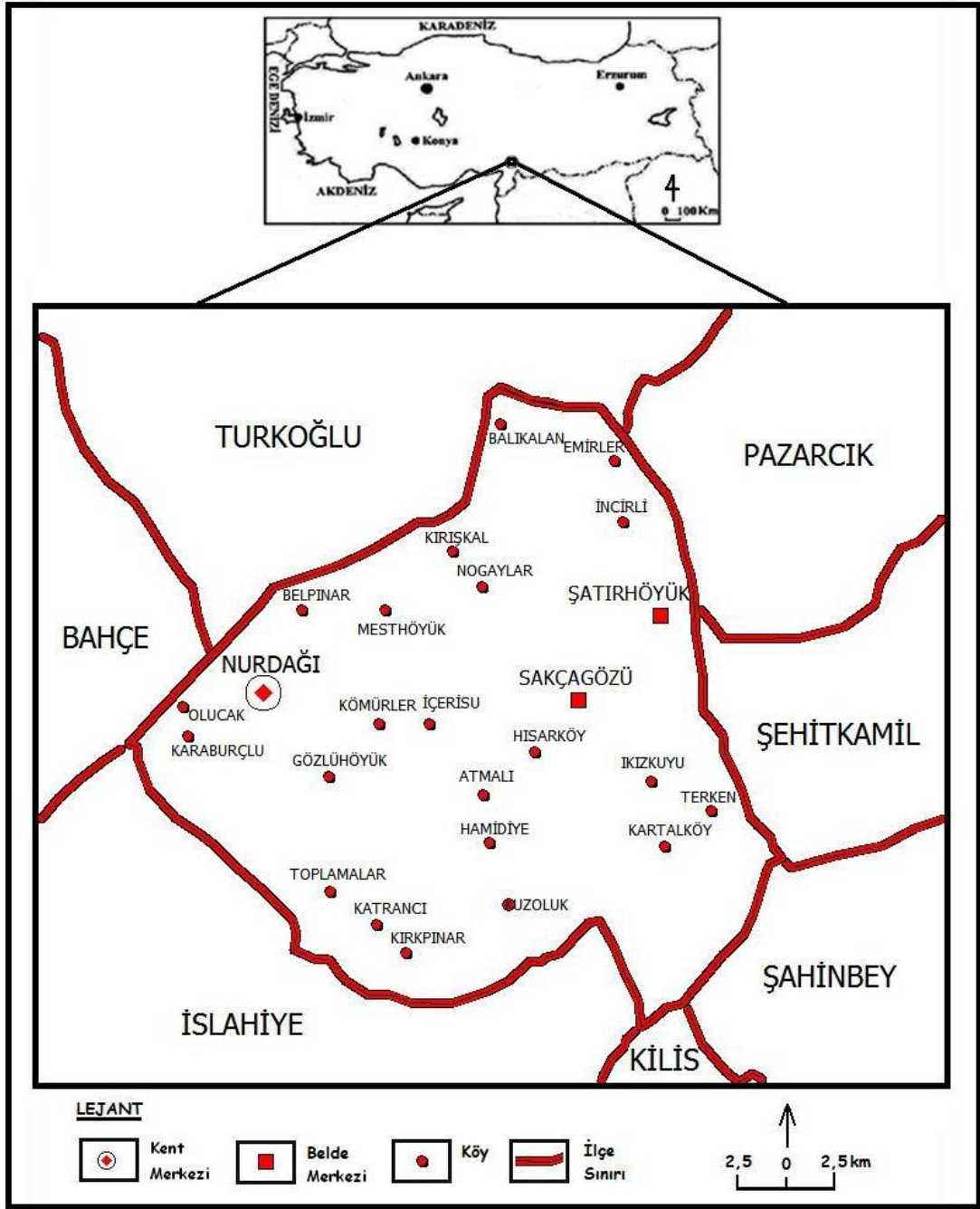
Araştırma sahası; Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölümü'nde bulunmakta olup, idari açıdan Gaziantep iline bağlı dokuz ilçeden, nüfus ve yüzölçümü bakımından beşinci büyüklükte olanıdır. Adana-Gaziantep karayolunun kavşak noktasında bulunan ilçe Akdeniz'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya bağlayan ana kara ve demiryolları üzerinde gelişme göstermiştir (Foto 1).

Araştırma sahası kabaca 37°-38° kuzey paralelleri ile 36°-37° doğu meridyenleri arasında yer alır (Şekil 1). İlçe bağlı bulunduğu Gaziantep ili dışında Osmaniye, Kahramanmaraş ve Kilis illeri ile de komşudur. Nurdağı doğuda Şahinbey ve Şehitkamil (Gaziantep merkez ilçeleri), kuzeyde Türkoğlu ve Pazarcık (Kahramanmaraş), batıda Bahçe (Osmaniye) güneyde ise İslahiye (Gaziantep) ilçeleri ile çevrilidir (Şekil 1).

Deniz seviyesinden yüksekliği 570 m., olan ilçenin yüzölçümü 798 km²'dir. Bu yüzölçümünün % 34'ünü düzlükler oluştururken geriye kalan % 66'lık arazi dağlık ve engebeli alanlardan oluşmaktadır. Bu durum araştırma sahamızda gerçek ve izdüşümsel alanlar arasında belirgin bir fark olduğunun göstergesidir.

Araştırma sahası, Kızıldeniz – Gor Çukurluğu fay sistemine bağlı oluşan, KKD – GGB doğrultulu uzanan Hatay – K.Maraş grabeni üzerinde Amik, İslahiye Ovası ile Türkoğlu, K.Maraş ovası arasında yer alır. Nurdağı ilçesi genelde arızalı bir röliyefe sahiptir, doğusunda ilçeyi sınırlandıran Kartal Dağları ve uzantıları uzanır iken batıda yörenin en uzun ve yüksek kütesini oluşturan Amanoslar ilçenin doğal sınırını belirlemektedir.

Araştırma sahası, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu bölgesi arasında bir geçiş sahasında yer aldığı için tam olarak tek bir iklimin özelliğini yansıtmaz. Bu saha daha çok geçiş iklimi özelliğine sahiptir. Nurdağı'nda yükselti ve karasallığa bağlı olarak "Akdeniz İklimi" bozulmuş bu iklime az da olsa karasal etkiler karışmıştır.

Şekil 1: Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

Buna bağlı olarak yazları sıcak ve kurak, kışları ise ılık ve yağışlıdır. Nurdağı'nda yıllık ortalama sıcaklık 16,8 °C iken, yıllık ortalama yağış miktarı da 791,2 mm'dir. Bu geçiş özelliği sadece iklimde değil tüm doğal ve beşeri özelliklerde de kendini göstermektedir. Bitki örtüsü genelde dağlık sahalarda kızılçam ve meşe ormanlarından oluşmakta, daha aşağıda ise bozulmuş maki (garig) formasyonlarına ve yer yer step türlerine rastlanmaktadır.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Bu çalışmada, Gaziantep'e bağlı Nurdağı ilçesinin doğal ve beşeri kaynaklar denetiminde gelişen ekonomik ve beşeri faaliyetleri araştırılarak, ilçe ile ilgili yatırım ve planlama kararlarına somut katkı sağlamak hedeflenmiştir. Çünkü bölgesel coğrafi faktörler dikkate alınmadan yapılan her türlü yatırım ve planlamanın başarıya ulaşma şansı az ve eksiktir. Yapılacak olan planlama ve yatırımlarda bölgesel coğrafi özelliklerin dikkate alınması başarı şansını arttıracaktır.

3. Materyal ve Metod

“Nurdağı'nın (Gaziantep) Beşeri-Ekonomik Coğrafyası” konulu bu çalışmada esas uygulanan metot, gezi gözlem, test anket, mülakat yöntemleri olmuştur.

Bu çalışma birkaç aşamada gerçekleştirilmiş olup, ilk aşamada Hatay-Maraş grabenine ait basılı kaynaklar ve eserler incelenmiştir. Araştırmamıza, Harita Genel Komutanlığı'nın 1/100 000 ölçekli Topografya Haritası, 1/500 000 ölçekli M.T.A. Jeoloji Haritası, Nurdağı Kaymakamlığı'nın 1/150.000 ölçekli Ulaşım Haritası, D.M.İ. Genel Müdürlüğü İslahiye Rasat İstasyonu'ndan alınan meteorolojik veriler, ilçedeki kamu kurum ve kuruluşları ile meslek odalarından alınan beşeri ve ekonomik özellikler ile ilgili veriler ve raporlar araştırmamıza kaynak oluşturmuştur.

Araştırma alanı ile ilgili olarak istatistiksel bilgi ve verilerin önemli bir kısmı kamu kurum ve kuruluşlarından (TÜİK, Nurdağı Kaymakamlığı, İlçe Tarım Müdürlüğü, Orman İşletme Şefliği, Nurdağı Belediyesi, Ziraat Odası... vd.) elde edilmiş olup bu veriler, değerlendirilip analiz edildikten sonra elektronik ortama aktararak çizelge, grafik ve haritalara dönüştürülerek görselleştirilmiştir. Bu çalışmalar gerçekleştirilirken araştırma alanının bugünkü bazı özellikleri geçmişe ve çevresine göre karşılaştırılarak ortaya konulmuştur. Ayrıca Nurdağı ilçesi ve yakın çevresini kapsayan tez, makale, süreli yayın, rapor ve brifing gibi eserler taranarak faydalanılmıştır.

Çalışmanın sonraki aşamasında arazide gerçekleştirilen gezi-gözlem metodu çerçevesinde, periyodik geziler yapılarak sahada gözlem yöntemi ile bilgi edinme yolu seçilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise toplanan dokümanter veriler, Coğrafya biliminin temel ilkelerine (Dağılım, Bağlantı, Sebep-Sonuç) bağlı kalınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yapılan değerlendirmeler; çizilen harita, tablo, grafiklerle ve çekilen fotoğraflarla desteklenerek; tez çalışması bugünkü şekline getirilmiştir.

4. Önceki Çalışmalar

Nurdağı ilçesiyle ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ancak ilçe ve yakın çevresinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların daha çok fiziki ve beşeri coğrafya ile jeoloji alanında olduğu görülür.

Eser (2006), “Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyü Arazi Toplulaştırması Etkinliği” adlı yüksek lisans tez çalışmasında, Gaziantep ili Nurdağı ilçesi Gedikli Köyünde uygulanan arazi toplulaştırmasının etkinliği üzerinde durmuştur.

Solmaz (2011), “Nurdağı İlçe Merkezinin Coğrafi Etüdü” adlı Nurdağı ilçe merkeziyle sınırlandırılan bu yüksek lisans tez çalışmasında fiziki ve beşeri unsurların etkilerini beraber inceleyerek ilçe merkezinin bugünkü görünümünü kazanmasında bu unsurların etkileri üzerinde durulmuştur.

Bozkaya v.d. (2009), “Amanoslar Bölgesi Paleozoyik Kayaçlarının Mineralojisi” adlı çalışmalarında Amanos dağları üzerinde yer alan Paleozoik yaşlı kayaçların ayrıntılı bir incelemesi üzerinde durmuşlardır.

Şimşek (2009), “İslahiye’de (Gaziantep) Tarımsal Yapı Ve Arazi Kullanımı” adlı çalışmasında araştırma sahasının güneyinde bulunan İslahiye ilçesinde mevcut arazi kullanım durumu, potansiyeli, tarımsal yapısı ile bunları etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

Tıraş (2002), “Türkoğlu İlçe Merkezinin Coğrafî Etüdü” adlı çalışmasında araştırma sahasının kuzey komşusu olan Türkoğlu ilçe merkezinin doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM-FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik Özellikler

Araştırma sahası ve yakın çevresi jeolojik özellikleri açısından çeşitlilik arz eder. İlçede yapılan araştırmalarda Paleozoik, Mesozoik, Tersiyer ve Kuaterner dönemlerine ait arazilere rastlanmaktadır (Şekil 2).

Araştırma sahasında her ne kadar tüm jeolojik devirlere ait arazilere rastlansa da sahaya asıl görünümünü Üst Kretase'de en şiddetli aşamasını yaşayan Alp Orojenezi ve sonrasında gelişen olaylar vermiştir.

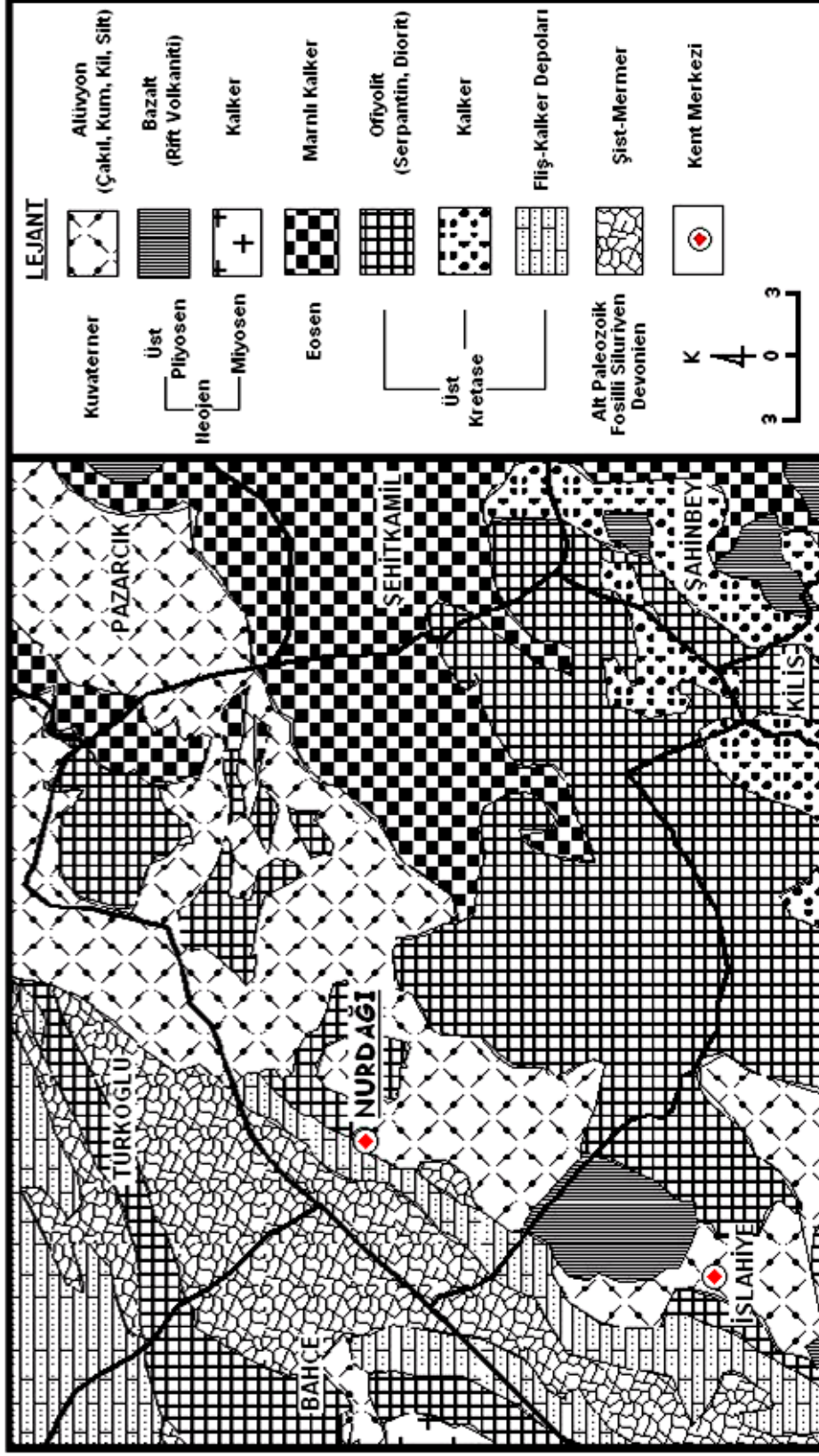
Jeolojik açıdan bir mozaik görünümünde olan ilçenin batısında uzanan Amanos dağlarının nüvesini, merkezi ve kuzey kısmında alt Paleozoik yaşlı (Silüriyen-Devoniyen) şistler, mermerler, fillatlar, kuvarsitler ile bunların altında bulunan daha yaşlı ante-Kambriyen arazilerden kristalen şistler oluştururlar (Ardos, 1995: 141).

Paleozoik arazilerin üzerinde ise Jura-Kretase yaşlı kalker ve konglomeralar ile kompresif özellikte ofiyolitik (yeşil) kayalar (serpantin, diorit, granodiorit) yer alır (Şekil 2).

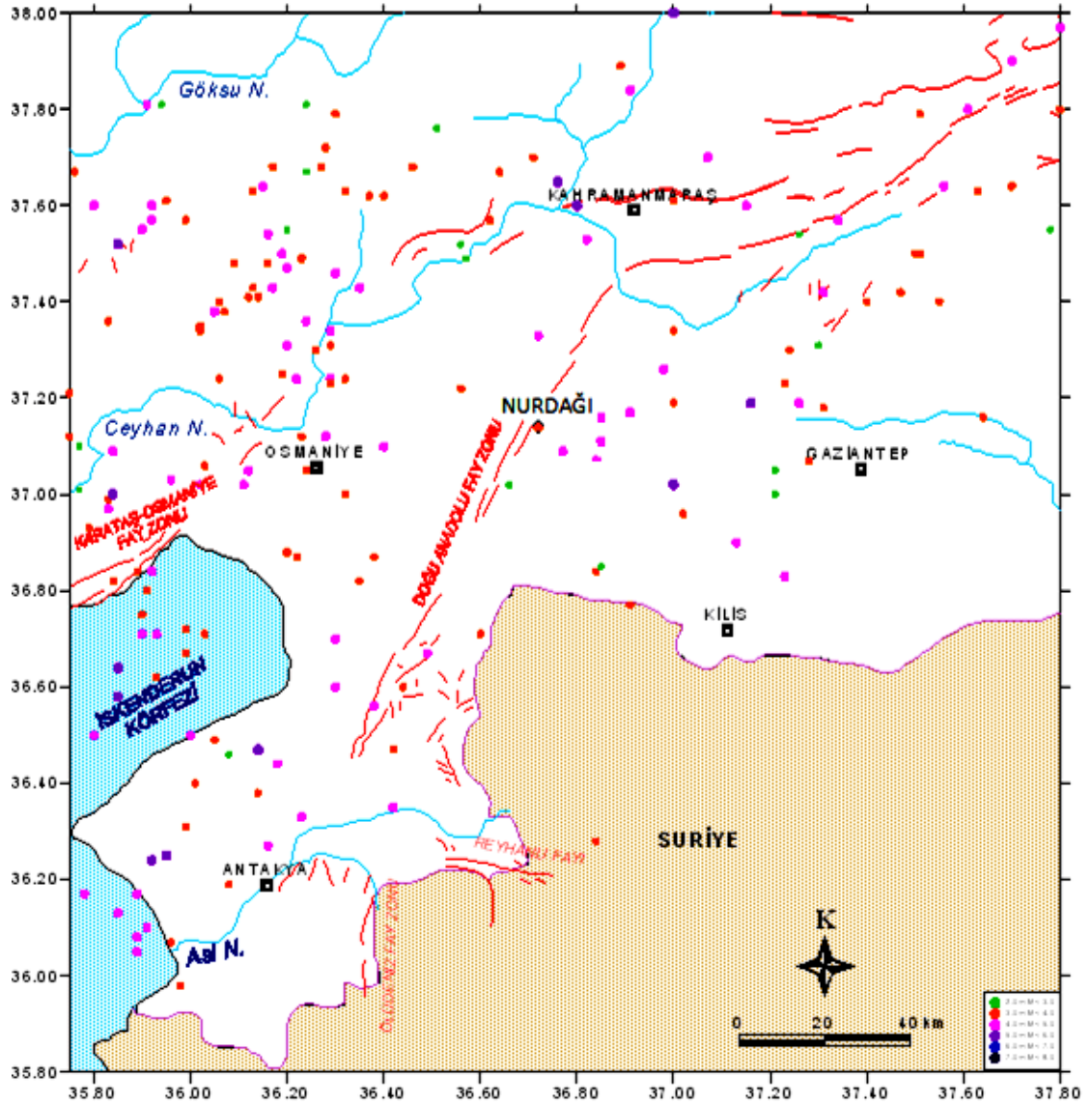
Araştırma sahasının merkezi kısmı ise; Kızıldeniz - Gor Çukurluğu - K. Maraş-Karlıova hattı üzerinde oluşmuştur. Bu kısım tektonik kökenli, alüvyal dolgululu ve sübsidans özellikte bir ova'dır. Bu ova Türkiye'nin en önemli ovalarından olan Amik – K.Maraş ovaları arasında olup, yine karışık bir jeolojik ve tektonik yapıya sahiptir.

Araştırma sahasında graben sahası içinde yer alan Nurdağı Ovası, genel itibarıyla Doğu Anadolu Fay'ı yönünde uzanış gösterir. Ovayı çevreleyen yükseltiler genel itibarıyla bir fay ile ova tabanından ayrılır. Esasen Nurdağı Ovalık Sahası sözü edilen alandaki faylanmalar sonucunda Üst Miosende çökerek oluşan graben alanı içinde oluşumuna başlamış ve zamanla şekillenmiştir (Şekil: 3).

Doğu Anadolu, Gor Çukurluğu ve birtakım örtülü faylarla çevrili olan Nurdağı geçmişten günümüze birçok tektonik harekete maruz kalmış ve bugün de birinci dereceden deprem bölgesi olarak göze çarpmaktadır (Şekil: 3).

Şekil 2: Araştırma Sahasının Jeolojik Haritası (M.T.A.'nın 1/500.000'lik Jeolojik Haritası ve Bozkaya v.d. 2009'dan faydalanılarak)

Şekil 3: Araştırma Sahasının Fay Hatları Haritası (kyh.deprem.gov.tr)

Bu saha üçüncü zamanda Kretase ve Eosen sonu faylanmalarla çökmüş, bu çökme uzun bir süreçte ve yavaş bir şekilde cereyan etmiş ve sonuçta çöken kısma (transgrasyon sonucunda) Miyosen - Pliyosen denizleri sokulmuş bunların tortulları ile de havza doldurulmuş böylece şekillenme başlamıştır. Zamanla saha üzerinde kurulan akarsular ve sel suları alüvyonlar ile ovayı doldurmuş, düzleştirmiş ve saha böylece bugünkü görünümüne kavuşmuştur (Ardos, 1995: 144).

Esas ova düzlüğü Kuvaterner'de kalınlığı yer yer 200 metreyi geçen çakıl, kum ve killerden oluşan alüvyonlarla kaplanmıştır. Ve böylelikle genel eğimin kuzeyden güneye doğru azaldığı ova son görünümünü kazanmıştır.

1.2. Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma sahasında ana rölyefi kuzeyde ve batıda, üçüncü zamanda meydana gelen Alp orojenezineyle oluşmuş, Alp – Himalaya kuşağının Dinarit koluna bağlı Toros silsilesinin bir kolu olan Nur (Amanos) dağları, doğuda ve güneyde daha alçak yükseltiye sahip olan Kartal dağları ve bunların arasında kalan Amik grabeninin kuzey ucundaki ovalık sahalar oluşturmaktadır (Şekil 4).

Arazide yer şekillerinin genel uzanış yönü, kuzedoğu – güneybatı doğrultuludur. Araştırma sahasının % 66'sını dağlık sahalar oluştururken geriye kalan % 34'lük bölüm hafif dalgalı düzlüklerden (ovalardan) oluşmaktadır (Nurdağı Kaymakamlığı 2010).

Araştırma sahasında dik yamaçlı dağ sıraları arasında kalan hafif dalgalı düzlükler (ovalık alanlar) arazideki farklılıkları göz önüne sermek açısından oldukça ilgi çekicidir. Bunun yanında dikliklerin son bulup eğimin azaldığı yerlerde sel ve seyelan gibi yüzey sularının dağların eteklerinden aşındırdıkları malzemeyi biriktirmesiyle oluşmuş irili ufaklı birçok birikinti konisi göze çarpmaktadır.

Araştırma sahasının ana morfolojik ünitelerini, dağlık sahalar ile bu sahalardan aşınan malzemelerin birikmesi sonucu oluşan alüvyal dolgulu ovalar oluşturmaktadır. Ana morfolojik unsurları ise, özellikle Alp-Himalaya dağ kuşağında III. Jeolojik zamanda meydana gelen orojenik hareketler ile litolojik yapı, iklim özellikleri ve flüvyal hareketler şekillendirmiştir.

Sonuç itibariyle, bölge dağları genel itibariyle oluşumunu 3. jeolojik devirde meydana gelmiş olan Alp Orojenezinden almıştır, Kuaterner'de ise bu dağlar aşınımına uğramış, parçalanmış, şekillenmiştir. Bölgenin günümüzdeki yüzey şekillerini alması, uzun bir jeolojik zaman sürecinde meydana gelmiştir. Bu oluşumda gerek orojenik ve epirogenik hareketler gerek akarsu faaliyetleri ve gerekse deniz seviyesindeki değişimler büyük rol oynamıştır.

1.2.1. Dağlar

Araştırma sahasını dağlar açısından iki farklı bölümde incelemek gerekir. Birincisi kuzeybatıda, KD – GB doğrultulu uzanan Amanos Dağları ve uzantısını teşkil eden tepeler, ikincisi güneydoğuda yine KD – GB doğrultulu uzanan ve kuzeybatıya nispeten daha alçak olan Kartal Dağları ve uzantısını oluşturan tepeler grubudur (Şekil 5).

Kuzey ve batıdaki Amanoslar Kahramanmaraş yakınlarındaki Ahır dağlarından İskenderun körfezinin doğu kıyısındaki Hınzır Burnu'na kadar 175 km. uzunluğunda ve 20 – 30 km eninde bir uzanış sergiler. Bu dağlar üçüncü zamanın Toros kıvrım sisteminin güneye doğru bir uzantısı olup Neojen devri sonunda yükselmiş kıvrımlı – kırıklı dağlardandır. Ortalama 1500 – 2000 m. yüksekliğe sahip ve genelde dik yamaçlı bu dağlar üzerinde yer yer boyun ve geçitler de vardır (İzbirak, 2001: 40).

Araştırma sahasının kuzeybatısını sınırlandıran Amanoslar en yüksek noktasına da bu bölümde yani araştırma sahasının batısında ulaşır (Daz dağı 2240 m.). Kuzeyden güneye doğru belli başlı diğer tepeler, Tekesivrisi (1691 m), Kozluk T. (1850 m), Kölemez Dağı (1350 m), Ziyaret T. (1550 m), Çobandere T. (1700 m), Gücükburnu T. (1200 m), Ziyaret Dağı (1235 m), Katranlı T. (1023 m). Dağın başlıca 2 geçidi vardır: Kuzeyde araştırma sahasının merkezinde Nurdağı Geçidi (1150 m), güneyde ise, İskenderun'u Antakya'ya bağlayan ve son yıllarda ulaşım bakımından önemi oldukça artan Belen Geçidi (662 m) (Ardos, 1995: 141).

Araştırma sahasının iç ve güneydoğusunda yer alan tepelerin başlıcaları ise güneyden kuzeye doğru; Veysel T. (1325 m.) ilçenin en yüksek noktasını oluşturan Kartal Yücesi T. (1429 m.), Kalecik T. (961 m.), Cankurtaran T. (930 m.), Sarımağara T. (1167), Büyüktulıca T. (820 m.), Hartlaplıgedik T. (977 m.), Emirmusa T. (788 m.), Kemer T. (572 m.), Kocager T. (716 m.) ve Büyükmine T. (731)'dir (Şekil 5).

1.2.2. Ovalar

Akarsuların derince yarmadığı, çevresine göre alçak düzlükler ova olarak tanımlanır. Araştırma sahamız, Kızıldeniz – Gor çukurluğundan ülkemize girip Hatay – Maraş grabenini takiben Bingöl – Karlıova'ya kadar uzanan fay sistemi üzerinde oluşmuş bulunan tektonik kökenli bir çöküntü ovasıdır. III. Zamanın sonu IV. zamanın başında meydana gelen faylanmalarla çöken kısmı zamanla saha üzerinde kurulan akarsular ve sel suları alüvyonlar ile doldurmuş, düzleştirmiş ve saha böylece bugünkü görünümüne kavuşmuştur (Ardos, 1995: 144).

Esas ova düzlüğü Kuvaterner'de kalınlığı yer yer 200 metreyi geçen çakıl, kum ve killerden oluşmuş bulunan alüvyonlarla kaplanmış ve böylelikle genel eğimin kuzeyden güneye doğru azaldığı ova son görünümünü kazanmıştır.

Arazide yer alan belli başlı ovalara gelince; Emen Gölü'nün kurutulmasıyla tarıma kazandırılmış olan Emen Gölü Ovası, güneyde Amik Ovası'yla birleşen Aslanlı Ovası, daha kuzeyde yer alan Sakçagözü ve Yaylacık Ovalarıdır (Şekil 4).

1.2.3. Diğer Yerşekilleri

Arazide en fazla göze çarpan yer şekillerinden biri de; düzlük arazileri çevreleyen yüksek alanlardan, ova tabanına doğru akışa geçen, mevsimlik akarsular ve sel, seyelan gibi yüzey sularının, aşındırdıkları alüvyonları eğimin azaldığı yerlerde biriktirmesi sonucunda oluşan, irili ufaklı birikinti konisi ve yelpazeleridir

Yine arazilerin daha çok karstik özellik gösterdiği Kurudere, Gökçedere, çevrelerinde ve Olucak, Hurşit, Körmencik, Araptepe yerleşmeleri yakınlarında yer altı sularının uzun bir süreçte yaptığı aşındırma faaliyetleri sonucunda oluşmuş, sayısı 15'i bulan irili ufaklı birçok mağara göze çarpmaktadır (Foto 2).

Ayrıca daha çok kaynak sularıyla beslenen irili ufaklı dereler üzerinde oluşan şelale ve dev kazanları da bölgenin diğer yer şekillerindedir. Keferdiz deresi üzerinde bulunan Zerda Şelalesi ve şelaleye bağlı olarak oluşan dev kazanları bunların en güzel örneğidir.

1.3. Klimatik Özellikler

Bu bölümde Nurdağı'nın iklim özellikleri derinlemesine incelenmiştir. İklim ile ilgili veriler elde edilirken, araştırma sahasında rasat yapan herhangi bir meteoroloji istasyonu bulunmadığı için İslâhiye ve Gaziantep Meteoroloji İstasyonlarından faydalanılmıştır.

Araştırma sahamız makro ölçekte Akdeniz iklim sahasında olmasına karşın, yükselti, yer şekillerinin uzanışı v.b. faktörlere bağlı olarak bu iklime karasal etkiler karışmıştır. Bunun sonucunda Akdeniz – Güneydoğu Anadolu – Doğu Anadolu bölgelerinin kavşak noktasında yer alan bu sahada bozulmuş Akdeniz iklimi diyebileceğimiz bir iklim tipi görülmektedir.

Nurdağı ilçesi yaz ve kış aylarında farklı hava kütlelerinin etkisinde kalır, bu durum yıl içerisinde nemli ve kurak olmak üzere iki farklı dönemin ortaya çıkmasına sebep olur. Yaz aylarında daha çok tropikal kökenli kontinental ve maritum hava kütleleri etkisini gösterirken, kış aylarında daha çok polar kökenli kontinental ve maritum hava kütleleri ilçeyi etkisi altına almaktadır. Yaz aylarında havaların ısınmasıyla kuzeye çekilen gezici siklonlar sonbaharla beraber havaların soğumasıyla Akdeniz üzerinde cephesel yağışlara sebep olur, bunun sonucunda ilçede sıcak ve kurak geçen yazları, serin ve yağışlı geçen kışlar takip eder.

Araştırma bölgesi ikliminin asıl karakterlerini belirleyen dinamik koşullar üzerinde az çok değişikliğe yol açan coğrafi faktörler yönünden ise şöyle bir durum dikkati çeker; genel çizgileri itibariyle Akdeniz iklimi özellikleri gösteren araştırma sahası, konumu gereği Akdeniz kıyı bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında yer alır. Kışın Akdeniz'den doğuya doğru hareket eden hava kütleleri yükseltisi yer yer 2000 m'yi aşan Amanos dağları engeliyle karşılaşarak yükselmeye zorlanırlar. Bu dağı aştıktan sonra ise, Hatay-Maraş grabeni üzerinde alçalırlar. Daha az etkili olmakla birlikte, Gaziantep Platosunun batı sınırını, başka bir ifadeyle Hatay-Maraş oluşunu doğudan sınırlandıran ve yükseltisi 750–1250 m'ler arasında değişen Kurt Dağları üzerinde yeniden yükselmeye zorlanırlar. Buradan itibaren gittikçe alçalarak 600–650 m yükseltideki Kilis Ovasına ulaşırlar. Bu hareketler esnasında siklonlar, geçtikleri yerlerin yükseltileri ve denizden uzaklıkları ile orantılı olarak nemlerini nispeten özelliklerini kaybederek seyrederek (Kesici, 1992: 10).

Araştırma sahasının, etkilendiği denizle arasında az bir mesafe bulunmasına karşılık, nispeten yüksek dağ kütlelerinin (Amanoslar) ayırıcı etkisi nedeniyle deniz etkisinin, denize uzaklığıyla orantılı olarak hissedilmediği görülür.

1.3.1. İklim Elemanları

Araştırma sahamızın iklim özelliklerini tam anlamıyla ortaya koyabilmek için sıcaklık, basınç, rüzgar, nem ve yağışın oluşturduğu iklim elemanlarını incelemek gerekir. Bir yerin ikliminin doğru bir şekilde ortaya konulabilmesi ise yörenin özelliklerini ve uzun yıllık ortalama hava durumlarını yansıtan rasat verilerine ihtiyaç vardır. Bu ise ancak kısa mesafede çok sayıda rasat istasyonunun olmasıyla mümkündür.

Araştırma sahamızda rasat istasyonunun olmaması bu anlamda bir eksikliktir. Bu nedenle yörenin iklimi ortaya konarken sahamıza en yakın istasyon olan İslahiye Meteoroloji İstasyonu verilerinden (1980-2010) faydalanılmıştır. Buna rağmen İslahiye Meteoroloji İstasyonu'nun araştırma sahamızla aynı grabende yer alıp, coğrafi konum, yükselti, yerşekilleri gibi iklimi şekillendirici meteorolojik unsurlar açısından Nurdağı İlçesi ile benzer özellikler göstermesi, sahada iklimle ilgili yapılan çalışmaların gerçeğe yakın sonuçlar vermesine olanak sağlamıştır. Ayrıca araştırma sahasının iklim özelliklerinin ortaya konmasında Gaziantep İli Meteoroloji İstasyonundan elde edilen verilerden de yararlanılmıştır.

1.3.1.1. Sıcaklık

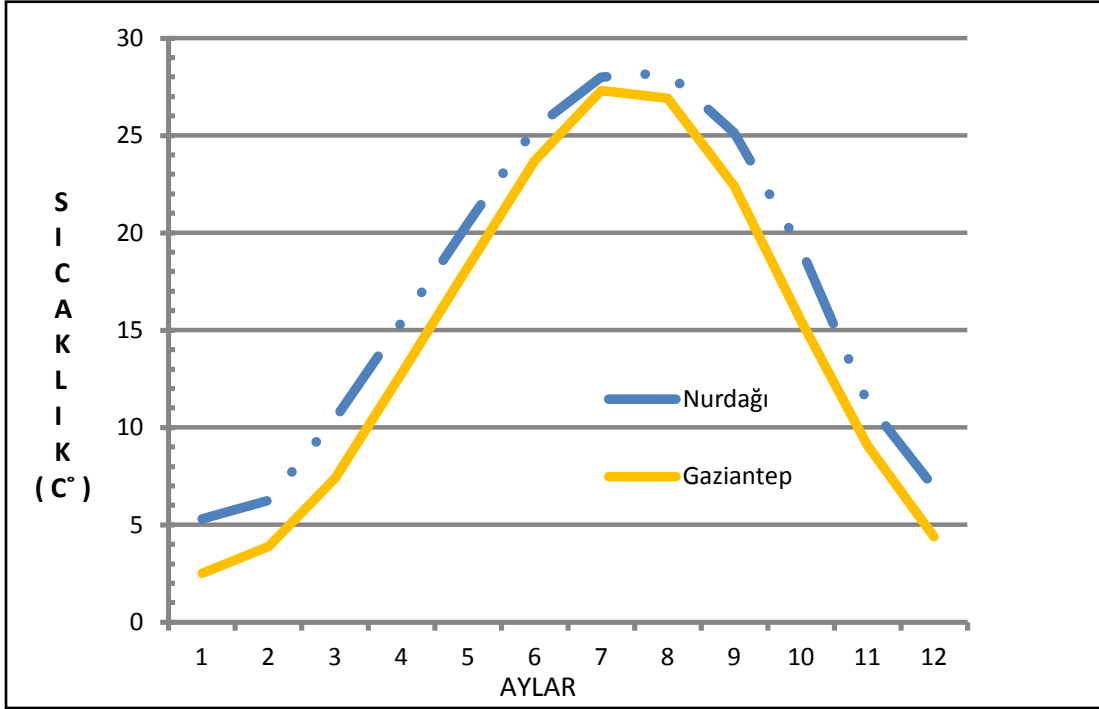
Bir bölgenin iklim özelliklerini belirlemede sıcaklık en önemli iklim elemanıdır. Çünkü sıcaklık hem bir iklim elemanı hem de diğer bütün iklim elemanlarını etkileyen bir faktördür. Nurdağı'nda yıllık ortalama sıcaklık 16,8 °C, Gaziantep'te 14,5 °C'dir (Tablo 1, Şekil 6). Buna göre yıllık ortalama sıcaklıklar batıdan doğuya doğru gidildikçe rölyef ve karasal iklim etkisinden dolayı azalır.

Tablo 1: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep'te Ortalama Sıcaklıkların Aylara Dağılışı

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Y.O.
Nurdağı	5,3	6,3	10,5	15,4	20,5	25,4	28	28,2	25,1	19,2	11,3	6,9	16,8
Gaziantep	2,5	3,9	7,4	12,8	18,3	23,7	27,3	26,9	22,4	15,5	9,1	4,4	14,5

Kaynak: Gaziantep Meteoroloji İstasyonu, İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Çalışma alanında aylık ortalama sıcaklıklarının yıl içerisinde dağılışı incelendiğinde en soğuk ayın Ocak (5,3 °C) olduğu görülür. Gaziantep'te ise Ocak ayında 2,5 °C'dir. En soğuk ay ortalaması karasallığın etkisinden dolayı Gaziantep'te daha düşüktür.

Şekil 6: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep İstasyonlarına Ait Aylık Ortalama Sıcaklıklar

Ortalama aylık sıcaklıkların en fazla olduğu ay ise Nurdağı'nda Ağustos ayı olup 28,2 °C, Gaziantep'te ise Temmuz ayında 27,3 °C'dir. Aylık ortalama sıcaklıkların tedrici bir şekilde Ocak ayından Eylül ayına kadar arttığı bundan sonra tekrar Ocak ayına kadar düştüğü gözlenir. Bununla beraber çalışma alanında yılın dört ayında (Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül) sıcaklık ortalamalarının 25° C'nin üzerinde olduğu dikkati çeker (Tablo 1, Şekil 6).

Bu özellikler göstermektedir ki araştırma sahasında yazlar sıcak kışlar nispeten ılıktır, sahanın iklimine her ne kadar karasal etkiler karışmış olsa da saha Akdeniz termik rejiminin etkisi altındadır.

Nurdağı'nda ölçülen en yüksek sıcaklık Ağustos ayında 42,8 °C olarak tespit edilmiştir. En düşük sıcaklık ise -8,3 °C ile Ocak ayında tespit edilmiştir (Tablo 2).

Sahada ortalama yüksek sıcaklıklarda Ocak ayından Eylül ayına kadar düzenli bir artış gözlenmekte Eylül ile başlayan azalma Ocak ayında en düşük değerine (7,6 °C) ulaşmaktadır (Tablo 2).

Ortalama düşük sıcaklıklar ise en düşük değerine Şubat ayında ulaşırken (0,8 C°), Şubat ayından Eylül ayına kadar sıcaklıklar sürekli artış göstermektedir. Eylül ayı ile düşüş gösteren sıcaklıklar tekrar Şubat ayına kadar düzenli bir azalma sergilemektedir. Araştırma sahamızda ortalama minimum sıcaklıklar hiçbir ayda 0 C° nin altına inmemiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Ortalama, Ortalama Yüksek ve Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Dağılışı

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Ortalama Sıc.	5,3	6,2	10,5	15,4	20,5	25,4	28	28,2	25,1	19,2	11,3	6,9	16,8
Ortalama Yük. Sıc.	7,6	10,2	13,4	20,8	22,4	28,7	30,2	30,4	27,4	21,4	14,4	9,2	30,4
Ortalama Düş. Sıc.	2,2	0,8	6,2	12,4	17,7	23,7	25,4	25,7	23,4	16,5	7,6	3,7	0,8
En Yüksek Sıc.	20,4	21,7	25,5	33,4	37,5	39,4	42	42,8	40	37,4	29,8	20,5	42,8
En Düşük Sıc.	-8,3	-7,6	-7,4	0	7,4	10	15	13,1	11,4	3	-1,4	-5,9	-8,3

Kaynak: İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Sıcaklığın mevsimlere dağılışında en soğuk mevsim 6,16 C° ile Kış mevsimi iken, en sıcak mevsim 27.2 °C ile Yaz mevsimidir. Sonbaharda sıcaklık (18,5 °C) ilkbahara (15,4 °C) göre daha yüksektir. Bu duruma yol açan temel faktör atmosferdeki ısı kaybı ısı birikimi faaliyetleridir (Tablo 2).

Araştırma sahasında don olayının en sık görüldüğü ay Ocak ayı olarak göze çarpar. Don olayının görüldüğü günlerin sayısı ortalama 18 gün iken Gaziantep'te donlu geçen gün sayısı ortalama 54 gündür. Bu durum ilçede kış ılıklığı isteyen ürünlerin yetiştirilmesini zorlaştırmaktadır.

1.3.1.2. Basınç ve Rüzgarlar

Nurdağı'nda yıllık ortalama basınç 953,2 mb'dır. Yıl içerisinde en düşük aylık ortalama basınç Temmuz ayına (946,3 mb), en yüksek ortalama basınç değeri ise Aralık ayına (958,6 mb) aittir. Buradan hareketle ekstrem aylar arasındaki basınç farkı 12,3 mb'dır (Tablo 3).

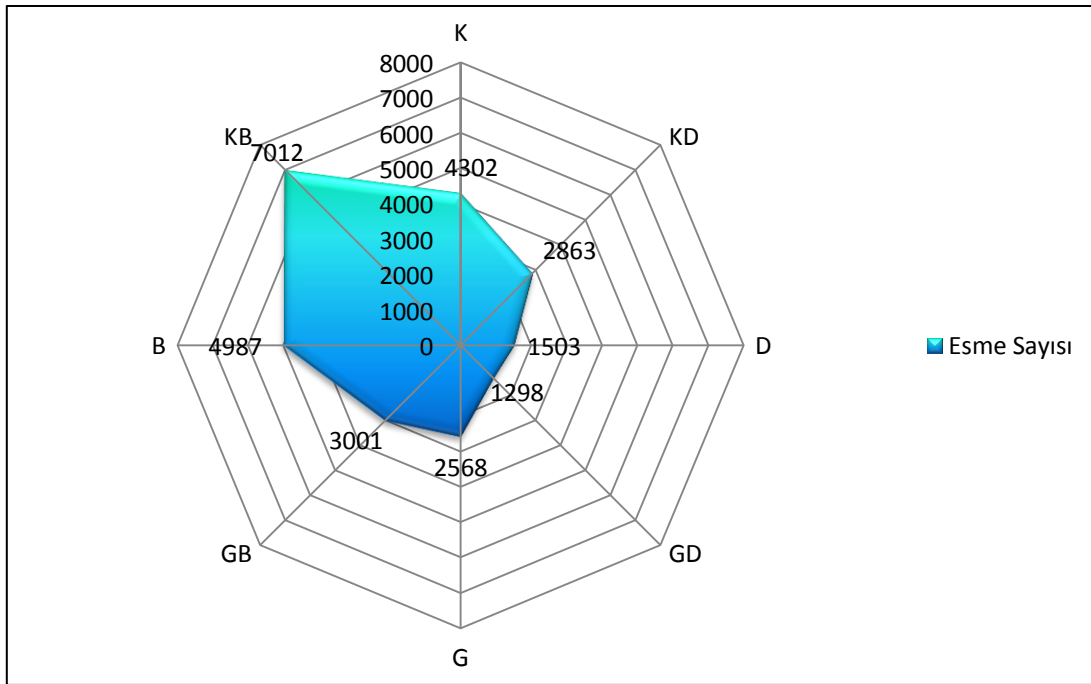
Tablo 3: Nurdağı'nda Ortalama Aktüel Basıncın Aylara Dağılışı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y.O.
Basınc (hPa)	957,8	955,8	955,2	955,1	951,5	949,1	946,3	947,5	951,4	955,7	957,7	958,6	953,2

Kaynak: İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Araştırma sahasında Aralık ayında en yüksek değerine ulaşan ortalama basınç bu aydan sonra düşüş göstermekte bu durum Ağustos ayına kadar devam etmektedir. Ağustos ayında minimum değerine inen basınç bu aydan sonra Aralık ayına kadar yükselip maksimum değere ulaşmaktadır (Tablo3).

Nurdağı ilçesinde iklime şekil veren iklim elemanlarından biri de rüzgarlardır. Sahanın rüzgar şartları incelendiğinde genel itibariyle kuzey ve batı sektörlü rüzgarların daha etkili olduğu anlaşılır (Şekil 7).

Şekil 7: Nurdağı İlçesinin Rüzgar Frekans Güllü (İslahiye Meteoroloji İstasyonu)

Hakim rüzgar yönü ise kuzeybatıdır. Hakim rüzgar yönünden rüzgarların esme sayısı 7.012 gün/yıldır. Bunu 4987 gün/yıl ile batı sektörlü rüzgarlar ve 4302 gün/yıl ile kuzey sektörlü rüzgarlar takip eder.

Bu üç sektör Nurdağı'nda esen rüzgarların yaklaşık %60'ına tekabül eder. Rüzgarın yıl boyunca en az estiği yön ise 1298 gün/yıl ile güneydoğudur (Şekil 7, Tablo 4).

Tablo 4: Nurdağı'nda Rüzgarların Mevsimlik Esme Sayıları

Yönler	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Yıllık
N	1312	930	1067	993	4302
NE	1099	635	547	582	2863
NW	1297	1560	2512	1643	7012
E	445	365	313	380	1503
S	505	926	508	629	2568
SE	285	392	333	288	1298
SW	673	1039	566	723	3001
W	697	1147	2057	1086	4987
Toplam	6313	6994	7903	6324	27534

Kaynak: İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Kış aylarında araştırma sahası, daha kuzeydeki İç ve Doğu Anadolu gibi karasal kütleler üzerinde soğumaya bağlı oluşan termik kökenli yüksek basınç sahasından daha güneyde Doğu Akdeniz üzerinde denizel kütle üzerinde oluşan termik Alçak Basınç sahasına doğru esen hava akımlarının etkisinde kalır. Bu nedenle kış mevsiminde daha çok kuzey sektörlü rüzgarlar hakimdir. Kış mevsiminde rüzgar en çok kuzeybatı sektörlüdür. Kuzeybatı sektörlü rüzgarlar tüm mevsimlerde rüzgarın en çok estiği yön olmakla birlikte bu rüzgarların en etkin olduğu dönem yaz aylarıdır. Bu mevsimde saha, Türkiye'nin yaz devresindeki durumuna uygun olarak Asor yüksek basınç merkezinden Basra alçak basınç alanına doğru olan kararlı hava hareketinin etkisinde kalır ve saha özellikle kuzey ve batı sektörlü rüzgarların etkisine girer. Sonbaharda yaz mevsimindeki durum devam etmekle beraber Ekim ve Kasım aylarından itibaren kuzey ve doğu sektörlü rüzgârlar etkisini göstermeye başlar. Aralıktan itibaren sahada kuzey yönlü rüzgarlar hâkim olmaya başlar ve kış devresindeki koşulların etkisine girmiş olur (Kesici, 1992: 31)

1.3.1.3. Nem ve Yağışlar

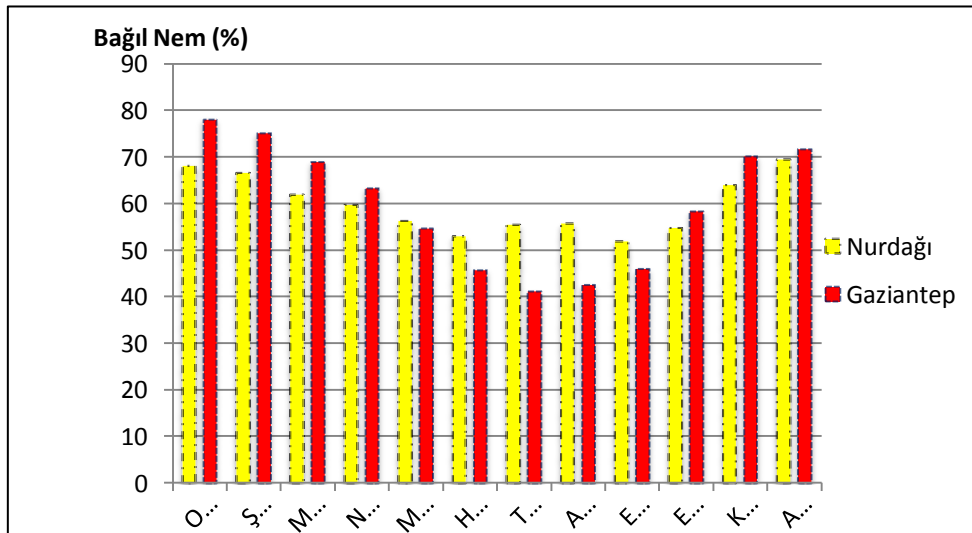
Araştırma sahasında, atmosferde bulunan su buharının havanın nem taşıma kapasitesine oranlanmasıyla nispi ya da oransal nem tespit edilmiş olur. Nispi nemin bulunmasıyla bölgede zamana bağlı yağış olasılığı ortaya çıkar. Nispi nem atmosferdeki su buharıyla doğru, sıcaklık ve buharlaşmayla ters orantılıdır. Yıl içindeki dağılışı daha çok yağışa paralel bir seyir gösterir (Tablo 5, Şekil 8).

Tablo 5: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep'te Nispi Nemin Aylara Dağılışı

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Y.O.
Nurdağı	68,2	66,6	62	59,8	56,3	53	55,5	55,8	52	54,8	64	69,5	60
Gaziantep	78,2	75,2	69	63,4	54,7	45,8	41,2	42,6	46	58,4	70,2	71,7	59,7

Kaynak: Gaziantep Meteoroloji İstasyonu, İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Nurdağı'nda yıllık ortalama nispi nem % 60'tır. Nispi nemin yıl içindeki seyri incelendiğinde kış aylarında artış gösterirken yaz aylarında sıcaklığın artmasına bağlı olarak azalmaktadır. Bu durum buharlaşmanın şiddetini, havanın doyma açığını, bitkilerdeki terlemeyi ve kuraklığı arttırarak yörede olumsuz iklim şartlarının etkili olmasına sebep olur. Gaziantep'te de nispi nemin yıl içindeki seyri araştırma sahasıyla paralellik gösterir. Yıllık ortalama nispi nem ise neredeyse aynıdır.

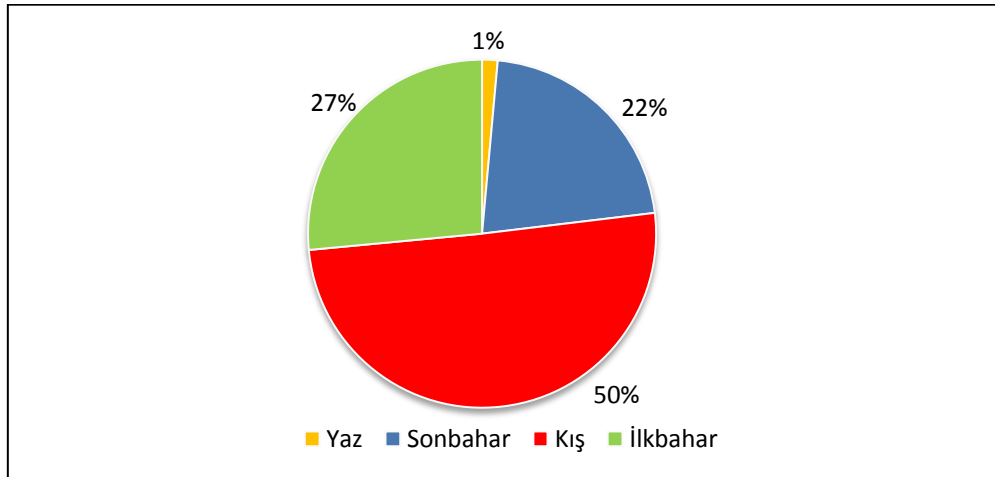

Şekil 8: Nurdağı ve Gaziantep'te Bağlı Nemin Aylara Göre Dağılışı

Araştırma sahasında incelenmesi gereken iklim elemanlarından biri de yağıştır. Nurdağı'nda yıllık ortalama yağış, 791,2 mm olarak tespit edilmiştir. Gaziantep'te

ise yıllık ortalama yağış 548,8 mm'dir (Tablo 5). Araştırma sahası ve yakın çevresinde yağış açısından görülen bu farklılıkta yükselti, bakı, orografik özellikler ve hava kütleleri etkilidir. Bu faktörlere bağlı olarak araştırma sahasının batısındaki Amanos dağlık sahasında ve doğudaki Kartal dağlık sahasında yıllık yağış miktarı ortadaki graben sahasına nazaran daha fazladır. Sahanın batısında maksimum değere ulaşan yağış miktarı graben sahasına inildikçe ve doğuya doğru gidildikçe (Nurdağı'ndan Gaziantep'e) tedrici bir azalma gösterir. Bunun nedeni; Akdeniz'in nemli hava kütlelerinin sahaya girerken Amanos Dağlarıyla karşılaşmasıdır. Bu dağları aşarken hava kütleleri yükselir ve soğur. Soğuyan hava orografik yağışların oluşmasına neden olur. İçerisindeki nemi kaybeden bu hava kütleleri doğuya doğru kuru olarak ilerler. Karasallığın etkisiyle de yine Nurdağı'ndan Gaziantep'e doğru yağış miktarında tedrici bir azalma görülür.

Yağışın aylara ve mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde yaz ve kış ayları arasında çok bariz bir farklılığın olduğu görülür. Saha maksimum yağışı kış mevsiminde alırken minimum yağış yazın düşer. Nurdağı'nda yıllık yağış miktarının %50'si, Gaziantep'te ise % 51'i kış mevsiminde düşer. Bu merkezlerde kış mevsimini ilkbahar, sonbahar ve yaz takip eder (Şekil 9). Bu özellikler sahada Akdeniz yağış rejiminin etkisini yansıtır.

Şekil 9: Nurdağı'nda Yağışların Mevsimlere Dağılışı

Araştırma sahasında yağışın aylara dağılışında da farklılıklar göze çarpmaktadır. Nurdağı'nda 136,2 mm ile en fazla yağış Aralık ayında düşerken, Gaziantep'te 105,1 mm ile yağışın en fazla olduğu ay Ocak'tır. Minimum yağışlar

ise Nurdağı'nda 1,6 mm, Gaziantep'te 1,4 mm ile Temmuz ayında görülür (Tablo 6). Yağışın dağılışında görülen farklılık, hava kütlelerinin özellikleri, yükselti ve bakı ile yakından ilgilidir.

Tablo 6: Nurdağı (İslahiye) ve Gaziantep'te Aylık ve Yıllık Yağış Miktarları

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık Ort.
Nurdağı	132,7	130	112,5	63,7	33,4	7,7	1,6	2,1	7,5	58,8	105	136,2	791,2
Gaziantep	105,1	81,5	75,4	52,3	29	6,3	1,4	1,9	3,1	34,6	61,8	96,3	548,8

Kaynak: Gaziantep Meteoroloji İstasyonu, İslahiye Meteoroloji İstasyonu

Kış mevsiminde, tropikal ve polar hava kütleleri arasında, Akdeniz üzerinde oluşan cepheni çalışma alanı üzerindeki hareketi frontal yağışların oluşmasına neden olur. Bu nedenle çalışma alanı kışın fazla yağış alır.

İlkbahar aylarında polar hava kütleleri ve buna bağlı cephe hareketleri yavaş yavaş kuzeye doğru çekilmeye başlar. Bu nedenle yaza girerken çalışma alanında daha kuru ve stabil hava kütleleri etkili olur. Yaz aylarında hava kütlelerinin kararlı ve stabil olması yağışların azalmasını sağlar. Aynı zamanda yaz mevsiminde bölgeye giren hava kütleleri, sıcaklığın fazla olmasından dolayı yoğunlaşma imkânı bulamaz. Parçalar halinde depresyonlar veya yerel olarak beliren konveksiyonel hareketler, zaman zaman orajlı yağışların düşmesine neden olur. Sonbaharın Eylül ve Ekim aylarında da kısa süreli yağışlar görülür. Bundan sonra basınç ve hava hareketlerindeki değişmelere bağlı olarak tekrar yağışlı döneme geçilir (Gürbüz vd., 2003: 14).

Yukarıda ifade edilen yağış özelliklerine göre araştırma sahasında Akdeniz yağış rejimi görülür. Yağış rejiminde görülen belirgin farklılıklara rağmen genellikle Eylül ve Ekim aylarında artmaya başlayan yağışların Ocak ayında en fazla değere ulaşması, Temmuz ve Ağustos aylarında en düşük değerler göstermesi araştırma sahası ile bağlı bulunduğu Gaziantep ilinin ortak özelliğidir (Tablo 6).

1.3.1.4. Yağış Etkinliği ve İklim Tipi

Araştırma sahasının yağış etkinliği ve iklim tipinin belirlenmesi için De Martonne, Erinç, Köppen ve Thornthwaite formüllerinden yararlanılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır;

De Martonne'in 1942 yılında ortaya koyduğu yıllık kuraklık indis formülüne göre Nurdağı 15,1'lik indis değeriyle (10-20 arası) step (yarı kurak) - nemli arası iklim tipine sahiptir.

Erinç'in yıllık toplam yağış ve ortalama maksimum sıcaklıklardan yararlanarak ortaya koyduğu iklim tasnifine göre Nurdağı 23-40 arası indis değeri ile yarı nemli bir iklim tipine sahiptir.

Köppen'in iklim tasnifine göre; Nurdağı'na yıllık yağış miktarının %70'ten fazlasının Ekim-Mart döneminde düştüğü ve bu sahanın step sahası dışında nemli iklimlere yakın bir yerde olduğu anlaşılır.

Sıcaklık ve yağışın birlikte ele alınması ve birbirlerine olan etkilerinin ortaya konması açısından Thornthwaite prensibinin uygulanması çalışma alanının iklim tipinin belirlenmesinde daha da ayrıntılı bilgi verecektir.

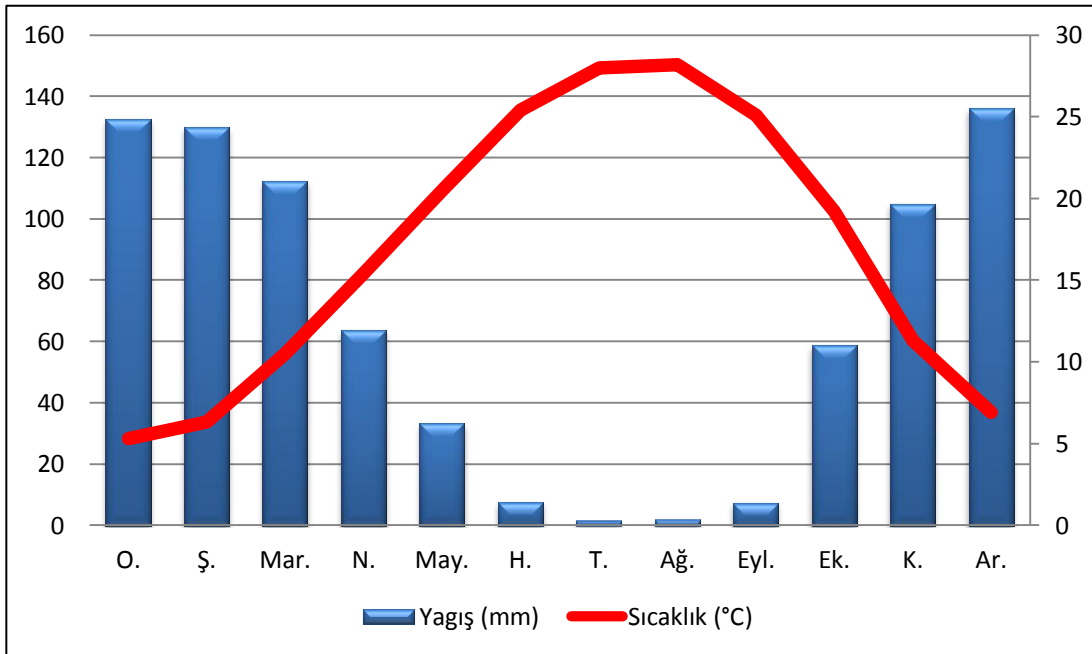
Thornthwaite formülüne göre hazırlanan su bilânçosu tablo ve diyagramlarında Nurdağı Aralık-Nisan aylarındaki devrelerde toprağın suya doymuş olduğu ve su fazlalığının akışa geçtiği görülür (Tablo 7, Şekil 11).

Sahada Mayıs ayından itibaren topraktaki su kullanılmaya başlanır. Nurdağı'nda Haziran-Ekim ayları arasındaki devrede ise su eksiği görülmektedir. Bu duruma yaz aylarında sıcakların artmasıyla birlikte buharlaşmanın da artması sebep olmaktadır (Tablo 7).

Bu genel değerlendirmenin yanında çalışma alanının iklim tipi Thornthwaite tasnifine göre şu şekildedir: Nurdağı; kurak ve az nemli, ikinci dereceden mezotermal, kış mevsiminde çok kuvvetli su fazlası olan ve denizel şartlara yakın iklim tipleri içerisinde yer alır.

doğuya doğru gidildikçe karasallığın etkisi artar. Araştırma sahasında yüksek dağlık alanların ovaya göre daha fazla yağış alması nedeniyle genellikle ormanlarla kaplıdır.

Akdeniz Bölgesi'nin kuzeydoğusunda yer alan çalışma alanımız olan Nurdağı Akdeniz iklimi ile Karasal iklimin geçiş kuşağında bulunur. Nurdağı'nda kış aylarındaki ortalama sıcaklık değerlerinin Akdeniz kıyısındaki istasyonlarda ölçülen sıcaklık değerleri kadar yüksek olmaması ya da karasal kuşakta yer alan istasyonlarda ölçülen ortalama sıcaklık değerleri kadar düşük olmaması buna bir delil olarak gösterilebilir.

Şekil 11: Nurdağı'nın Sıcaklık ve Yağış Grafiği (D.M.İ.G.M.)

Klimatik anlamda yaptığımız tüm araştırmalarımız göstermiştir ki üç ayrı coğrafi bölgenin (Akdeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi) birbirine en çok yaklaştığı alandaki coğrafi konumu ve diğer faktörlerin de etkisiyle Nurdağı'nda "Bozulmuş Akdeniz İklimi" denilen iklim tipine daha yakın bir iklim özelliği görülmektedir (Şekil 11).

1.4. Hidrolojik Özellikler

Araştırma sahamız hidrolojik açıdan çok gelişmiş özellikler göstermese de küçük ve mevsimlik dereler, yer altı suları, kaynaklar, göletler ve bataklık alanlar başlıca hidrolojik unsurlar olarak göze çarpmaktadır.

Araştırma sahasında yapılan araştırmalar sonucunda akarsuların oluşturduğu belirgin bir vadi ağına rastlanmamıştır. Rejimleri düzensiz hatta genellikle mevsimlik akımlar gösteren küçük dereler en yüksek akıma, yağmur suları ve kar erimelerine bağlı olarak, kış ve ilkbahar mevsimlerinde ulaşmaktadır. Genişlikleri 10 – 15 cm. civarında olan bu derelerin derinlikleri 50 cm.'yi geçmez uzunlukları ise 3 ile 12 km arasında değişiklik gösterir. Bu derelerin başlıcaları; Bakırcan Deresi, Çeltik Deresi, Danakıran Deresi, Karasu Deresi, İçerisu Deresi, Keferdiz Deresi, Yalangoz Deresi'dir (Şekil 5).

Ayrıca sahada yağmur suları ve yer altı sularıyla beslenen, sulama ve içme suyu olarak da faydalanılan irili ufaklı birçok gölet de göze çarpmaktadır. Çakmak Göleti, Nogaylar Göleti, Domuzderesi Göleti, Balıkalan Göleti ve Gözlühöyük Göleti bunların başlıcalarıdır (Şekil 5).

Sahamızdaki önemli hidrolojik unsurlardan biri de yer altı sularıdır. Yer altı suları özellikle yer altı su seviyesinin yüksek olduğu çukur ve ovalık sahalarda açılan artezyen kuyuları tarafından yeryüzüne çıkarılmaktadır. Yer altı suları yöre halkının günlük hayatta içme, kullanma suyu olarak tarım faaliyetlerinde ise sulama suyu olarak duydukları ihtiyacın giderilmesinde yöredeki en önemli hidrolojik unsurlardan biri olarak göze çarpmaktadır.

Nurdağı ilçesinde yeraltı suyunun birikebileceği alan ilçenin orta kısımları olan graben sahası durumundaki ovalık alandır. Sahada halk basit kuyular ve pompajlar vasıtasıyla yeraltı suyundan istifadeye çalışır. Bu kuyuların derinlikleri genellikle 20–25 metre olup yaz aylarında kuraklığı hissedildiği zamanlarda verimleri iyice düşer. Bu kuyularda biriken yeraltı suları motopomplarla çekilerek tarımsal amaçlı sulamada kullanılırlar. Yer altı suyunun yeryüzüne çıkarılması aşamasında enerjiye

ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum ise yöre çiftçileri için ek bir elektrik maliyeti yüklemektedir.

Yer altı sularının yeryüzüne çıktıkları ve memba ya da kaynak olarak adlandırılan sular da sahada göze çarpan bir diğer hidrolojik unsurdur. Kaynaklar yeryüzüne çıktıkları sahalarda insanlar tarafından içme, kullanma suları olarak değerlendirilebildikleri gibi zaman zaman sahada küçük dereleri de beslemektedir.

Bataklık alanlar da araştırma sahamızın göze çarpan hidrolojik unsurlarındandır. Bunların en önemlisi Emen gölünün kurutulmasından geriye kalan Emen gölü bataklığıdır. 1952 – 1958 yılları arasında Amik ve Gavur gölleri gibi kurutulan Emen gölünden bugün neredeyse eser kalmamıştır. Günümüzde kurutma çalışmaları neticesinde 2.200 ha. alan tarıma açılmış (Emen gölü ovası), geriye sadece 50 ha'lık bataklık alan kalmıştır.

Nurdağı ilçesinde içme ve kullanma suyu önemli bir problemdir. Araştırma sahasında su sorununun giderilmesi için devlet tarafından henüz somut bir adım atılmamıştır. Ancak son yıllarda inşasında sona gelinen Kılavuzlu Barajı Sulama Projesi tamamlanmasıyla bu sorun giderilecektir. Bu projeyle birlikte ilçedeki tarım alanlarının %85'i sulanabilir tarım alanları haline gelecektir.

1.5. Toprak Özellikleri

Yeryüzünü örten, içerisinde hava, su, çeşitli mikroorganizmalar, organik ve inorganik maddeler barındıran canlı örtüye toprak denir. İklim, ana kaya, bitki örtüsü, canlılar v.b. faktörlerin etkisine bağlı olarak yeryüzünün farklı coğrafi bölgelerinde farklı toprak tipleri oluşmuştur, hatta bazen bu faktörlerin farklılık göstermesi neticesinde, aynı coğrafi bölge içerisinde de farklı toprak tiplerine rastlanabilmektedir.

Araştırma sahamızın toprak özelliklerinde de bu farklılık göze çarpmaktadır. Sahanın merkezi kısmında yer alan ovalık arazilerde, akarsuların getirdikleri materyalleri biriktirmesi sonucu oluşmuş alüvyal topraklar göze çarparken, dağların eteklerinde, eğimin azaldığı yerlerde, sel sularının eğimli arazilerden kopardığı

materyalleri biriktirmesiyle oluşmuş kolüvyal topraklar yer almaktadır. Kolüvyal topraklar Amanos ve Kartal dağlarının eteklerinde yayılış göstermektedir. Bu topraklar arazide dış kuvvetlerin etkisiyle oluşmuş azonal (taşınmış) toprak özelliği göstermektedir.

Araştırma sahasında tarım faaliyetleri, bu taşınmış topraklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle alüvyal topraklar üzerinde sulu tarım yapılmaktadır. Bu topraklarda; biber, soğan, şeker pancarı, buğday, mısır tarımı yapılan başlıca ürünlerdir.

Bunların dışında iklimin etkisiyle oluşmuş zonal (yerli) topraklar da arazide yaygın bir dağılış göstermektedir. Bunların en tipik olanları kırmızı renkli Terra-Rosalar ile kireçsiz kahverengi topraklardır.

Özellikle araştırma sahasının, Akdeniz ikliminin etkisinde kalan kesimlerinde maki bitki örtüsü altında, kalkerli araziler üzerinde, demir oksitin açığa çıkmasıyla kırmızı renge bürünen, Terra-Rosa toprakları görülmektedir. Bu topraklar besin değeri düşük olan ancak sulamayla verimin arttığı topraklar olup daha çok bağ (üzüm) ve zeytin tarımı için tercih edilmektedir.

Yükseltinin nispeten fazla olduğu yerlerde ormanlık araziler bu arazilerin altında ise kireçsiz kahverengi orman toprakları görülmektedir, yine bitki örtüsünün daha cılız olduğu sahalarda da kireçsiz kahverengi toprakları görmek mümkündür.

Arazide yapılan araştırmaların bir diğer göstergesi ise daha çok ana kaya özellikleriyle şekillenmiş halomorfik topraklardan, bataklık (turba) topraklarıdır. Özellikle kurutma çalışmaları neticesinde alanı oldukça daralan Emen gölü bataklık sahasında bu topraklar dikkat çekicidir.

1.6. Bitki Örtüsü Özellikleri

Araştırma sahasında bitki türlerinin varlığında ve dağılışında arazinin iklim özellikleri, yer şekilleri, toprak özellikleri ve beşeri faktörler etkilidir.

Yapılan arařtırmalar neticesinde iklim, yer Őekilleri ve toprak tűrlerindeki çeřitlilięe baęlı olarak arařtırma sahasının bitki tűrlerinde çeřitlięin oldukça fazla olduęu gűzlenmiřtir.

Nurdaęı ilçesi ve yakın çevresindeki bitki rtűsűnű ű kuřak halinde incelemek műmkűndűr. Bunlardan birincisi yer yer maki topluluklarından oluřan çalı formasyonu, ikincisi Akdeniz daę kuřaęının kışın yapraklarını dűken geniř yapraklı aęaç toplulukları ve yapraklarını dűkmeden yıl boyu yeřil kalabilen çalıların içinde bulunduęu ięne yapraklı orman formasyonu ve űuncűsű ise ot formasyonudur. Bu bitki formasyonlarını arařtırma sahamızda Amanos Daęları, Hatay-Marař Grabeni ve Kartal Daęları űzerinde de ayrı ayrı deęerlendirmek műmkűndűr.

Arařtırma sahasında çalı formasyonu 450–1000 m’ler arası gűrűlebilmektedir. Bu yűkseltilerde hâkim bitki tűrűnűn kızılamlar olması gerekirken uzun yıllar sűren orman tahribatı sonucu yapraęını dűken ve dűkmeyen makiliklerden oluřan çalı tűrleri ortaya çıkmıřtır (Foto 3). Arařtırma sahasındaki çalı formasyonlarının bařlıca tűrleri řunlardır: Kermez meřesi (*Quercus coccifera*), mazı meřesi (*Q. Infectoria*), tesbih (*Styrax officinalis*), saçlı meře (*Q.cerris*), sumak (*Rhus coriaria*), melengi (*Pistecia terebinthus*), cehri (*Rhumnus oleoidies*), akakesme (*Phillyrea latritolia*), zeytin (*Olea europea*), keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua*), erguvan (*Cercis siliquatrum*) ve karaçalı (*Paliurus spinochristis*)’dır.

Arařtırma sahasındaki orman formasyonları yűkseltinin arttıęı Amanos ve Kartal daęları űzerinde 550–600 m’den itibaren bařlayarak 2000 m’lere kadar çıkar. Buralardaki hâkim aęaç tűrlerini kızılamlar (*Pinus brutia*) oluřturur. İlçenin kızılamlardan sonraki bařlıca orman bitki toplulukları karaçam (*Pinus nigra*), sedir (*Cedrus libani*), selvi (*Cupresus sempervirens*), kayın (*Fagus orientalis*), gűknar (*Abies cilicica*), kavak (*Populus tremula*), meře (*Quercus coccifera*), ardı (*Juniperus excelsa*), sandal (*Arbutus andrachne*), akakesme (*Phillyrea latifolia*), sakız, funda, tesbih (*Styrax officinalis*), ladin (*Picea orientalis*), sűtleęen (*Euphorbia hieresolymitana*), karaçalı, ısırgan, delice (*Olea europea*), bűęűrtlen ve ayır otlarıdır. En fazla bulunan tűrler ise meře ve kızılamdır. Meře ormanları bozuk ormanlar olup koruma altındadır. Orman űrűnű elde edilmemektedir.

Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi'nde yine bir Öksin ağacı olan doğu kayını (*Fagus orientalis*) ormanları Nur (Amanos) Dağlarında 1100–1500 m arasında kuzeye bakan yamaçlarda yer alır. Kayın ormanlarında çiçekli dişbudak (*Fraxinus ornus*), üvez (*Sorbus terminalis*), Toros göknarı (*Abies cilicica*), kayacık (*Ostrya carpinifolia*), doğu gürgeni (*Carpinus orientalis*), meşe (*Quercus libani*), akçağaç yabani kızılıcık, (*Cornus australis*), karaağaç (*Ulmus glabra*), tesbih ağacı (*Styrax officinalis*), geniş yapraklı papaz külahı (*Evonymus latifolia*), Lübnan sediri (*Cedrus libani*), kuzu fındığı (*Corylus avellana*) görülür. Kayın ormanında görülen bu ağaç ve ağaççıkların büyük bir bölümü Öksin bölümüne aittir. Şu, halde Amanoslarda nemli iklim şartları altında yerleşmiş ve günümüzde lokal alanlarda özellikle kuzeye bakan nemli yamaçlarda hayatiyetini sürdüren Kolşik-Öksin flora bölgesine ait büyük paçalar halinde relikt orman toplulukları bulunur (Atalay, 1994: 104).

Araştırma sahasında ot formasyonu yağış miktarının azaldığı ve karasal etkilerin etkisini gösterdiği sahalarda, daha çok graben alanıyla plato ve tepelerde görülmektedir. Grabenin bulunduğu alanda ilkbahar yağışlarıyla yeşeren ve yaz kuraklığıyla sararan bozkır bitki örtüsü hâkim durumdadır. Emen gölü bataklığı çevresinde ise higrofiller yoğunluktadır. Buralarda genellikle sazlıklar ve kamışlar vardır.

İlçenin bulunduğu bölgenin iklim ve toprak şartları nedeniyle step alanları geniş yer kaplamaktadır. İlkbaharda yetişen step bitkileri Mayıs ayından Kasım ayına kadar devam eden şiddetli kuraklık nedeniyle son derece elverişsiz iklim şartlarına maruz kalır. Bu bakımdan yöre İç ve Doğu Anadolu'ya göre daha belirgin bir step karakterine sahip olduğu söylenebilir (Sözer, 1984: 24).

Sonuç olarak görülmektedir ki; araştırma sahası, bitki tür sayısı bakımından oldukça zengin olan ülkemizin (12 000 tür), yine bitki tür ve sayısı bakımından oldukça zengin bir sahasıdır. Sahada serin nemli, Akdeniz, karasal iklim bitki türleri arazi şartlarındaki çeşitliliğe bağlı olarak iç içe girmiş bir şekilde dağılıp göstermektedir.

II. BÖLÜM-BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Nurdağı'nın Nüfus Yapısı

“Yeryüzünde sınırları belirli alanlarda belirli zamanda yaşayan insan sayısı” nüfus olarak tanımlanır (Özçağlar, 2000: 82). Araştırma sahasında en hızlı değişkenlerinden biri de nüfus ve nüfusun yapısıdır. Keza cumhuriyetin ilk yıllarında herhangi bir yerleşim biriminin olmadığı ilçede 2011 itibariyle nüfus 37.503'tür. Tabi ki bu süreçte değişen sadece nüfusun niceliksel yönü değil aynı zamanda niteliksel özellikleridir.

Araştırmamızın bu bölümünde, ilçenin nüfus özellikleri ve nüfusun özelliklerinde geçmişten günümüze meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin ortaya çıkardığı sonuçlar ele alınacaktır. Nüfusla ilgili istatistikler, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türkiye İstatistik Enstitüsü ve Gaziantep İl Yıllıklarından derlenmiştir.

2.1.1. Nüfus Artışı

Amanos dağlarının eteklerinde bulunan Nurdağı tarihi İpek Yolu üzerindedir. Osmanlı zamanında Cebeli Bereket (Osmaniye) vilayetine bağlı olan bu topraklarda ilk yerleşim 1929 yılında TCDD gar şefliğinin kurulmasıyla olmuştur.

Nurdağı'nın ilk medeniyetlerin doğduğu Mezopotamya-Akdeniz arasında, Suriye-Anadolu ve Cebeli Bereket-Adana ovasına geçen geçitler üzerinde bulunması tarih öncesi çağlardan beri (İlk Tunç Çağı- Orta Tunç Çağı- Kalkeolitik (Bakırtaş)) insan topluluklarının göçlerinin bu yoldan yapıldığı ve siyasi, ticari v.b. büyük münasebetlerin bu yollardan temin edildiği, çevrede yapılan kazılardan anlaşılmaktadır. 1870'li yıllara gelindiğinde Avrupalıların (özellikle Almanların) Anadolu üzerinden Arap petrol yataklarına ulaşmak için döşedikleri Bağdat demir yolu bu bölgeden geçirilmiştir. O zamanlar fark edilmese de bu bölgenin geleceği için atılmış önemli bir adımdır. Buna rağmen bölgede Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar önemli bir yerleşim birimi görülmemektedir. Nurdağı'nın 1929'dan öncesi olmasa da bağlı bulunan belde ve köylerinin tarihin en eski devirlerinden beri birçok medeniyetin eserlerini üzerinde topladığı bilinmektedir (Nurdağı Kaymakamlığı 2010).

Yapılan araştırmada 1929 yılında TCDD gar Şefliğinin kurulmasına kadar herhangi bir yerleşim birimine rastlanmamıştır. Bu nedenle gar Şefliği ilk kurulduğunda, K m rlerli Hacı Ökkeş K m roğlu' nun topraklarına yakınlığından dolayı, “Kömürler İstasyonu” adını almıştır. Bu istasyonun açılmasından sonra gar çevresinde amele ve avuş barakaları kurulmuş, insanların buraya çalışmaya gelmesiyle de, bazı sosyal ihtiyaçları giderecek küçük işletmeler açılmıştır. İstasyon önündeki içme suyu kuyusunun açılması da bu tarihlere dayanır. (1937 yılında Suriye kökenli birinin istasyon yakınlarında çalışanların ihtiyaçlarının karşılanması için açtığı fırın ve bakkal ilçe tarihinde açılan ilk işletmelerdir.)

Böylece istasyon civarı, alınan g ler ile ilk yerleşim birimi olmaya başlamıştır. Nüfusun artmasıyla beraber manifatura, değirmen, kahve (kırathane) ve bakkal işletmeleri açılışı hız kazanmıştır. 1937 yılında bölgeden geçen kara ve demir yolu, emniyet ve asayişinin sağlanması ve meydana gelen eşkıya baskınları, gasp ve soygun olaylarının önüne geçmek ve bölgenin güvenliği için İslâhiye İlçe Jandarma Karakolu adı altında ilçenin güney çıkışında, Őimdiki Kömürler Köyü yakınında, bir karakol yapılmıştır (www.nurdagi.gov.tr).

İlçeye 1945 yılında anakioğulları ve Ayanoğlu maden işletme (krom) Őirketlerinin gelmesi, yöre ekonomisini canlandırmıştır. Bu Őirketlerde günde bin kişiye yakın işçinin istihdam edilmesiyle nüfus hızla artmıştır. Bunun sonucunda, 1970’lerde nüfusu 2000’i aşan yerleşim birimi, gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra 06.06.1976 tarihinde kasaba statüsü, 1990 yılında ise ilçe statüsü kazanmıştır.

Yapılan nüfus sayımlarında ilçenin merkez nüfusu; 1990 yılında 7.048, 1997 yılında 10.227, 2000 yılında 10.800 kişi, 2009 yılında 16. 328 kişi, 2011 yılında ise 16.452 kişi olmuştur (Tablo 8).

Elde edilen nüfus verilerine göre ilçenin kır nüfusu ise; 1990 yılında 23.925, 1997 yılında 19.749, 2000 yılında 27.626, 2009 yılında 21.215, 2011 yılında ise 21.051 kişi olmuştur (Tablo 8).

Tablo 8: Nurdağı'nda Kır-Kent Nüfusu (1990-97-00-07-09-10-2011)

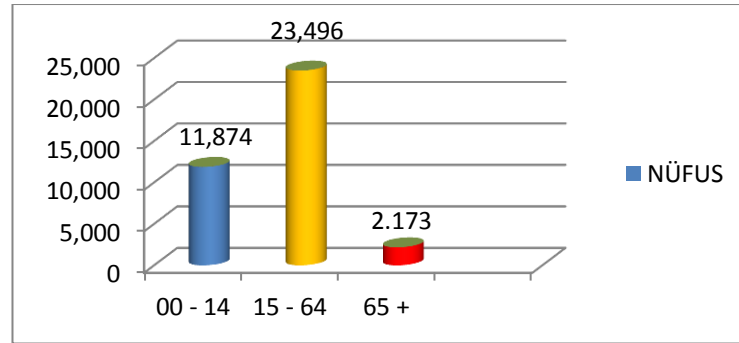
Yıllar	Kır	Kent	Toplam
1990	23.925	7.048	30.973
1997	19.749	10.227	29.976
2000	27.626	10.800	38.426
2007	20.153	15.084	35.237
2009	21.215	16.328	37.543
2010	21.142	16.488	37.630
2011	21.051	16.452	37.503

Kaynak: Gaziantep İl Yıllıkları (90-97-00), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

On yıllık sayım dönemleri dikkate alındığında (1990-2000 arası) ilçenin yıllık nüfus artış hızı % 21,68'dir.

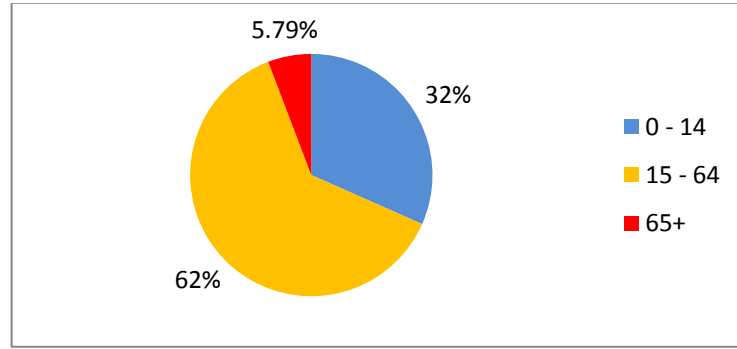
2.1.2. Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı

İlçede nüfusun yaş gruplarına dağılımı incelendiğinde nüfusun genç ve dinamik bir yapıya sahip olduğu görülecektir (Şekil 12 ve 13, Tablo 9). Geniş Aralıklı (0-14 Çocuk, 15-64 Yetişkin, 65+ Yaşlı) yaş gruplarının dağılımına göre ilçede nüfusun % 32'sini çocuk, % 62'sini yetişkin, % 6'sını ise yaşlı nüfus oluşturmaktadır (Şekil 13). Bu sonuçlar ile ilçe geliştirmekte olan bir toplum yapısını yansıtmaktadır.

Şekil 12: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (Kişi - TÜİK)

Nüfusun yaş gruplarına dar aralıklı dağılımına göre ilçede en büyük pay % 10, 82 ile 0 – 4 yaş grubuna aittir. Bu yaş grubunda 2.034 erkek nüfusa karşılık 2.038 kadın nüfus yaşamaktadır, bunu % 10,78 ile 10 – 14 yaş grubu izler (Tablo 9). Bu durum ilçede doğurganlığın yüksek olduğunu göstermektedir.

Şekil 13: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Yaş Gruplarına Dağılımı (% - TÜİK)

Toplam nüfus içindeki en küçük pay ise % 0,13 ile 90+ yaş grubuna aittir bu yaş grubunda ise 35 kadın nüfusa karşılık 6 erkek nüfus yaşamaktadır, bu durum ilçede kadınların daha uzun yaşadığını göstermektedir keza bu yaş grubunda kadınların oranı % 85 erkeklerin ise sadece % 15'tir (Tablo 9).

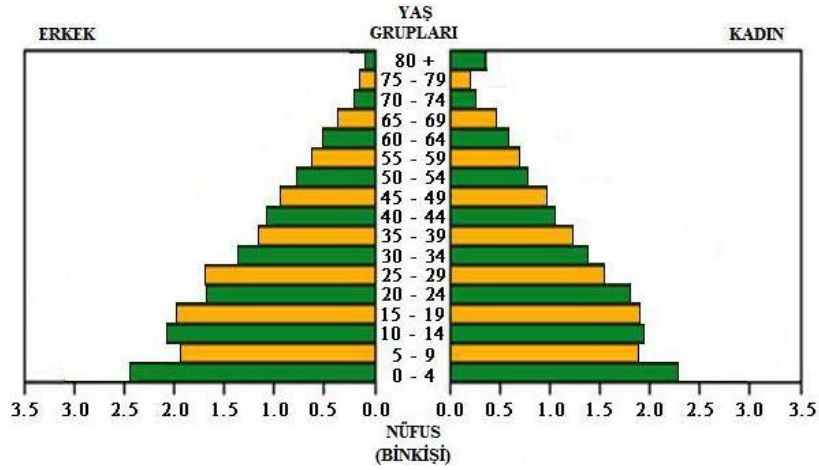
Nurdağı'nın nüfus piramidi incelendiğinde doğum ve ölüm oranlarının değişkenlik göstermekle beraber yüksek olduğu görülmektedir. İlçede doğum oranlarının fazla bebek ölüm oranların ise az olduğu görülmektedir, nüfusun yaş guruplarına dağılımı incelendiğinde de en yüksek sayının 4.072 kişi ile 0 – 4 yaş aralığında olduğu görülecektir (Tablo 9 ve Şekil 14).

Tablo 9: İlçe, Yaş Grubu Ve Cinsiyete Göre Nüfus – 2011

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
0 - 4	2.034	2.038	4.072
5 - 9	1.900	1.847	3.747
10 - 14	2.075	1.953	4.028
15 – 19	1.910	1.822	3.732
20 – 24	1.564	1.581	3.145
25 – 29	1.670	1.469	3.139
30 – 34	1.402	1.340	2.742
35 – 39	1.171	1.170	2.341
40 – 44	1.013	947	1.960
45 – 49	1.081	1.036	2.117
50 – 54	733	765	1.498
55 – 59	771	750	1.521
60 – 64	534	632	1.166
65 – 69	392	446	838
70 – 74	295	342	637
75 – 79	171	231	402
80 – 84	86	150	236
85 – 89	39	102	141
90+	6	35	41
Toplam	18.847	18.656	37.503

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2011 Yılı Nüfus Verileri

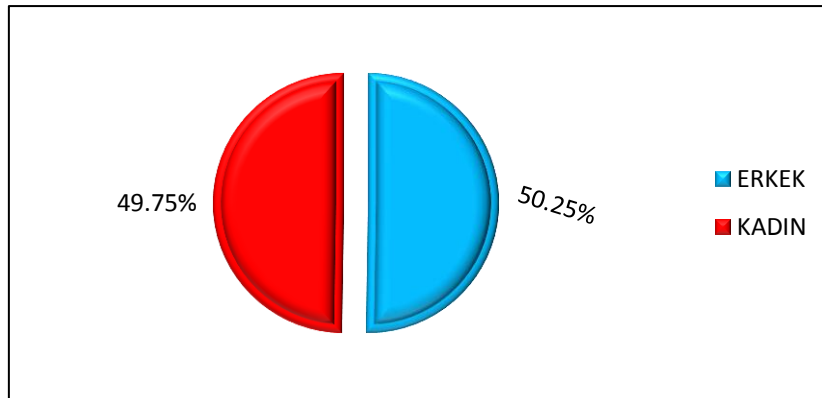
Nüfusun cinsiyete göre yaş gruplarına dağılımı genelde dengeli olduğundan ilçenin nüfus piramidi simetrik bir özellik göstermektedir. Ancak bu simetri 80+ yaş grubunda bozulmuştur, bu yaş grubunda kadınların oranı % 69 iken erkeklerin oranı % 31'de kalmıştır. Taşıdığı bu özellikler Nurdağı'nın gelişmekte olan bir toplum yapısına sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 14: Nurdağı'nın Nüfus Piramidi (2011)

2.1.3. Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Dağılımı

İlçe nüfusu cinsiyet gruplarına dengeli dağılmakla birlikte son verilere göre toplam nüfusun % 50,25'ini erkek, % 49,75'ini kadın nüfus oluşturmaktadır (Şekil 15). Nüfusun gerek yaş gerekse cinsiyet gruplarına dengeli dağıldığı toplumlar sağlıklı bir toplumu temsil ederken, geri kalmış ya da gelişmekte olan toplumlarda farklılıklar göze çarpmaktadır. Bu farklılıklarda ise göç olgusu, o toplumun yapısı, değer yargıları v.b. durumlar etkili olmaktadır.

Şekil 15: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Dağılımı (% - TÜİK/2011)

Nurdağı'nda cinsiyet oranı %1016'dır, yani her 1000 kadına 1016 erkek düşmektedir. Nüfusun cinsiyet oranının en yüksek olduğu yaş grubu %1125 ile 25–29 yaş grubu iken en düşük oran ise %289 ile 90+ yaş grubudur. (Nüfusun Cinsiyet Oranı = Erkek Nüfus / Kadın Nüfus x 1000) (Doğanay 1994: 225)

2.1.4. Nüfusun Eğitim Durumu

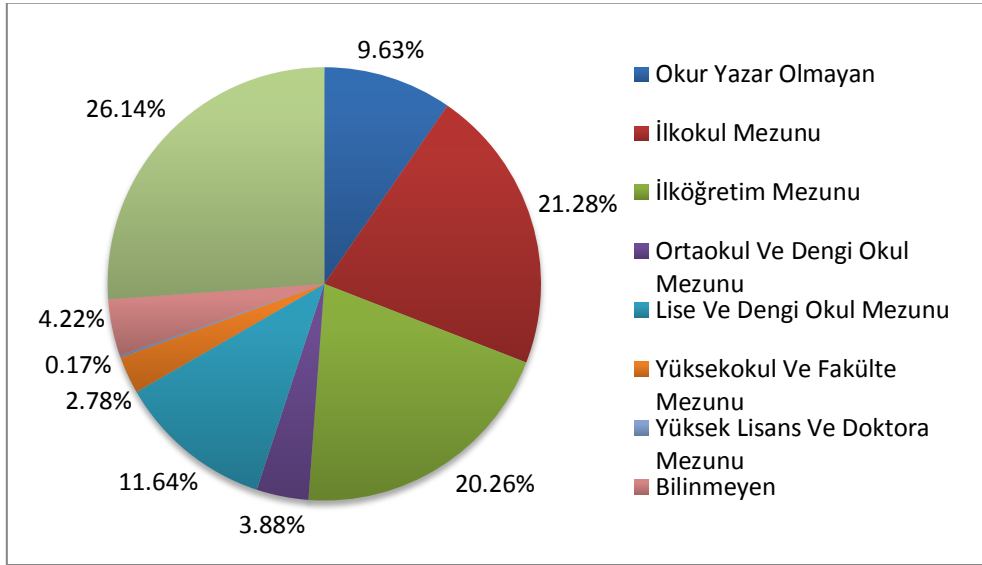
Nüfusun en önemli değişkenlerinden biri de eğitim durumudur. Günümüz toplumlarında en çok yatırım gerektiren ve gelişimin olmazsa olmaz kuralı nüfusun eğitimidir. 2011 yılı verilerine göre ilçede okuma-yazma oranı % 90,4'tür. Buna karşın nüfusun % 9,6'lık bölümü okuma-yazma bilmemektedir. İlçe nüfusunun % 21'i ilkokul, % 20'si ilköğretim (8 yıllık), % 4'ü orta ve dengi okul, %12'si lise ve dengi okul, % 3'ü ön lisans veya fakülte, % 0,17'si ise yüksek lisans ve doktora düzeyinde okullardan mezun olmuştur (Tablo 10).

Tablo 10: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Eğitim Durumu (6+ Yaş)

Bitirilen eğitim düzeyi	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma yazma bilmeyen	572	2.570	3.142
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	4.005	4.526	8.531
İlkokul mezunu	3.230	3.715	6.945
İlköğretim mezunu	3.709	2.903	6.612
Ortaokul veya dengi okul mezunu	912	353	1.265
Lise veya dengi okul mezunu	2.548	1.250	3.798
Yüksekokul veya fakülte mezunu	617	290	907
Yüksek lisans mezunu	34	7	41
Doktora mezunu	8	7	15
Bilinmeyen	774	603	1.377
Toplam	16.409	16.224	32.633

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2011 Yılı Nüfus Verileri

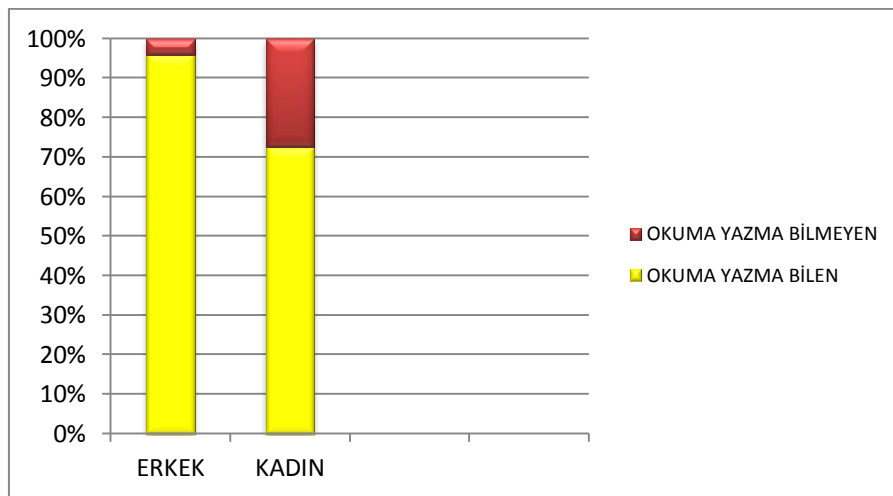
Eğitim düzeylerinin cinsiyet gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenlerin % 82 'sini kadınların % 18 'ini erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Herhangi bir eğitim kurumundan mezun olanlar içerisinde kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu tek eğitim kademesi ilkokuldur. Örneğin lise ve dengi okullardan mezun olanların % 67'sini erkek, geriye kalan % 33'ünü ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Yine yüksek okul ve fakülte mezunlarının % 75'ini erkek nüfus oluştururken kadınların bu eğitim düzeyinden verdiği mezunlar % 25'le sınırlı kalmıştır (Tablo 10, Şekil 16).

Şekil 16: Nüfusun Eğitim Durumu (TÜİK)

İlçede 2010 – 2011 eğitim öğretim döneminde; ilköğretime kayıtlı 6087 öğrenciden 3165'ini erkek 2922'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Aynı eğitim döneminde ortaöğretimde ise 1264 kayıtlı öğrenciden 711'ini erkek 553'ünü kız öğrenciler oluşturmaktadır (Nurdağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2010).

Bu durum ilçede kadın ve erkekler arasında eğitim açısından belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Şüphesiz ki kadınların eğitim düzeylerinin bu denli düşük olmasında aile fertlerinin tutumu, toplum baskısı, geçmişten getirile gelmiş yanlış inançlar yatmaktadır.

Şekil 17: Nüfusun Cinsiyet Gruplarına Göre Okur Yazar Durumu

21. yy dünyasında erkek ve kadın nüfusun eğitim düzeyleri arasındaki bu farklılık, toplumun gelişmişlik evresini tamamlamadığının göstergesidir. Nasıl ki bir ülkenin gelişmişliğinde en önemli faktörlerin başında, eğitim sektörünün ülkenin bütününe, kadın ve erkek nüfusun tamamına, modern ve dengeli bir şekilde dağıtılması alıyorsa, Nurdağı'nda da ilçenin tamamında, erkek ve kadın nüfusa modern eğitim, dengeli bir şekilde dağıtılmalı, herhangi bir cinsiyet grubunun karşılaştığı engeller varsa ortadan kaldırılmalıdır.

Tablo 11: Nurdağı'nda Örgün Eğitim Kurumları

OKUL TÜRÜ	MERKEZ	KASABA/KÖY	TOPLAM
Anadolu Lisesi	1	-	1
Genel Lise	1	1	2
Halk Eğitim Merkezi	1	-	1
Mesleki Eğitim Merkezi	1	-	1
İlköğretim	6	7	13
Birleştirilmiş Sınıf	1	20	21
Anaokulu/Anasınıfı	6	13	19
Toplam	17	41	58

Kaynak: Nurdağı İlçe Brifingi (2010)

Bunun için, ülke genelinde kadınların eğitim düzeylerini arttırmaya yönelik düzenlenen, 'Haydi Kızlar Okula', 'Baba Beni Okula Gönder', 'Kardelenler' gibi kampanyaların ilçede de etkili bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Böylece Anayasamızın 42. maddesinde yer alan eşitlik ilkesinden kadın ve erkeklerin eğitim alanında da eşit bir şekilde yararlanması sağlanabilir.

2.1.5. Nüfusun Kır Kent Durumu

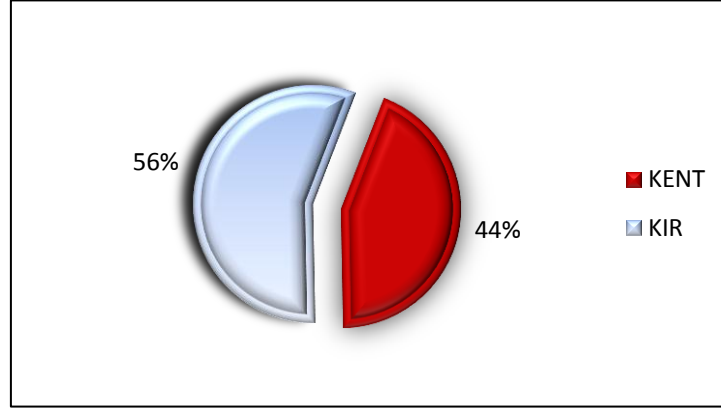
2011 yılı verilerine göre Nurdağı'nda nüfusun % 56'sını kırsal, % 44'ünü kentsel nüfus oluşturmaktadır (Tablo 12). İlçede tüm nüfus sayım dönemlerinde kır nüfusu kent nüfusundan fazladır (Tablo 8).

Tablo 12: İlçe merkezi, belde ve köy nüfusu – 2009/2011

	İlçe Merkezi			Belde/Köy			Toplam		
	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam	Kadın	Erkek	Toplam
2009	8.107	8.221	16.328	10.513	10.702	21.215	18.923	18.620	37.543
2011	8.235	8.237	16.452	10.441	10.610	21.051	18.656	18.847	37.503

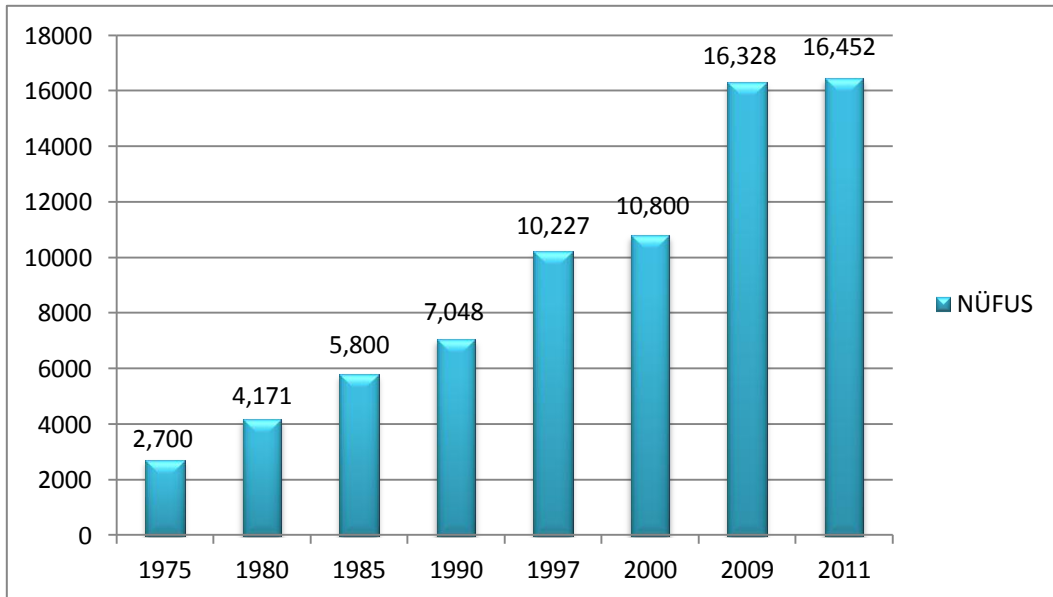
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2009, 2011 Yılı Nüfus Verileri

Şüphesiz ki bu durumun ortaya çıkmasında halkın geçim kaynakları etkili olmuştur. Halkın çok büyük kısmının geçimini tarım ve hayvancılıktan sağladığı dikkate alınırca, ilçede kır nüfusunun fazla olması olası bir durumdur.

Şekil 18: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Kır - Kent Durumu (TÜİK / 2011)

Geçmişten günümüze elde edilen verilere göre ilçede kent nüfusu sürekli bir artış göstermiş 1975 yılında 2700, 1980 yılında 4171, 1985 yılında 5.800, 1990 yılında 7.048, 1997 yılında 10.227, 2000 yılında 10.800, 2009 yılında 16.328, 2011 yılında ise 16.452 kişiye ulaşmıştır (Şekil 19). 2000 yılı verilerine göre nüfusu 143 ile 2.500 arasında değişiklik gösteren köylerin ve Sakçagözü (5.282), Şatırhüyük (3.149) kasabalarının oluşturduğu kırsal nüfus ise günümüzde (2011) 21.051 kişiyi bulmuştur.

Şekil 19: İlçe Merkezinde Sayım Dönemleri İtibariyle Nüfusta Meydana Gelen Değişim (TÜİK)

Tablo 13: Nurdağı İlçesinde Yıllara Göre Köy Nüfusu

S. NO	KÖYÜN ADI	2000	2007	2008	2009	2010	2011
01	Ataköy	165	91	103	120	119	110
02	Bademli	350	352	360	352	366	343
03	Balıkalan	176	167	160	172	172	187
04	Başpınar	650	707	750	762	737	750
05	Belpınar	315	149	176	133	145	152
06	Çakmak	428	282	269	270	255	251
07	Durmuşlar	199	222	311	238	227	219
08	Emirler	157	157	158	159	164	165
09	Esenyurt	2.500					
10	Atmalı	217	330	326	337	343	346
11	Gedikli	660	465	571	512	507	474
12	Gökçedere	532	493	513	494	477	474
13	Gözlühüyük	756	672	540	574	634	639
14	Hamidiye	790	321	356	357	382	373
15	Hisar	931	811				
16	İçerisu	489	493	450	467	488	502
17	İkizkuyu	200	198	195	195	184	193
18	İncirli	779	550	586	644	600	568
19	İncegedik	231	264	282	245	249	252
20	Karaburçlu	143	116	116	124	123	123
21	Kartal	1.392	1.696	1.838	1.874	1.823	1.849
22	Kırışkal	419	393	374	400	415	301
23	Katrançı	262	200	196	187	189	174
24	Kırkpınar	440	301	338	356	364	360
25	Kömürler	427	464	465	498	492	476
26	Mesthöyük	208	193	187	181	181	191
27	Nogaylar	694	492	485	469	485	506
28	Naimler	226	203	206	202	205	207
29	Kuzuluk	360	270	281	302	318	303
30	Terken	492	590	616	633	646	623
31	Toplamalar	500	387	407	393	387	371
32	Tüllüce	198	226	230	244	260	279
33	Olucak	579	499	520	523	499	480
34	Yaylacık						160
35	Sakçağözü *	5.449	4.389	5.808	5.636	5.302	5.282
36	Şatırhöyük *	3.550	3.010	3.168	3.162	3.201	3.149
TOPLAM		27.629	20.153	21.341	21.215	21.142	21.051

Kaynak: Gaziantep İl Yıllığı (2000), TÜİK (2007-2008-2009-2010-2011)

Nurdağı'nda yerleşim birimlerinin idari yapısı incelendiğinde 1 merkez belediye, 2 taşra belediye, 10 merkez mahalle, 10 taşra mahalle, 32 köy yerleşmesinin olduğu görülmektedir (Nurdağı İlçe Brifingi 2010). 2011 verilerine göre ilçede en önemli kırsal yerleşme birimi olan köylerin, nüfusu en fazla olanı, Kartal Köyü'dür (1.849). Bunu 750 kişilik nüfusuyla Başpınar Köyü izlemektedir. Nüfusu en az olanlar ise Ataköy (110) ve Karaburçlu (123) köyleridir (Tablo 13).

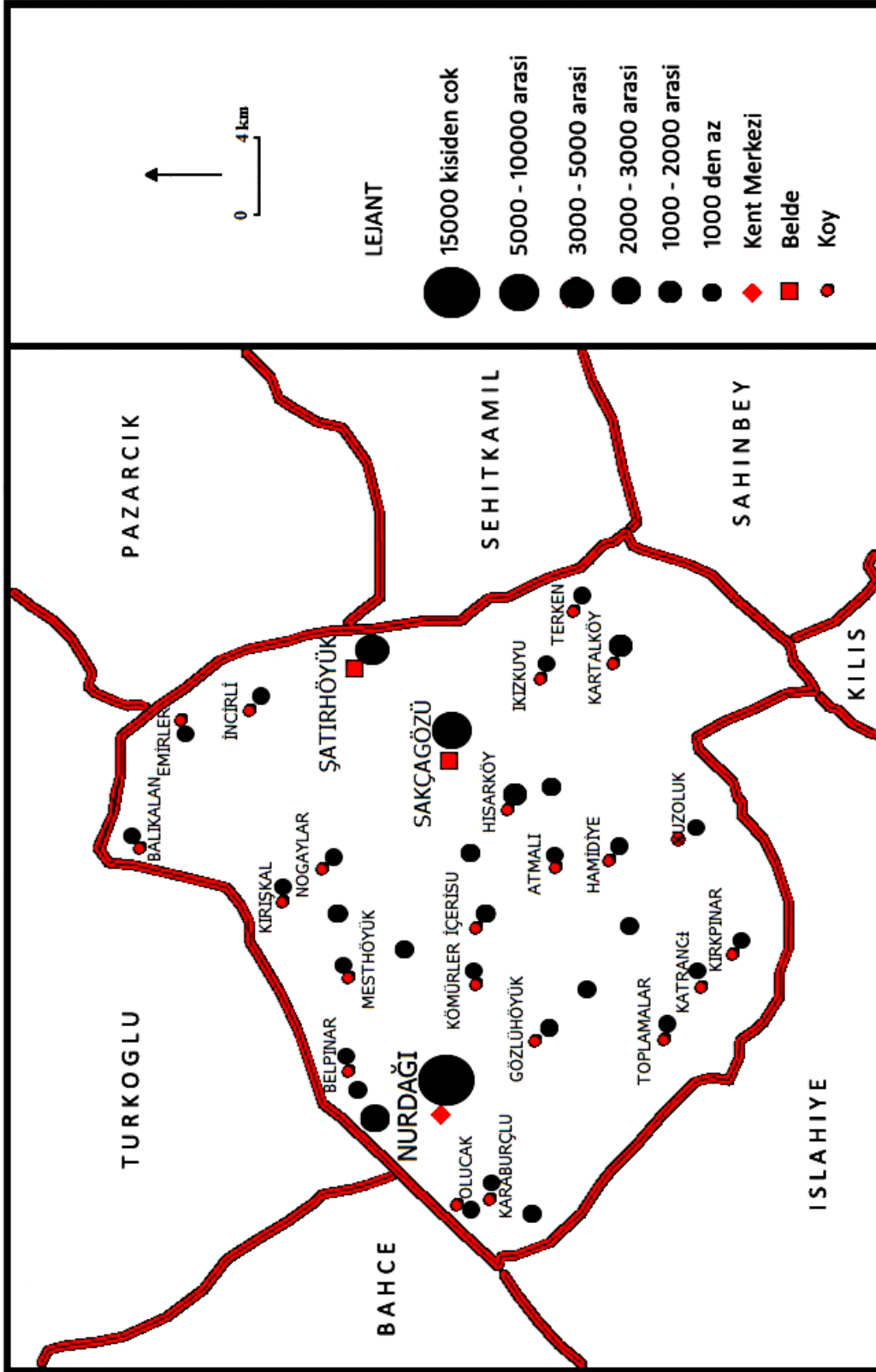
Tablo 14. Gaziantep İline Bağlı İlçelerde Nüfusun Kır-Kent Durumu (1990.2000.2011)

İlçe Adı	1990			2000			2011		
	Kent	Kır	Toplam	Kent	Kır	Toplam	Kent	Kır	Toplam
Şahinbey	384.510	37.721	422.231	509.336	40.128	549.464	756.867	12.628	769.495
Şehitkâmil	218.924	48.693	267.617	356.643	53.750	410.393	619.485	33.249	652.734
Araban	14.275	22.498	36.773	10.895	21.493	32.388	9.915	22.221	32.136
İslâhiye	34.607	38.264	72.871	37.598	41.131	78.729	31.468	34.294	65.762
Karkamış	3.430	11.815	15.245	4.665	9.353	14.018	3.045	7.844	10.889
Nizip	58.604	47.912	106.516	70.849	42.847	113.696	97.956	36.478	134.434
Nurdağı	7.048	23.925	30.973	10.800	27.629	38.429	16.452	21.051	37.503
Oğuzeli	9.983	24.232	34.215	11.817	22.146	33.963	16.937	12.209	29.146
Yavuzeli	6.864	17.091	23.955	8.299	16.684	24.983	4.024	17.473	21.497
Toplam	738.245	272.151	1.010.396	1.020.902	275.161	1.296.063	1.556.149	197.447	1.753.596

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE), TÜİK

Nurdağı'nda sayım dönemleri dikkate alındığında kır nüfusu daima kent nüfusundan fazla olmuştur. Gaziantep' in İslahiye, Araban, Karkamış, Yavuzeli ve son sayım dönemi hariç Oğuzeli ilçelerinde de kır nüfusu kent nüfusundan fazla olmuştur. Bu ilçelerde nüfusun kır kent durumu bu yönüyle Nurdağı ile benzerlik gösterir. Gaziantep' in Şahinbey ve Şehitkamil merkez ilçeleriyle Nizip ilçesinde ise tersi bir durum söz konusu olmuştur. Bu ilçelerde tüm sayım dönemlerinde kent nüfusu kır nüfusundan fazla olmuştur (Tablo 14).

Nurdağı ilçesinde son sayım dönemi itibariyle nüfusun dağılışı dikkate alındığında, nüfusun en çok merkez ilçe ve çevresi, Sakçagözü, Şatırhöyük kasabaları ile Nurdağı-Gaziantep, Nurdağı-Kahramanmaraş güzergahında toplandığı görülmüştür (Şekil 20).

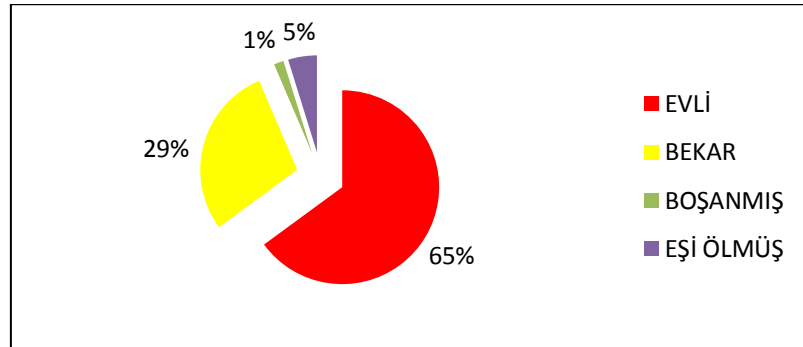
Şekil 20: Nurdagi'nin Nüfus Dağılım Haritası (2011-TÜİK)

2.1.6. Nüfusun Medeni Durumu

Bir yerde sosyal yaşamı, aile yapısını, aile kurumunun karşılaştığı sıkıntı ve problemleri görmek için nüfusun medeni yapısını yakından incelemek gerekecektir.

İlçede 15 yaş üstü nüfusta (25.632) yapılan araştırmaya göre, nüfusun % 65'ine tekabül eden 16.642 kişi evli, % 29' luk bölümüne denk gelen 7.343 kişi bekâr, % 1' lik bölümüne denk olan 416 kişi boşanmış, % 5' lik bölümüne denk gelen 1.231 kişi ise eşini kaybetmiştir (Şekil 21). Çok sık olamamakla beraber kadınlarda evlenme yaşının 15'e kadar indiği görülmektedir. Evlenmelerin en yoğun olduğu dönem ise 20 – 30 yaş aralığıdır (Tablo 15).

Aile yapısına zarar veren ve ülkemizin de önemli sosyal sorunlarından biri olan boşanmaların en yoğun olduğu dönem ise 35 – 45 yaş aralığıdır. Boşanmaların geneline ve cinsiyet gruplarına dağılımına bakıldığında 162'sini erkeklerin 254'ünü kadınların oluşturduğu göze çarpmaktadır (Tablo 15).

Şekil 21: Nurdağı İlçesinde Nüfusun Medeni Durumu

Eşini kaybedenlerin cinsiyete ve yaş gruplarına dağılımına bakıldığında yine kadın nüfusta ve 65 üstü yaş grubunda oranın arttığı göze çarpmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda, eşi ölenlerin 1.231'ini kadın nüfusun oluşturduğu gözlenirken, en büyük kayıp 803 kişi ile 65 üstü yaş grubunda yaşanmıştır (Tablo 15).

Tablo 15. Yaş Gruplarına Göre Nüfusun Medeni Durumu

Yaş grubu	Cinsiyet	Hiç evlenmedi	Evli	Boşandı	Eşi öldü	Toplam
15-19	Erkek	1.888	19			1.907
	Kadın	1.596	224		1	1.821
20-24	Erkek	1.303	254	2		1.559
	Kadın	670	885	20	4	1.579
25-29	Erkek	631	1.025	14		1.670
	Kadın	279	1.142	37	7	1.465
30-34	Erkek	178	1.205	18	1	1.402
	Kadın	173	1.114	40	12	1.339
35-39	Erkek	81	1.071	17	2	1.171
	Kadın	123	988	42	16	1.169
40-44	Erkek	37	941	34		1.012
	Kadın	80	821	23	22	946
45-49	Erkek	21	1.031	26	2	1.080
	Kadın	67	882	20	67	1.036
50-54	Erkek	4	712	15	2	733
	Kadın	40	650	19	56	765
55-59	Erkek	17	733	13	7	770
	Kadın	47	585	21	95	748
60-64	Erkek	6	506	7	14	533
	Kadın	31	466	15	120	632
65+	Erkek	8	839	16	126	989
	Kadın	63	549	17	677	1.306
Toplam		7.343	16.642	416	1.231	25.632

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2011 Yılı Nüfus Verileri

2.1.7. Nüfus Yoğunluğu

Nüfusun aritmetik, fizyolojik ve tarımsal açıdan yoğunluklarının ortaya konması ilçenin nüfus potansiyelinin tam olarak anlaşılması için oldukça önemlidir. Bunun için ilçede nüfus, yüzölçümü, tarım alanı, tarımla uğraşan nüfus gibi değişkenlerin bilinmesi gerekir (Tablo 16).

Tablo 16: İlçede Nüfus Yoğunluğu Değişkenleri (2009)

NÜFUS	YÜZÖLÇÜMÜ(km ²)	TARIMLA UĞRAŞAN NÜFUS	TARIM ALANI(km ²)
37.543	798	7.296	275

Kaynak: TÜİK, Nurdağı Ziraat Odası, Nurdağı Kaymakamlığı

Nüfus yoğunlukları içerisinde en pratik olanı ve en çok kullanılanı aritmetik nüfus yoğunluğudur. Bu yoğunluk bir sahada km²'ye düşen insan sayısını bulmak için kullanılır.

İlçede aritmetik nüfus yoğunluğunu bulmak için, toplam nüfusun yüzölçümüne oranlanması gerekir.

$$\text{Aritmetik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus (kişi)}}{\text{Yüzölçümü (km}^2\text{)}}$$

$$\text{Aritmetik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{37.543}{798} = 47 \text{ kişi / km}^2 \text{ 'dir.}$$

Bu işlemden hareketle Nurdağı ilçesinde 2009 yılı verilerine göre, aritmetik nüfus yoğunluğu km²'ye 47 kişidir.

Bu dönemde aritmetik nüfus yoğunluğu Nurdağı'nın bağlı bulunduğu Gaziantep ilinde km²'ye 242 kişi iken Türkiye'de 94 kişidir. Bu ortalamayla Nurdağı'nda nüfus yoğunluğu gerek il ortalamasının gerekse ülke ortalamasının altındadır.

Aritmetik nüfus yoğunluğu, yüzölçümüne oranla nüfusu çok olan yerlerde fazla, nüfusu az olan yerlerde az olduğu için her zaman çok doğru sonuçlar vermez. Bu sıkıntıyı gidermek çabası araştırmacıları insanla yeryüzü arasındaki ilişkileri gerçeğe daha yakın biçimde aksettirebilecek başka yoğunluk kavramları aramaya sevk etmiştir. Bunlardan biri de 'beslenme yoğunluğu' da denilen fizyolojik yoğunluktur (Güner v.d., 2010:41).

Fizyolojik nüfus yoğunluğu bir bölgede yaşayan nüfusun ekili dikili alanların yüzölçümüne bölünmesiyle elde edilir.

$$\text{Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Toplam Nüfus (kişi)}}{\text{Ekili Dikili Alan Toplamı (km}^2\text{)}}$$

$$\text{Fizyolojik Nüfus Yoğunluğu} = \frac{37.543}{275} = 136 \text{ kişi / km}^2$$

Buna göre ilçede fizyolojik nüfus yoğunluğu 136 kişidir. Bu oran Gaziantep ilinde 984 kişi, Türkiye'de ise km² ye 253 kişi olarak belirlenmiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi Nurdağı ilçesinde 1 km² lik tarım alanının 136 kişiyi doyurması gerekmektedir. Bu yönüyle ilçede fizyolojik yoğunluk Türkiye ortalamasının yarısına yakın iken il ortalamasından oldukça uzaktır.

Son olarak ilçede km² tarım alanına düşen çiftçi sayısını belirlemek için tarımsal nüfus yoğunluğunu belirlemek gerekecektir. Bunun için ilçede tarımla uğraşan nüfusun tarım alanına oranlanması gerekir.

$$\text{Tarımsal Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Tarımla Uğraşan Nüfus (kişi)}}{\text{Ekili Dikili Arazi (km}^2\text{)}}$$

$$\text{Tarımsal Nüfus Yoğunluğu} = \frac{7.296}{275} = 26,5 \text{ kişi / km}^2$$

Nurdağı ilçesinde 2009 yılı verilerine göre km² tarım alanına 26,5 çiftçi düşmektedir. Diğer bir ifadeyle bir km² lik tarım alanından yaklaşık 26,5 kişi geçimini sağlamaktadır. Ancak ilçede tarımsal nüfus yoğunluğu yıl boyunca sabit değildir. Özellikle yaz aylarında ilçeye biber, pamuk, soğan, patates, şeker pancarı v.b. ürünleri toplamak için mevsimlik işçi göçü olmaktadır. Bu durum yıl içerisinde tarımsal nüfus yoğunluğunun değişmesine sebep olur. Tarımsal nüfus yoğunluğu yaz aylarında mevsimlik tarım işçilerinin ilçeye göçüyle artarken, kış aylarında ise azalma gösterir.

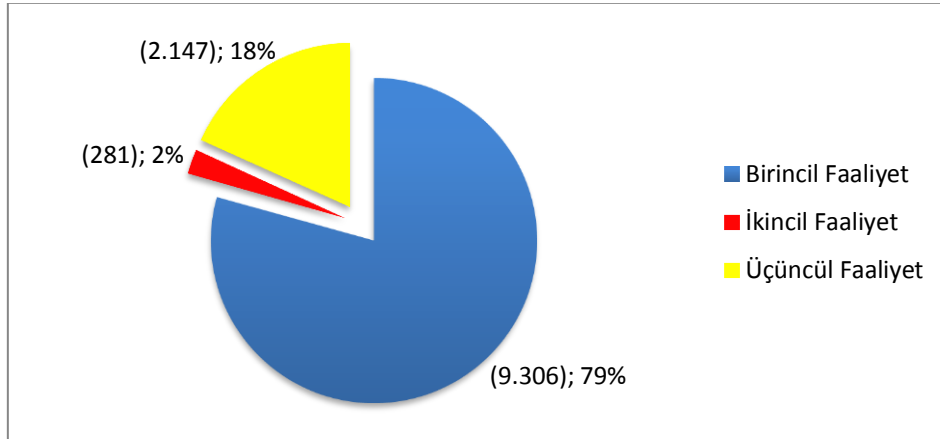
2.1.8. Nüfusun Ekonomik ve Sosyal Durumu

Nüfusun ekonomik ve sosyal yönüyle sahip olduğu özellikler, bir araştırma sahasında, ortaya konmak istenen nüfus potansiyeli, bölgenin gelişmişliği ve çalışma sahasının ekonomik ve sosyal yönden geliştirilmesi için bilinmesi gereken özelliklerdir.

Nurdağı'nın gelişimi her ne kadar ulaşım yollarının bölgeden geçmesiyle olsa da ilçede ekonomik hayatın merkezinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri yer almaktadır. Bunu hizmet, madencilik ve sanayi faaliyetleri takip eder.

İlçede 2009 yılı verilerine göre aktif nüfusu oluşturan 15–64 yaş grubu 23.496 kişi ile toplam nüfusun (37.543) % 62'sini oluşturur. Ancak ilçede bu nüfusun tamamı çalışan nüfus grubu içerisinde yer almaz. Çalışma çağına gelip de çalışan nüfus bu yaş grubundaki nüfusun ancak % 50'sini oluşturmaktadır (11.734 kişi).

Sahada yapılan araştırmada aktif nüfus çalışma kollarına şu şekilde dağılmaktadır. Birincil ekonomik faaliyet grubunda (tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık,) alışanlar, çalışan nüfusun % 79'unu, ikincil faaliyet grubunda (sanayi) alışanlar, % 2,5'ini, üçüncül faaliyet grubunda çalışanlar (pazarlama, eğitim, sağlık, ulaşım, bankacılık) ise % 18,5'ini oluşturmaktadır (şekil 22).

şekil 22: Nurdağı'nda Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı

Kırsal yaşamın ön planda olduğu Nurdağı'nda sosyal yaşamın çok hareketli olduğu savunulamaz. İlçede ilk ve orta dereceli okulların düzenlemiş olduğu sportif ve kültürel aktiviteler dışında kültürel etkinlikler sınırlı kalmaktadır.

2.1.9. Nüfusun Sağlık Durumu

Nurdağı ilçe merkezinde toplam 90 kişilik personeliyle hizmet veren 25 yatak kapasiteli bir devlet hastanesi ve bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Ayrıca Sakçagözü kasabasında 7 personelli bir sağlık ocağı, şatırhyk kasabasında 5 personelli bir sağlık ocağı ve Gedikli Köyü'nde de 2 personelli bir sağlık ocağı olmak üzere toplam üç sağlık ocağı kırsalda hizmet vermektedir.

Bu hastanelerde Ocak – Aralık 2008 tarihleri arasında toplam 173.309 hasta muayene edilmiş, bunların 4.180'i çeşitli sağlık kuruluşlarına sevk edilmiştir. Toplam 13 doktorun görev yaptığı ilçede ortalama 2.887 kişi başına 1 hekim düşmektedir.

2.2. Nurdağı'nın Yerleşme Özellikleri

2.2.1. Geçmişten Günümüze Nurdağı

Nurdağı'nın ilk medeniyetlerin doğduğu Mezopotamya-Akdeniz arasında, Suriye Anadolu ve Cebeli Bereket-Adana ovasına geçen geçitler üzerinde bulunması tarih öncesi çağlardan beri [İlk Tunç Çağı- Orta Tunç Çağı- kalkeolitik (Bakırtaş)] insan topluluklarının göçlerinin bu yoldan yapıldığı ve ticari büyük münasebetlerin bu yollardan temin edildiği, çevrede yapılan kazılardan anlaşılmaktadır. Nurdağı'nın 1929'dan öncesi olmasa da bağlı bulunan belde ve köylerinin tarihin en eski devirlerinden beri birçok medeniyetin eserlerini üzerinde topladığı bilinmektedir. Hitit İmparatorluk Hanedanından bazı prensler çeşitli bölgelerde küçük krallık ve prenslik hanedanları kurmuşlardır. Bunlardan biri Kargamış (Carabulus) Hitit Krallığıdır. Asur ve Gerdanilerin işgali üzerine yönetim merkezi Fevzipaşa İstasyonu yakınındaki Zincirli (Sam'al) bölgesine kaymıştır. Sam'al Krallığının önemli merkezlerinden birisi de şu anda ilçe sınırları içerisinde bulunan Sakçagöz (Keferdiz) Beldesi'dir. Sam'al zincirli Kralı Barrakip'in (İÖ.732-725) Hiyoraglif ile yazılmış bir mührü ile bir yazıtının Nurdağı'na bağlı Karaburçlu köyü civarında bulunması ilçede yerleşme tarihinin çok eskilere dayandığının başka bir göstergesidir.

Yine ilçede yapılan araştırmalar sonucunda Geç Hitit Kültürünün en güzel örnekleri Zincirli Höyükte ve Sakçagözü Coba Höyüğünde ortaya çıkarılmıştır.

Osmaniye'nin Kadirli ilçesindeki Geç Hititlere ait Karahöyük ile zincirli höyüğünü birbirine bağlayan Aslanlı Beyi yolu da Nurdağı'nın Olucak Köyü civarından geçmektedir. Bu yolun kalıntıları halen mevcut olup çoğu bölge ormanlarının içerisinde gizli kalmıştır.

1954 yılında İslâhiye'deki Geç Hititlerin durumunu incelemeye gelen İstanbul Arkeoloji Enstitüsü uzmanları Aslanlı Bey yolunda ve höyüklerde çalışmalar yapmışlardır. Hatti Coba Höyüğünün Prof. J. Gastrang'ın çalışmaları sonucu kalkolitik (Bakır Taş) devri döneminden Bizans dönemine kadar uzanan bir yerleşim yeri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Nurdağı 'nın çeşitli bölgelerinde sayısı yirmiyi

geçen, önceleri mesken olarak kullanılan; ancak bugün toprak yığından başka bir değer taşımayan Höyükler ile bu höyüklerdeki geç Hititlere ait eşya kalıntılarının bulunması Geç Hititlerin Nurdağı bölgesinde 20'den fazla şehir kurduklarının ve medeniyet tesis ettiklerinin delili olmaktadır.

İran ve Yunan savaşları sırasında bölge İran İmparatorluğunun sınırları içine girmiş Büyük İskender'in doğu seferinde bölge de Büyük İskender'in idaresine geçmiştir. Hıristiyanlığın ilk zamanlarında Cebeli Bereket dağları ilk Hıristiyanların yerleştikleri yerler olmuştur. Roma imparatorluğunun bölünmesi üzerine İslâhiye gibi, Nurdağı da doğu Roma imparatorluğunun hâkimiyeti altına geçmiş ve bu suretle de Bizans İmparatorluğuna tabi olmuştur. Nurdağı sınırları içerisindeki Ukkâşîye Türbesinin olduğu tepede eskiden kalma bir kilise ve mabedin olduğu bu mabede 6 keşişin ibadet ettiği bilinmektedir. Ayrıca Hisar Köyü civarında Bizanslıların kalesi olduğu Hisar adının o kaleden dolayı bu köye isim olduğu sanılmaktadır.

İslamiyet'in gelişmesiyle II. Halife Hz. Ömer ve son halife Hz. Ali'nin İslam Ordularının başkomutanlığı zamanındaki Hicri tarihin 18.senesi Roma-Bizans İmparatorluğu ile açılan uyuşmazlık üzerine Şam ve Halep Roma -Bizans imparatorluğunun elinde iken, 40 Bin kişilik bir İslam ordusu bu şehirleri fethettikten sonra Suriye'nin tamamını fethederek Kilis, Antep ve Malatya'ya kadar ilerlemek ister. İşte bu yüzden Halit Bin Velit komutasındaki ordu 10' ar bin kişilik birliklere ayrılmıştır. Bu 10' ar bin kişilik ordu birliklerinin birine de şu anda ilçe sınırları içerisinde türbesi bulunan Hz. Ukkâşe komutan olarak tayin edilmiştir. Hz. Ukkâşe bu ordu ile Hatay dolaylarını ve İslâhiye'yi de aldıktan sonra türbesinin bulunduğu güzergah üzerinden Maraş ve Malatya'ya doğru ilerlemek istemiştir. Bu bölgede yapılan çetin çalışmalar sonucunda Bizanslılar Cebeli Bereket dağlarının arkasına atılmıştır. Bu dönemde İslâhiye gibi Nurdağı da Bizanslılar ile İslam Ülkeleri arasında bir sınır bölgesi durumunda kalmıştır.

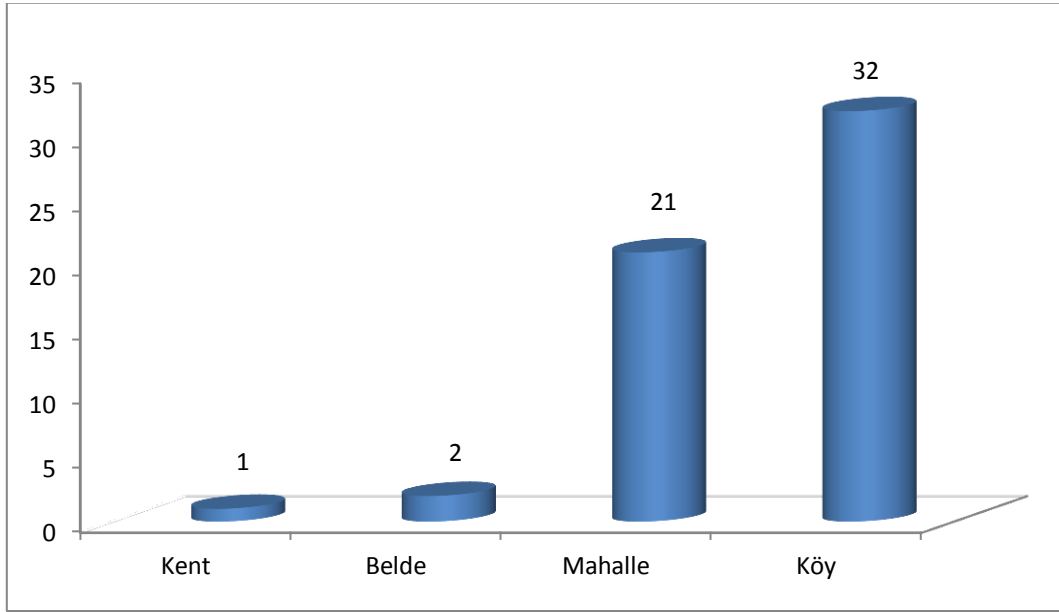
Abbasi İmparatorluğunun kurulmasının ardından Abbasi halifelerinden Seyfü'd Devlet zamanında Suriye'nin kuzey bölgesinde kalan bu yerlere avasım eyaleti adı verilmiş buralara 1071 Malazgirt Meydan Muhaberesinden sonra Sultan

Alparslan'ın kumandanlarından Emir Afsin tarafından Türkistan'dan gelen muhacir Türk kabileleri yerleştirilmiştir. Böylece Anadolu'nun Türkleştirilmesi süreci ilk bu sahadan başlamıştır. Bütün Anadolu Türk hâkimiyetine geçtiği gibi bölge de Selçuklu hâkimiyetine geçmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlıların hâkimiyetine giren saha, Osmanlıların son dönemine kadar birçok idari taksimata maruz kaldığı için Binboğa dağlarından inen aşiretlerin çapulculuk alanı olarak kullanıldığı bazı tarihçiler tarafından aktarılmaktadır. Mısırlı İbrahim Paşa'nın Suriye'nin kuzeyini işgal etmesi ve sonradan geri çekilmesi üzerine bu bölgelerde yoğun olarak bulunan Celikanlı ve Delikanlı aşiretlerinin çekişme ve kavgaları yüzünden asayişsizlik çoğalmış Abdül Mecit zamanında Halep vilayetleri valileri olan Derviş ve Cevdet Paşalar bu bölgelerin ıslahı için görevlendirilmişlerdir. Cebeli bereket vilayeti de bu dönemde kurulmuştur. Bölge de İslâhiye gibi bu vilayete bağlanmıştır. 1868 yılında Derviş Paşa 15 Bin kişilik bir ordu ile 15 yıl boyunca bu bölgelerin imar ve iskân işleriyle uğraşmıştır.

Buradaki araziler tapuları ile Aşiret Reislerine dağıtılmıştır. O zamanın iskân şartlarına göre Kilis-İslâhiye yolunun güney tarafı Delikanlı, doğu tarafı ise Celikanlı aşiretine tahsis edilmiş, Konya'dan Karaman oğullarına mensup Kösebir ve İnci oğullarından olanlarda Sakçagözü ve Hisar civarına yerleştirilmiştir. 1923 yılından sonra yine bu bölgelerde asayişsizlik baş gösterince Gaziantep'le olan birliği göz önüne alınıp 1933 yılında Gaziantep'e bağlanmıştır (www.nurdagi.gov.tr).

2.2.2. Yerleşme Şekilleri

Araştırma sahasında yerleşmeler, kırsal yerleşmeler (köy yerleşmeleri, belediye örgütlü köy yerleşmeleri, köy altı yerleşmeleri) ve kentsel yerleşmeler olmak üzere iki grupta sınıflandırılabilir. Nurdağı'nda 2011 yılı itibariyle 1 kent, 2 belediye örgütlü köy (belde), 32 köy yerleşmesi tespit edilmiştir. Ayrıca 10' u ilçe merkezinde olmak üzere beldelerle birlikte toplam 21 mahalle bulunmaktadır (Şekil 23).

Şekil 23: Nurdağı'nda Yerleşme Birimleri (Nurdağı Kaymakamlığı)

2.2.2.1. Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşmeler; birincil grup ilişkilerinin ağırlıkta olduğu, mesleki gruplaşma ve uzmanlaşmanın olmadığı, kişilerin örf, adet, değer ve normlara göre davranışlarını biçimlendirdiği, eğitim oranı düşük olan yerleşme birimleridir. Kırsal yerleşmeleri Köy Yerleşmeleri ve Köy Altı Yerleşmeleri şeklinde sınıflandırmak mümkündür.

2.2.2.1.1. Köy Yerleşmeleri

1924 yılında çıkarılan 442 sayılı köy kanununda; “Cami, okul, otlak, yayla, baltalık gibi ortak malları bulunan, toplu ya da dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köyü teşkil eder” ibaresi yer almaktadır (Güner v.d., 2010:115).

“Köyler ekonomik yapısı büyük ölçüde tarıma dayanan, kendine özgü toplumsal ilişkileri bulunan, belirli bir yerleşme bölgesi sınırlarına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden ve nüfusu iki bine kadar olan yerleşmelerdir” (Doğanay, 1994: 246).

Araştırma sahasında köy yerleşmelerini birtakım özelliklerini dikkate alarak şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

Yerleşme dokularına göre köyler; Topografya (yerçekilleri, eğim, yükselti) toprak, su, iklim ve doğal bitki örtüsü koşulları araziden faydalanma ve ulaşım durumu, o yerleşmede yaşayan insanların birbirleriyle olan münasebetleri ile yerleşim planları yerleşmelerin şekilleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu faktörlerin tümünün veya birkaçının etkisiyle, konutların arazi üzerindeki dağılım düzenleri, sıklık-seyreklilik ve dizilişleri birbirinden farklı olabilmektedir. Buna bağlı olarak konutların arazi üzerindeki dağılım düzeni dikkate alınarak köyler toplu ya da dağınık yerleşmeler olarak iki gruba ayrılır (Güner v.d., 2010:115).

Araştırma sahasında yapılan araştırmalar sonucunda; Belpınar, Gedikli, Gökçedere, Hamidiye, İncegedik, İkizkuyu, İncirli, Kuzuluk, Kartal, Kırkpınar, Terken köylerinde yerleşmeler arazinin engebe durumu ve birtakım sınırlılıklardan kaynaklanmak koşuluyla birbiriyle mesafeli olarak inşa edilmiştir. Bu nedenle bu köylerde daha çok gevşek dokulu ya da dağınık yerleşme tipi hakim iken başta ova köyleri olmak üzere diğer köylerde ise toplu yerleşmeler hakimdir (Foto 4).

Fonksiyonlarına göre köyler; araştırma sahasında köy yerleşmelerinde uğraşılan ekonomik faaliyetler çeşitlilik arz etmektedir. Bu çeşitliliğin ortaya çıkmasında coğrafi şartların sınırlılıkları etkilidir. Köy yerleşmeleri daha çok engebeli, dağlık sahalarda kurulmuş ise ekonomik faaliyet daha çok hayvancılık ya da madencilik şeklindeyken ova köylerinde temel ekonomik faaliyet yüksek oranda tarımdır. Ancak gerek ova gerekse dağ köylerinde hem tarım hem de hayvancılık faaliyetinin arazi ve çevre şartlarının izin verdiği ölçüde bir arada yapıldığı da aşikârdır. Bu nedenle buradaki sınıflandırma köylerde etkili olan temel ekonomik faaliyet (köy ekonomisine en çok kazanç getiren faaliyet) dikkate alınacaktır.

Sahada köylerin ekonomik yapısı incelendiğinde tarım, hayvancılık ve madencilik sektörleri ön plana çıkmaktadır. Nurdağı'nın köylerinde yapılan araştırma sonucunda en önemli ekonomik faaliyeti tarım oluştururken bunu hayvancılık ve madencilik gibi faaliyetler izler. Buradan hareketle; başta Sakçagözü, Şatırhöyük olmak üzere, Gedikli, İçerisu, Ataköy, Gözlühöyük, Kömürler, Mesthöyük, Nogaylar, Naimler, Kırkpınar, Olucak ve Toplamalar'da temel ekonomik faaliyet tarımdır. Emirler, Kartal, Kuzuluk, Terken, İncirli, Karaburçlu, Belpınar ve

İkizkuyu'da nüfusun önemli bir kısmı geçimini hayvancılık yaparak sağlar (Foto 5). Gökçedere, Hamidiye, Balıklan, Katrancı, Kırışkal da madencilik önemli bir ekonomik faaliyettir. Son zamanlarda azalmış olsa da madencilik Kartal ve Terken köylüleri için de önem arz eden bir faaliyet dalıdır.

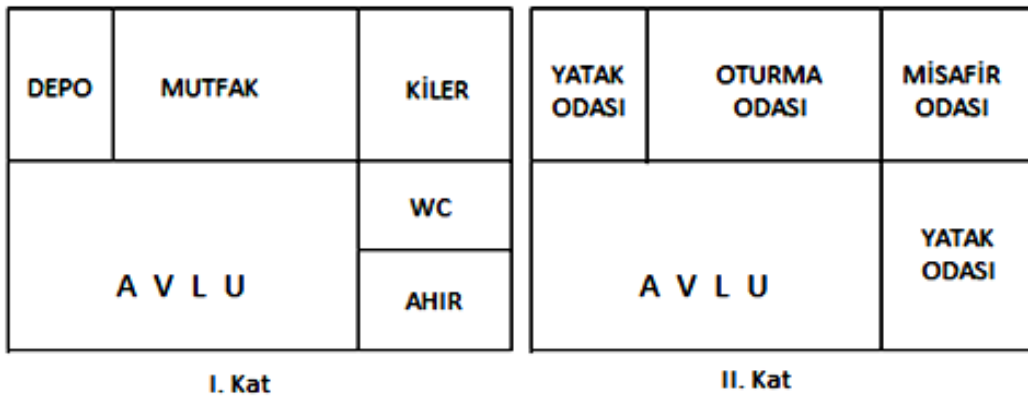
Belediye Örgütlü Köy Yerleşmeleri (Belde); Araştırma sahasında bulunan devamlı kır yerleşmelerinden olan beldeler, belediye teşkilatı kurulmuş olmasına karşın nüfus ve çalışanların sektörel dağılımı bakımından şehir yerleşmesi özelliği göstermeyip, gerek nüfusun ekonomik faaliyet kollarına dağılımı, gerek yerleşme biçimi gerekse yaşam tarzı bakımından neredeyse bire bir kırsal yerleşmelerin özelliklerini yansıtırlar. Araştırma sahasında Belediye Örgütlü iki köy yerleşmesi mevcuttur. Bunlar; Sakçagözü (Keferdiz) ve Şatırhöyük (Güngördü) beldeleridir.

Sakçagözü (Keferdiz) Beldesi; ilçe merkezine 17 km. uzaklıkta olan Sakçagözü, Nurdağı-Gaziantep karayolu güzergâhındaki yine aynı isimle anılan ova üzerine kurulmuştur. Daha önceleri Fransız uyruklu Ermeni halkının yaşadığı belde halk arasında "Kâfirin Düzü" olarak adlandırılırken, daha sonraları kasabada yer alan Sakçagözü çeşmesinden dolayı bu isim değiştirilerek kasabaya Sakçagözü adı verilmiştir.

Sakçagözü, Gaziantep-Adana karayolunun 50. km'sinde yer alan Geç Hitit döneminin, önemli merkezlerinden birisidir. Sakçagözü'nden 3 km. kuzeye doğru gidildiğinde bulunan Sakçagözü (Coba) Höyük, 1907-1912 yılları arasında John Garstang, 1949 da Seten Llyoyd tarafından yapılan kazılar sonucunda, M.Ö.1. binin ilk çeyreğine ait Geç Hitit krallık çağına ait kent açığa çıkarılmıştır. Hitit dönemine ait yapılar, şehri çevreleyen surlar, saray kalıntıları, yapıları süsleyen ortostatlar ortaya çıkartılmıştır. Ayrıca Hitit üslubundaki eserler, süslü kabartmalar ve heykelcikler de bulunmuştur. Saray girişinde iki kapı aslanı heykeli, sphenks kabartması ve yanındaki ortostatlar üstünde kuş adamlar ve tanrısal figürler bulunmaktadır. Diğer ortostatlarda ise, aslan avı, kuş ve yelpaze tutan figürler işlenmiştir (www.nurdagi.gov.tr).

Günümüzde Nurdağı'ndan sonra ilçedeki en büyük yerleşme özelliği gösteren Sakçagözü Beldesi'nde son nüfus verilerine göre 5.282 kişi yaşamaktadır. İlçede nüfusun önemli bir bölümü geçimini tarım sektöründen sağlarken ilçe özellikle yaz mevsiminde mevsimlik işçi göçü almaktadır. Bey, Beydilli, Bahçelievler, Pınarbaşı, Cumhuriyet ve Meydan mahalleleri ilçeye bağlı mahallelerdir (Foto 6).

Araştırma sahasında bulunan yerleşmelere ait konut tiplerinin en eski ve ilginç örneklerinden olanı Hurşit Ağa Konağı'dır.

Şekil 24: Hurşit Ağa Konağı Yerleşme Planı (Sakçagözü)

Konutlar inşa edildikleri dönemde halkın yaşam biçimi ve standartları, ekonomik durumu, aile ilişkileri, mekan kullanımları gibi günlük hayata ilişkin birçok konuda bilgi edinmemize yardımcı olan mimari ürünlerdir. Yukarıda yerleşme planı verilmiş olan Hurşit Ağa Konağı araştırma sahasında geleneksel konut dokusunu yansıtan nadir örneklerdendir.

Konakta sokak ile yapı arasındaki bağlantı avlu duvarı üzerinde yer alan bir kapıdan gerçekleşir. Hayat olarak adlandırılan avlu evin kadınının tüm günlük işlerini gördüğü, servis mekanlarının bir araya toplandığı açık mekandır. İki katlı konakta ocaklık olarak adlandırılan mutfak, kiler, hela ve ahır gibi mekanlar yapının zemin katında yer alır ve bu mekanlar günlük işlerde devamlı olarak avludan ulaşılabilen mekanlardır.

Avludan bir dış merdivenle üst katta yer alan odalara ulaşılır. Odaların iç düzenlemeleri ataerkil aile yapısını oluşturan birden fazla ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düşünülmüştür. Buna göre odalar gündüz oturma, gece yatma

gerektiğinde ise servis mekanı ihtiyaçlarına cevap verebilecek dönüşümleri içerecek biçimde düzenlenmiştir. Araştırma sahasının gerek kentsel gerek kırsal kesimlerinde yerleşmelerde genel itibariyle betonarme malzemeler kullanılmıştır.

Şatırhöyük (Güngördü) Beldesi; ilçe merkezine 23 km uzaklıkta olan Şatırhöyük Nurdağı'nın kuzeydoğusunda olup Gaziantep'e bağlı merkez ilçelerden Şehitkamil ilçesinin batısında yer almaktadır. 1974 yılına kadar iki farklı köy olan Güngördü ve Şatırhöyük köyleri daha sonra alınan kararlarla birleştirilerek belde statüsüne yükseltilmiştir. Belde ismini iki köy ortasındaki yığma höyükten almıştır. Bugün hane sayısı 700 olan beldenin nüfusu son verilere göre 3.149'dur. Bahçelievler, Pınarbaşı, Konak, Yamaçkışla ilçeye bağlı mahalleleri oluşturmaktadır (www.nurdagi.gov.tr).

2.2.2.1.2. Mezra Yerleşmeleri

Araştırma sahasında en sık rastlanan köy altı yerleşmelerinin başında mezra yerleşmeleri gelmektedir. İdari olarak köylere bağlı tek ev ve eklentilerinden oluşan, daha çok tarım, hayvancılık faaliyetlerinin ön planda olduğu bir ya da birkaç meskenden oluşan yerleşmelerdir. Bu yerleşmeler kan davası, miras paylaşımı, tarım alanlarının yetersizliği gibi sebeplerle ortaya çıkmıştır. Araştırma sahasında karşılaşılan mezra yerleşmeleri de yine benzer sebeplerden ötürü ortaya çıkmış ve genelde bir ya da birkaç evden oluşmakta olup temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır.

Araştırma sahasında Şatırhöyük'e bağlı; Yamaçkışla, Altınevler, Emirler, Gözlühöyük'e bağlı; Gerciğin, Sarayburun, Kırkağaç, Hamidiye'e bağlı; Danacık, Hisar'a bağlı; Künesler, Tandırlı, İçerisuya bağlı; Salman Obası, Molla Obası, İkizkuyu'a bağlı; Keçikuyusu, Doğan Obası, Kuzuluk'a bağlı Bakırcan, Kömürler'e bağlı; Genç Obası, Toyluyut, Kartal'a bağlı; Demirler, Yıldıztepe (Kavacık), Kırışkal'a bağlı; Yaylacık, Naimler'e bağlı; Hocalar, Nogaylar'a bağlı; Yalangoz, Olucak'a bağlı; Tümbel, Sokulu, Tüllüce'ye bağlı; Yolçatı, Dörttepler, Göktaşlar, Bademli'ye bağlı; Karahasanlı Mezraları olmak üzere 27 mezra yerleşmesi tespit edilmiştir (Foto 7).

2.2.2.1.3. Höyük Yerleşmeleri

Çevresine göre kabartı durumunda olan çok eski zamanlardan günümüze kalmış yığma tepelere höyük denir. Araştırma sahasında toplam 23 adet höyük yerleşmesi tespit edilmiştir. Höyükler tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirleri sosyal, ekonomik, mimari v.b. özelliklerini yansıtılmaları açısından önem arz eden yerleşmelerdir. Keza yörede yapılan araştırmalar araştırma sahası ve çevresinin çok eski devirlerden beri yerleşim yeri olarak kullanıldığını, sahanın çok farklı kültürlere ev sahipliği yaptığını göstermektedir.

Nurdağı'ndaki höyük yerleşmelerinin dağılışı incelendiğinde Şatırhöyük, Karahöyük (Gedikli), Gözlühöyük, Mesthöyük, Kırışkal Höyüğü, Dağdağanlı Höyüğü (Hisar), Çakmak Höyüğü, Yalangoz Höyüğü, Arpalı Höyüğü, Ağaçalı Höyüğü, Böğürtlen Höyüğü, höyük yerleşmelerinin en yoğun olduğu Sakçagözü mevkiinde ise; Kocalar, Kuskun, Alaşat, Songuruz, Emmioğlu, Keferdiz, Caba höyükleri yer almaktadır. Ayrıca şu an için tescil ve tespit görmemiş olan Süzme Höyük, Kuşkulu Höyük, Nergiz Höyük, Mamat Höyük, Murto Baba Höyük, Sakarat Höyük gibi höyük yerleşmeleri de tespit edilmiştir.

2.2.2.2. Kent Yerleşmeleri

“Çok değişik sosyal, ekonomik ve kültürel fonksiyonlarıyla köy yerleşmelerinden ayrıldığı kabul edilen kentler, bugün beşeri eserlerin, en görkemlilerinden biri olarak göze çarpar. Ancak, kent ya da şehir teriminin neyi ifade ettiği konusunda henüz bütün araştırmacıların üzerinde hem fikir oldukları, ortaklaşa kabul edilmiş bir tanım da yapılmış değildir” (Doğanay, 1994: 407).

Herhangi bir yerleşmenin köy veya kent sayılıp sayılmayacağı genelde yerleşmenin sosyo-kültürel ve ekonomik fonksiyonlarına bakılarak belirlenmeye çalışılır. Ancak köy kent ayrımını bu metoda göre yapmak oldukça zordur. Bunun için günümüzde köy kent ayrımında en çok kullanılan yöntem nüfus miktarına göre yapılan ayrımdır. Ülkemizde 1924 tarihli 442 sayılı köy kanununa göre nüfusu 2.000'e kadar olan yerleşmeler köy, 2.000 ile 20.000 arasında olanlar belde,

20.000'den fazla olanlar şehir olarak nitelendirilir. Ancak günümüzde nüfusu 2.000'in üzerinde olan birçok yerleşme kent özelliği taşımamaktadır. Çünkü Yerleşme Coğrafyası'na göre bir yerleşmenin kent özelliği taşıyabilmesi için nüfusun 10.000'in üzerinde olması ve halkın çoğunluğunun geçimini tarım dışı ekonomik alanlardan sağlaması, eğitim, sağlık, altyapı gibi hizmet alanlarında çok büyük sorunların olmaması gibi kıstaslar taşınması gerekir (Şahin v.d., 2007: 338).

Genel itibari ile kent yerleşmelerinde imarlı ve planlı bir yerleşme söz konusudur. Kentlerde planlı büyüme söz konusu iken köylerde böyle bir durum yoktur. Bununla birlikte TÜİK ülkemizde bütün ilçe merkezlerini şehir olarak kabul etmektedir.

Her ne kadar kıyım nerde bittiği ya da kentin nerede başladığı konusunda araştırmacılar ortak bir noktada buluşmasalar da ülkemizde belirli kıstaslar alınarak köy ve kent ayrımı yapılmıştır.

Buradan hareketle kentler; “ Bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara sahip, belediye örgütlü yerleşmelerdir”. Kentler, küçük bir sahada büyük nüfus kitlelerinin bulunduğu, sahip olduğu resmi ve özel binaları, cadde ve sokakları, park ve bahçeleri ve kırlardan ayrılan farklı bir peyzaja sahiptir (Güner v.d., 2010:121).

Nurdağı; cumhuriyetin ilk yıllarında TCDD yolarının kurduğu bir Gar Şefliği ve çevrede buna bağlı gelişen Kömürler'e bağlı birkaç yerleşmeden oluşmaktayken çevre merkezlerin geçiş noktası özelliği gösteren coğrafi konumu ve gelişen ulaşım yolları sayesinde hızla büyümüş, 1976 yılında kasaba statüsü kazanmıştır. Sonraki yıllarda Gaziantep ili İslahiye ilçesine bağlı bir kasaba statüsündeyken hızlı gelişme ve yapılaşmanın devam etmesi neticesinde 20 Mayıs 1990 tarihinde İslahiye'nin Fevzipaşa bucağından 9, Sakçagözü bucağından 18 ve merkezden 1 köyün ayrılmasıyla 20523 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 3644 sayılı kanunla ilçe hüviyeti kazanarak Gaziantep ilinin 9. ilçesi olmuştur.

Nurdağı ilçesinde kentleşmenin önündeki en önemli sorunların başında; sahanın dağlık bir topografyaya sahip olması, ekonomik yetersizlikler, hatalı kentsel planlar ve özellikle kentsel gelişimi yavaşlatan Adana – Gaziantep otoyolunun kent merkezinden geçen E – 24 karayolunun önemini yitirmesine sebep olması sayılabilir.

Nurdağı şehir merkezinde bireyler, köy yaşamından tamamen soyutlanmış olarak değil köy kent sürekliliğini sağlayan bir yaşam biçimini sürdürmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde görülen bu durumun en büyük sebebi şehir merkezlerinin sürekli olarak köyden gelen göçlerle beslenmesidir. Araştırma sahasında köyden göç eden bireylerin aynı mahallede oturması, kentleşme olgusunu yavaşlatmakta, köy kültürünü şehir merkezine taşımaktadır (Keleş, 1990: 359).

Bir yerleşmeye, şehrsel nitelik kazandıran unsurlara şehrsel fonksiyonlar denir. Şehrsel fonksiyonlar genelde çalışan nüfusun sektörlere göre dağılımı yanında, şehirde verilen ticaret, sağlık, eğitim, kültür hizmetleri ile yönetim açısından ele alınmaktadır. Şehirlerin gelişip büyümelerinde bir tek fonksiyon etkili olabileceği gibi birden fazla fonksiyon da etkili olabilir. Nurdağı şehirde birçok fonksiyon dalında yaşanan birtakım problemlere rağmen başta tarım fonksiyonu olmak üzere hizmet ve sanayi fonksiyonları her geçen gün gelişme göstermektedir.

Bunun yanında şehirde bulunan eğitim, sağlık, kültürel, ticari ve idari hizmetlerle nüfusun genel ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışılmaktadır.

İdari Fonksiyon; Nurdağı şehri, 2'si belediye örgütlü olmak üzere 34 köy yerleşmesinin bağlı olduğu bir ilçe yönetim merkezidir. Şehir merkezinde nüfusun fazla olmasında yönetim fonksiyonunun önemi büyüktür. Çünkü şehirde yönetim fonksiyonunun gelişmesine bağlı olarak zamanla diğer fonksiyonlarda gelişmiş ve şehirleşme süreci de hızlanmıştır. Nurdağı şehirde, ilçe teşkilatında bulunması gereken zorunlu kamu kurum ve kuruluşların hepsi mevcuttur. Kamu kuruluşlarının dışında çeşitli odalar (Ziraat Odası, Bakkallar ve Bayiler Odası gibi), kooperatifler (Tarım Kredi Kooperatifi gibi) ile siyasi parti, sendika, dernek, vakıf temsilcilikleri de yönetim fonksiyonu kapsamına girmektedir.

İlçenin, yönetim fonksiyonu kazanmasında belediyenin önemi büyüktür. Belediye halka altyapı, üstyapı gibi birçok alanda hizmet götürmekte, ilçenin planlı şehirleşmesini sağlamaktadır.

Sağlık Fonksiyonu; Nurdağı ilçe merkezinde toplam 90 kişilik personeliyle hizmet veren 25 yatak kapasiteli bir devlet hastanesi ve bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Ayrıca Sakçagözü Kasabası'nda 7 personelli bir sağlık ocağı, Şatırhüyük Kasabası'nda 5 personelli bir sağlık ocağı ve Gedikli Köyü'nde de 2 personelli bir sağlık ocağı olmak üzere toplam üç sağlık ocağı kırsalda hizmet vermektedir (Nurdağı Kaymakamlık Brifingi 2010).

Bu hastanelerde Ocak – Aralık 2008 tarihleri arasında toplam 173.309 hasta muayene edilmiş, bunların 4.180'i çeşitli sağlık kuruluşlarına sevk edilmiştir. Toplam 13 doktorun görev yaptığı ilçede ortalama 2.887 kişi başına 1 hekim düşmektedir.

Nurdağı şehrinde, mevcut sağlık kuruluşları halkın temel sağlık ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Nurdağı'nda hastanelerin fiziki mekânlarındaki yetersizliklerin yanında Nurdağı Devlet Hastanesi ve sağlık ocaklarında ebe ve diğer sağlık personellerinde eksiklikler mevcuttur. Sağlık ocaklarında ve devlet hastanesinde bina, personel ve araç-gereç eksiklikleri tamamlandığında şüphesiz sağlık hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliği daha da artacaktır.

Sağlık alanında, hastanelerin sahip oldukları kısıtlı olanakların yanında, hekim başına 2.887 kişinin düşmesi oldukça düşündürücüdür. Keza ülkemiz ortalaması hekim başına 700 kişi iken bu oran AB üyesi ülkelerde ortalama olarak hekim başına 350 kişidir. Bu rakamlar sağlık alanında ilçe nüfusunun karşı karşıya olduğu sıkıntıyı göstermek açısından oldukça çarpıcıdır.

Kültürel Fonksiyonlar; Nurdağı şehrinde kültürel fonksiyonlar içerisinde eğitim-öğretim kurumları başta gelir. Şehir merkezinde 6 ilköğretim okulu, 6 anasınıfı, 2 lise, 1 yüksekokul, 1 mesleki eğitim merkezi, 1 halk eğitim merkezi, 2 dersane, 1 sürücü kursu, 1 öğrenci yurdu, 1 rehabilitasyon merkezi vardır.

İlköğretim okullarında ve liselerde yaklaşık 336 öğretmen, 6 010 öğrenci bulunmaktadır.

Araştırma sahasında liselerin etki alanı, ilköğretim okullarından daha fazladır. Çünkü liselerin büyük çoğunluğu ilçe merkezinde toplandığı için köylerden birçok öğrenci lise eğitimi almak için ilçe merkezine gelmektedir.

Nurdağı'nda, 22 Nisan 2009 tarihinde kurulan Gaziantep Üniversitesine bağlı Nurdağı Meslek Yüksek Okulu; Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümünde; Organik Tarım Programı ile Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Programı, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümünde ise Peyzaj ve Süs Bitkileri Programı olmak üzere toplam 3 programda 105 öğrenciyle eğitim öğretime devam etmektedir.

Ulaşım Fonksiyonu; araştırma sahasının gelişimi ve kentleşmesi üzerinde en önemli fonksiyonlardan biri de ulaşım fonksiyonudur. Ülkemizdeki birçok büyük şehir gibi Nurdağı da büyük kara ve demir yolları kenarında kurulmuş ve gelişmiştir. Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırında yer alan Nurdağı ilçesi önemli bir stratejik konuma sahiptir. Keza kuzey – güney doğrultusunda uzanıp, doğu batı arasında doğal sınır teşkil eden Amanoslar (Nur dağları) üzerindeki iki geçitten biri Nurdağı'ndadır (Nurdağı-Aslanlı Geçidi-1150 m.). Bu durum ilçenin stratejik önemini daha da arttırmıştır. Bu konum sayesinde yaklaşık seksen yıllık tarihe sahip olan ilçe kısa sürede hızlı bir gelişme göstermiştir.

Tarım Fonksiyonu; Nurdağı şehrinde, elverişli iklim şartları ve verimli tarım topraklarının varlığına bağlı olarak tarım fonksiyonu çok önemli bir yere sahip olup faal nüfusun % 79'u tarım sektöründe çalışmaktadır. Şehirde bu konuda kent toplumlarında olması gerekenden farklı bir durum söz konusudur. Esasen kentlerde nüfusun önemli bir kısmı geçimini hizmet ve sanayi sektörlerinden sağlarken Nurdağı'nda bu durum fiziki, beşeri, ekonomik, siyasi şartlara bağlı olarak farklı şekilde gelişme göstermiştir. Bu durum Nurdağı'nda kent nüfusunun ekonomik fonksiyonlar açısından kır nüfusundan çok da farklı bir dağılım göstermediğinin göstergesidir.

III. BÖLÜM-EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

İnsanların geçimlerini sağlamak için yapmış oldukları her türlü faaliyete ekonomi denir. Nurdağı'nda yapılan araştırma, anket, mülakat v.b. çalışmalar sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak; sahanın ekonomisini oluşturan başlıca unsurlar; başta ve çok büyük oranda tarım olmak üzere, hayvancılık, ormancılık, madencilik, sanayi, ulaşım, ticaret ve turizm olarak tespit edilmiştir.

Nurdağı'nda ekonomiyi etkileyen faktörlerin başında; coğrafi konum, iklim, topografya ve nüfus özellikleri gelmektedir. Sahada yapılan araştırmalar sonucunda bu faktörlerin etkisi altında şekillenen Nurdağı ekonomisi yörede yaşayan nüfusun ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını daha yüksek standartlarda karşılayabilmek için her geçen gün daha fazla gelişme mücadelesi vermektedir.

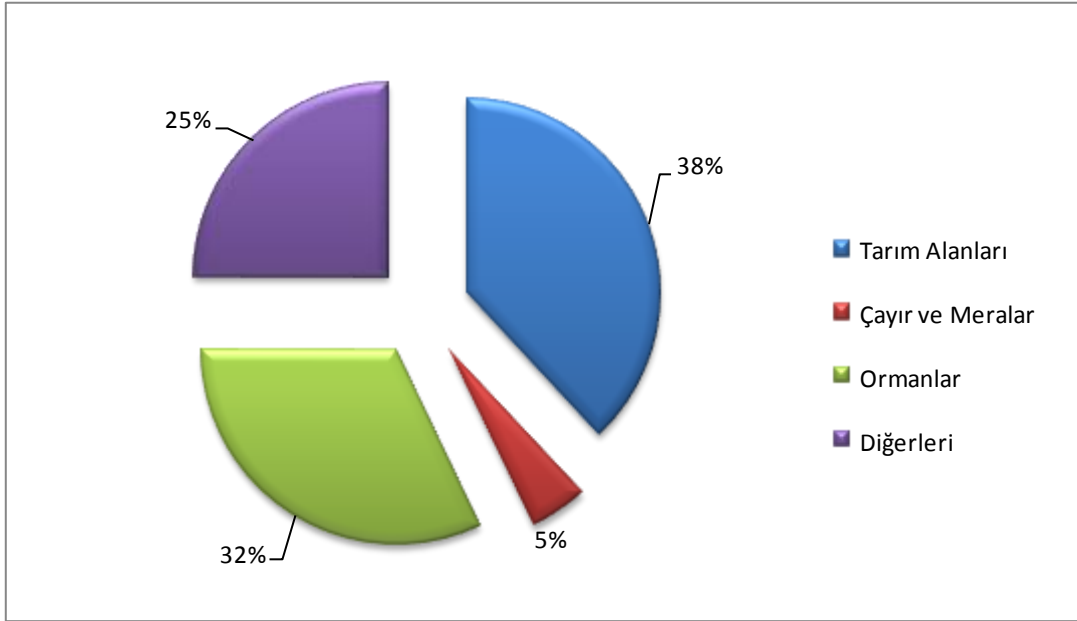
3.1. Nurdağı'nda Tarım

Nurdağı ilçesinde yaşayan nüfusun temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılık faaliyetidir. İlçede iklimin tarım faaliyetlerine uygun olması ve topraklarının önemli bir kısmının tarım yapılabilecek, üstelik yüksek verim alınabilecek, nitelikte verimli topraklardan oluşması insanları bu ekonomik faaliyeti yapmaya ve geliştirmeye itmiştir.

Sahada yaşayan nüfusun % 80'e yakın bir kısmının geçimini tarımdan sağlaması, ilçenin yaz aylarında mevsimlik tarım işçisi göçü alması tarım faaliyetlerinin ilçe nüfusu için ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle ilçenin ekonomik coğrafya özellikleri içerisinde tarım faaliyetleri üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

3.1.1. Arazi Kullanışı

Nurdağı'nda yüzölçümünün % 38'lik bir kısmını oluşturan düzlüklerin çok büyük bir kısmında (27.495 ha) tarım yapılabilmektedir. Bu arazinin de % 65'lik gibi büyük bir bölümünü verimliliği yüksek topraklar oluşturmaktadır. Sahada tarım alanlarının 15.272 ha'lık bölümünde sulu tarım yapılabilirken, 12.223 ha'lık bölümünde ise kuru tarım yöntemleri uygulanmaktadır (Tablo 17, Şekil 25).

Şekil 25: Nurdağı'nda Arazi Kullanım Oranı

Tarıma uygun olmayan arazilerin büyük bir kısmını ormanlar, çayır ve meralar, bataklık alanlar, dağlık araziler oluşturmaktadır.

İlçenin sahip olduğu iklim ve toprak özelliklerinin uygun koşullar içermesi birçok tarım ürününün bir arada yetiştirilmesine olanak sağlamıştır. Bu nedenle ilçede tarım ürünleri çeşitliliği yüksektir.

Sahada başta buğday olmak üzere arpa, pamuk, soğan, biber, mısır, şeker pancarı, nohut ve başlıca sebzeler yetiştirilen en önemli tarım ürünleridir.

Sulu tarım daha çok ilçenin K.Maraş – Hatay çukurluğunda kalan birikim ovalarında (Emen Gölü, Yaylacık, Sakçagözü, Aslanlı Ovaları) yapılmaktadır. Burada yapılan tarımdan elde edilen verim ilçenin diğer tarım alanlarından elde edilen verime göre çok daha yüksektir. Sulu tarım yapılan bu ovalarda daha çok; pamuk, mısır, biber, şeker pancarı, karpuz, kavun ve diğer sebze ürünleri yetiştirilmektedir.

Sulu tarım yapılan bu arazilerde sulama sistemleri yer altı suyunun yüzeye çıkarılması üzerine kurulmuştur. İlçede sulu tarımın geliştirilmesi için Çakmak, Kırışkal, Gedikli, Şatırhöyük gibi köylerde DSİ'nin katkılarıyla sulama kooperatifleri

kurularak yer altı suyu sulama projeleri geliştirilmiştir. Yer altı sularının yüzeye çıkarılması, belirgin bir enerji giderine sebep olduğu için bu durum ilçede tarım ürünlerinin üretim maliyetini arttırmaktadır. Bu sıkıntının önüne geçmek için yapılan çalışmaların başında ilçede sulama sistemlerinin kurulması ve geliştirilmesi çabaları gelmektedir. Araştırma sahasına komşu illerden olan Kahramanmaraş sınırları içerisinde inşası devam eden Kılavuzlu Barajı'nın tamamlanması ve sulama projelerinin faaliyete geçmesi ilçede bir yandan sulanabilir tarım arazilerini arttıracak bir yandan birim alandan elde edilen verimi yükseltecek bir yandan da sulama için tahsis edilen enerji giderlerini azalacaktır.

Tablo 17: Nurdağı'nda Arazilerin Kullanım Alanı

Arazi Sınıfı	Miktar (ha)
Tarım Alanları	27 495
a) Kuru Tarım Alanları	12 223
b) Sulu Tarım Alanları	15 272
Bağlık Arazi	83
Zeytinlik	46
Meyve Bahçesi	70
Sebzelik Arazi	517
Tarla Alanları	26 772
Çayır ve Mera	3 500
Ormanlık Alan	23 288
Diğerleri	18 094

Kaynak: Nurdağı Kaymakamlığı

Nur dağları üzerinde özellikle eğim değerlerinin azalıp tarım yapma olanağı veren arazilerinde ise kuru tarım yöntemleri ön plandadır, bu sahalarda daha çok tahıl tarımı yapılmaktadır. Yüksek sahalarda çiftçiler ekip biçme faaliyetlerine ek olarak hane ekonomisine katkı sağlamak amacıyla hayvancılık faaliyetiyle de uğraşmaktadırlar.

3.1.2. Tarımsal Üretim

3.1.2.1. Tahıllar

Araştırma sahasındaki tarım alanlarının 18 290 ha. lık kısmında tahıl tarımı yapılmaktadır, bu oran ilçedeki toplam ekili dikili alanlarının %66'sına tekabül eder. Bu durum ilçe topraklarının yarıdan fazlasının tahıl tarımına ayrıldığını ve temel besin maddesi olan tahılların ilçe nüfusu için en önemli tarım ürünleri grubunu

oluşturduğunu gösterir. Sahada en çok üretilen tahıl ürünleri başta buğday olmak üzere arpa ve mısırdır (Tablo 18).

Sahada tahıl tarımı yapılan arazilerin %86'sı buğday tarımına ayrılmıştır. Nurdağı'nda en çok üretilen tahıl olan buğday tarımından elde edilen verim hektar başına 3 ton iken yıllık toplam üretim 50 000 tona yaklaşmıştır (Tablo 18).

Sahada buğdayın yetiştirme olanağı bulamadığı sahalarda, soğuk iklim koşullarına daha dayanıklı olan arpa yetiştirilmektedir. Nurdağı'nda üretilen arpadan elde edilen verim hektar başına 2 ton iken 1500 hektarlık alan arpa tarımına ayrılmıştır (Tablo 18).

Araştırma sahasında tahıl ürünleri içerisinde özellikle buğday ve arpa tarımı sulama olanaklarının sınırlı olduğu, iklime bağlı tarım yapılan sahalarda, kuru tarım yöntemleriyle yapılmaktadır.

Mısır ise daha çok sulama olanaklarının geliştiği alüvyon dolgulu tarım alanlarında sulu tarım yöntemiyle bazen birinci ürün bazen de ikinci ürün olarak üretilmektedir. Sahada mısır tarımından elde edilen verim hektar başına 10 ton kadarken, mısır tarımına ayrılan toplam alan 1000 ha. civarındadır (Tablo 18).

3.1.2.2. Endüstri Bitkileri

Yağ, şeker, dokuma gibi sanayi kollarına ham madde sağladıkları için tarım ürünleri içerisinde en fazla gelir getiren grup endüstri bitkileridir. Araştırma sahasında bu nedenle arazi ve sulama şartlarının imkan tanıdığı sahalarda yöre çiftçisi tarafından tarımı ilk sırada tercih edilen tarım ürünleri; pamuk, mısır, şeker pancarı gibi endüstri bitkileridir.

Pamuk

Araştırma sahasında pamuk tarımı daha çok sulama olanaklarının gelişmiş olduğu Sakçagözü, Şatırhöyük, Çakmak, Nogaylar ve Kömürler'e bağlı tarım alanlarında yapılmaktadır. İlçede ekili dikili arazilerin %15'inde yani 4000 ha. lık bir bölümünde pamuk tarımı yapılmaktadır (Tablo 18, Şekil 26).

Sulu tarım yöntemiyle üretilen pamuktan yılda hektar başına ortalama 3,5 ton verim alınmakta olup, toplam üretim 14 000 tondur (Tablo 18). Elde edilen pamuk ilçede bulunan çırçır fabrikalarında çiğidinden ayrıştırılarak iplik fabrikasına gönderilmek suretiyle değerlendirilmektedir.

Tablo 18: Nurdağı'nda Tarım Ürünlerinin Ekim Alanı Ve Üretimi

Ürün Adı	Ekim Alanı (Hektar)	Verim (kg/ha)	Üretim (Ton)
Arpa	1500	2000	3000
Buğday	15832	3000	47496
Kırmızı Biber	1000	3000	3000
Mısır(1. Ürün)	158	7500	1300
Mısır(2. Ürün)	800	12000	9600
Pamuk	4000	3500	14000
Soğan(Kuru)	1150	22500	25875
Şeker Pancarı	1270	40000	50800
Korunga	3	6000	18
Fiğ	3	3500	10
Yonca	1	7000	7
Antep Fıstığı	6,5	1000	6,7
Ceviz	1	20000	20,3
Elma	1,5	10000	14,2
Erik	1,2	10000	11,8
Zeytin	16	5400	86
Üzüm	8,3	5000	41,5
Biber	175	24000	4200
Karpuz	650	40000	26000
Kavun	50	30000	1500

Kaynak: Nurdağı Tarım İlçe Müdürlüğü

Mısır

Esasen sıcak ve nemli iklim bölgelerinin tarım ürünü olan mısır, araştırma sahasında buğday ve arpa gibi tahılların aksine sulu tarım yöntemiyle üretilen ürünlerden biridir.

Araştırma sahasında birinci ve ikinci ürün olarak üretilen mısır 958 ha. lık bir ekim alanına sahip olup yıllık üretim 10 900 tondur (Tablo 18). İlçede mısır daha çok sulama sistemlerinin daha gelişmiş olduğu Gedikli, Sakçagöz, Kırıskal, Belpınar, Çakmak, Kömürler ve Şatırhöyük çevresinde üretilmektedir.

Nurdağı'nda birinci ürün olarak üretilen mısıra ayrılan 158 ha. lık bir alan iken ikinci ürün olarak üretilen mısıra 800 ha. lık bir alan ayrılmaktadır. Yörede ikinci

ürün olarak üretilen mısıra ayrılan sahanın daha fazla olması çiftçiye sağladığı gelirden dolayıdır. Çünkü üretici tarlasına kışın ya da ilkbaharda ektiği ürünü yaz gelince hasat eder. Akabinde sıcaklık ve sulama koşullarının yeteri düzeyde olması çiftçiyi tarla boş kalmasın düşüncesiyle ikinci ürün olarak getirisi yüksek olan mısırı üretmeye teşvik eder. Buna bağlı olarak mısır tarımında ikinci ürün olarak ekim faaliyetleri daha yaygındır.

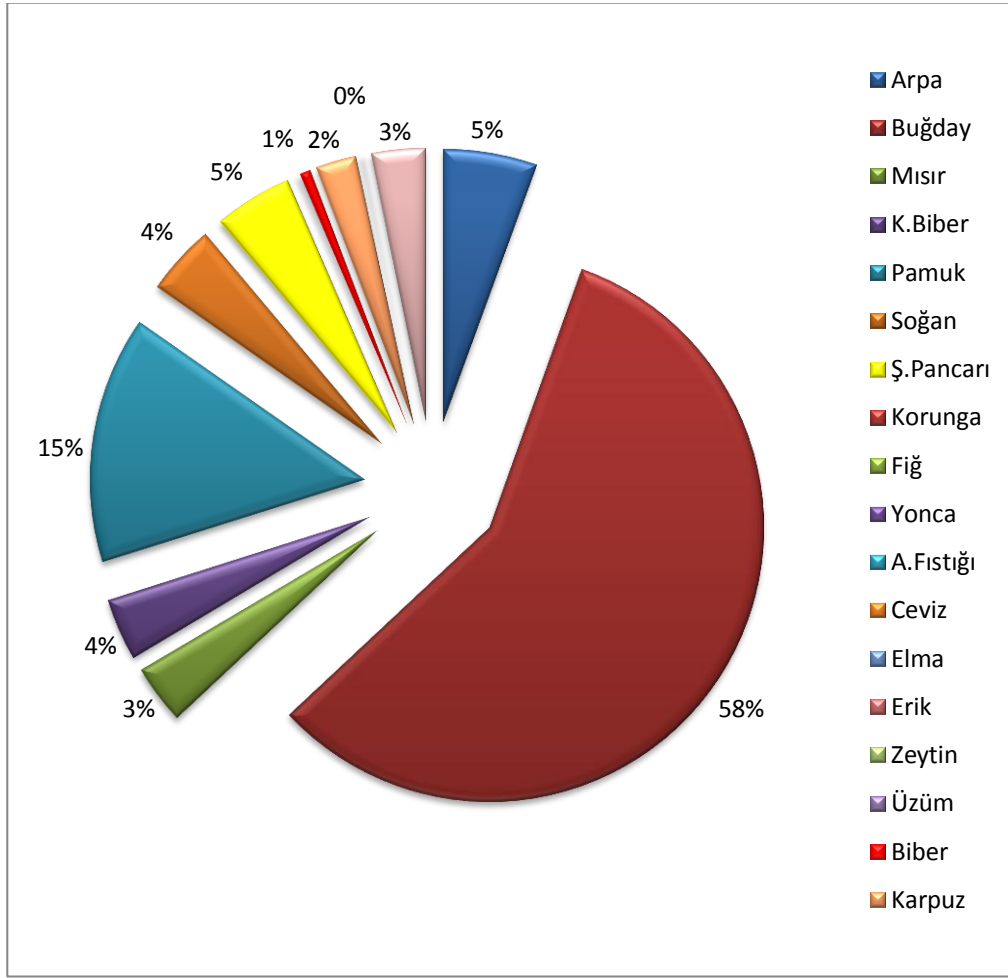
Üretilen mısır bir yandan ilçedeki yağ fabrikasında yağ üretmek amacıyla kullanılırken, bir yandan mısır unu üretmek ya da slajlık olarak hayvan yemi olarak tüketilmek suretiyle farklı şekillerde değerlendirilir.

Şeker Pancarı

Araştırma sahasında ekimi yapılan önemli endüstri ürünlerinden biri de şeker pancarıdır. Sahada şeker pancarı tarımına toplam tarım alanlarının yaklaşık % 5'lik bir kısmını oluşturan 1 270 ha. lık bir alan tahsis edilmiştir. İlçede şeker pancarı tarımı başta Kömürler olmak üzere, Gözlühöyük, Nurdağı (Merkez), Gedikli, Balıkalan ve Emirler çevresinde yapılmaktadır.

Üretilen endüstri ürünleri içerisinde birim alandan elde edilen en yüksek verim hektar başına 40 ton ile şeker pancarı üretiminden elde edilmektedir. Bu verimle Nurdağı'nda yıllık şeker pancarı üretimi 50 800 tondur. (Tablo 18)

Nurdağı'nda üretilen şeker pancarı, şeker fabrikası olmadığı için ilçede işlenememektedir. Araştırma sahasında şeker pancarını işleyen tesislerin olmaması üretilen şeker pancarını, ilçeye en yakın şeker üretim tesislerinden olan K.Maraş ilinin Elbistan ilçesindeki Elbistan Şeker Fabrikası'na ya da ilçeye yakın diğer şeker fabrikalarına göndermek zorunluluğunu doğurmuştur. İlçede üretilen şeker pancarı genellikle, üretime paralel bir şekilde Elbistan Şeker Fabrikası'nın bir alın ünitesinde işlenmekte ve şeker üretimine kazandırılmaktadır.

Şekil 26: Nurdağı'nda Tarım Ürünlerinin Ekim Alanlarına Göre Dağılışı

3.1.2.3. Sebze ve Meyve Üretimi

Biber

Nurdağı'nda sıcaklık ve sulama koşullarının yeterli olduğu ovalarda tarımı yoğun olarak yapılan ürün gruplarından biri de sebze ürünleridir. Yörede tarımı yapılan sebze ürünlerinin başında ise biber gelmektedir.

Araştırma sahasında biber üretimi daha çok salçalık kırmızı biber üzerineyken yer yer yeşil dolmalık biber de üretilmektedir. Araştırma sahasında biber tarımı daha çok Gözlühöyük, Toplamalar, Çakmak, Sakçagözü ve İncegedik çevresinde yapılmaktadır.

Tarım alanlarının 1175 ha. lık kısmı kırmızı ve yeşil biber üretimine ayrılmış olup bu oran toplam tarım alanlarının %5'lik kısmına tekabül eder (Tablo 18,

Şekil 26). Bu alanlarda yapılan biber tarımından yılda 7 200 ton ürün alınmaktadır. Elde edilen biber üretiminin 3000 tonluk kısmı, kırmızı salçalık biber olup biber fabrikalarında işlenerek salçaya dönüştürülür. Geriye kalan yeşil biber türleriye taze sebze olarak tüketilmektedir.

Soğan (Kuru)

Araştırma sahasında tarım alanlarının % 4'lük (1 150 ha.) kısmı yumrusu tüketilen (yenilen) sebzeler grubuna giren soğan tarımına ayrılmıştır (Şekil 26).

İlçede yaş ve kuru sebze olarak tüketilebilen soğan tarımından hektar başına 22,5 ton verim alınmaktadır. Nurdağı'nda yıllık toplam soğan üretimi 25 875 tondur (Tablo 18). Üretilen soğan genellikle kuru sebze olarak tüketilmektedir.

İlçede soğan tarımı daha çok Sakçağözü, Şatırhöyük, Hisarköy, Çakmak, İkizkuyu ve Hamidiye çevresinde yapılmaktadır.

Karpuz ve Kavun

Araştırma sahasında 700 ha. lık bir tarım alanı karpuz ve kavun tarımına ayrılmıştır. Bu alanın 650 ha. lık bölümünde karpuz tarımı yapılırken 50 ha. lık bölümü kavun tarımına ayrılmıştır (Tablo 18).

Sahada yapılan karpuz tarımından hektar başına 40 ton verim alınırken kavunda hektar başına verim 30 tondur. Nurdağı'nda yıllık toplam karpuz üretimi 26 000 ton kavun üretimi ise 15 000 tondur.

İlçede karpuz, kavun tarımı daha çok Şatırhöyük, Kırkpınar, Nogaylar, Çakmak, Hisarköy ve Sakçağözü çevresinde yapılmaktadır.

3.1.2.4. Yem Bitkileri

Hayvancılık faaliyetlerinin gelişebilmesi için önemli bir yeri olan, yem bitkileri geleneksel hayvan yemi olan samana göre daha fazla besleyici olduğu için ekilmesi devlet tarafından desteklenen ürün grubuna girmektedir.

Ülkemizde özellikle tarımda makineleşmeden sonra çayır ve mera alanlarının giderek azalması ve ahır hayvancılığının daha avantajlı hale gelmesinden sonra yem bitkilerinin yetiştiriciliği giderek önem kazanmaktadır. Araştırma sahasında yem bitkileri grubunda bulunan yonca (yeşil ot), fiğ, korunga ve slajlık mısır yetiştirilmektedir.

İlçede yem bitkilerine ayrılan tarım alanı yaklaşık 10 ha. kadardır. Ancak son zamanlarda kurulan hayvancılık kooperatifleri ve hayvancılık alanında yapılan teşviklerle yem bitkilerinin ekimine ayrılan bu alanın her geçen yıl daha da artacağı kesindir.

Sahada üretilen yem bitkilerinden fiğ üretimine 3 ha., korunga üretimine 3 ha., slajlık mısır üretimine 2 ha., yonca üretimine ise 1 ha. lık tarım alanı ayrılmıştır.

İlçede yıllık toplam 10 ton fiğ, 18 ton korunga, 10 ton slajlık mısır ve 7 ton yonca olmak üzere toplam 45 ton yem bitkisi üretilmektedir (Tablo 18).

Nurdağı'nda fiğ ve korunga tarımı daha çok Durmuşlar, Kırışkal, İkizkuyu, Kartal, Kırkpınar ve çevrelerinde, yonca tarımı Gedikli, Kömürler, Nogaylar, Kırışkal, Gözlühöyük çevrelerinde, slajlık mısır tarımı ise Kırışkal, Gedikli, Kömürler çevresinde yapılmaktadır.

3.1.2.5. Bahçe Tarımı

Araştırma sahasının tarım alanlarında üretimi yapılan ürün gruplarından biri de çok yıllık bitkilerdir. Nurdağı'nda görülen iklim şartlarına bağlı olarak diğer tarım ürünlerinde olduğu gibi bahçe tarımında da değişik türde bitkilere rastlamak mümkündür. Sahada bahçe tarımında başta üzüm olmak üzere elma, erik, zeytin, Antep fıstığı ve ceviz en çok yetiştirilen ürünlerdir.

Üzüm

İklim seçiciliği çok az olan ülkemizin hemen hemen her toprak türünde ve iklim tipinde yetişebilen üzüm araştırma sahasında üretimi rahatlıkla yapılan meyvelerin başında gelmektedir.

Asma denilen çok yıllık bitkiden elde edilen üzüm daha çok yöre insanın ihtiyaçlarını karşılamak üzere üretilmektedir. Nurdağı'nda üretimi yapılan üzümün bir kısmı yaş meyve olarak tüketilirken bir kısmı da; kuru üzüm, pekmez, pestil yapımında kullanılmaktadır.

Araştırma sahasında üzüm tarımı genel olarak tarla ve bahçe kenarlarında yan ürün olarak asmalarda yapıldığı gibi, engebeli ve dağlık alanlarda yer çubuğu olarak da yetiştirilmektedir.

Araştırma sahasında 8,3 hektarlık alan üzüm tarımına ayrılmış olup, yıllık verim 5 ton, toplam üretim ise 42 ton civarındadır (Tablo 18). İlçede üzüm daha çok Hamidiye, Kartal, İkizkuyu, Terken, Durmuşlar, Kırkpınar, Hisarköy ve Şatırhöyük çevrelerinde üretilmektedir.

Elma

Araştırma sahasında üzümün sonra iklim seçiciliği en az olan meyvelerin başında ise elma gelmektedir. Araştırma sahasında tarım alanlarından yaklaşık 1,5 ha.'lık bir alan elma tarımına ayrılmıştır. Elmadan elde edilen yıllık verim hektar başına 10 ton kadar olup yıllık toplam üretim 14,2 tondur (Tablo 18).

İlçede elma tarımı daha çok Hamidiye, Hisarköy, Kırıskal, Terken ve Gökçedere çevresinde yaygın iken elde edilen elma daha çok taze meyve şeklinde tüketilmektedir.

Zeytin

Akdeniz ikliminin tanıtıcı tarım ürünü olan zeytin araştırma sahasında, sahasının güney ve güneybatısında, daha çok alçakta kalan ve Akdeniz ikliminin etkisi altında olan bir sahada üretilir.

Toplam zeytin ekim alanı 16 ha. olup hektara yılda 5,4 ton verim alınmaktadır. Araştırma sahasında zeytin üretimi ürünün fizyolojik dinlenme ihtiyacına ve ilkbahardaki don olaylarına bağlı olarak yıldan yıla önemli miktarda artma ve azalmalar göstermektedir. Bununla birlikte ortalama olarak yıllık toplam üretim ise

86 ton civarındadır. İlçede zeytin tarımı daha çok Hisarköy, Sakçagözü, Hamidiye, Bademli, Durmuşlar, Kırkpınar ve Kartal çevresinde yaygındır.

İlçede üretilen zeytin iki farklı şekilde değerlendirilir; üretilen zeytinin önemli ve büyük bir kısmı bir dizi işlemden geçirildikten sonra yağı çıkarılarak tüketilmek için yağlık zeytin şeklinde, bir de kahvaltılık olarak tüketilmek üzere sofralık zeytin şeklinde değerlendirilmektedir.

Diğer Meyveler

Nurdağı'nda coğrafi koşulların imkan tanıdığı ölçüde, nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda az da olsa başka meyveler de üretilmektedir. Sahada üretimi yapılan diğer meyveler ise Antep fıstığı, erik, ceviz ve nar gibi ürünlerdir.

Antep Fıstığı

Anavatani Gaziantep olan ve Şam fıstığı olarak da adlandırılan Antep fıstığı tarımı yaklaşık 7 ha. lık bir tarım alanında yapılmaktadır. Ürünün fizyolojik özelliği ve ilkbahardaki hava koşullarına bağlı olarak yıldan yıla elde edilen verim değişse de ortalama verim hektara 1 ton kadardır. Yıllık toplam üretim ise 7 – 8 ton civarındadır (Tablo 18). İlçede yetişme alanı sınırlı olan Antep fıstığı en çok Nogaylar, Sakçagözü (Bucak), Hamidiye'de üretilmektedir.

Üretilen Antep fıstığı kuru yemiş olarak tüketilebildiği gibi araştırma sahası ve çevresinde kültürü oldukça gelişmiş bulunan baklava, kadayıf v.b. birçok tatlının üretiminde kullanılmaktadır.

Erik

Sahada üretimi yapılan meyvelerden biri de az da olsa eriktir. Yaklaşık 1 ha. lık bir tarım alanında üretimi yapılan erikte hektara verim 10 ton kadardır. Nurdağı'nda yıllık üretimin 12 ton civarında olduğu erik en çok; Sakçagözü, Hisarköy, Hamidiye çevresinde üretilmekte olup daha çok taze meye şeklinde tüketilmektedir.

Ceviz

Nurdağı'nda kendine dar da olsa yetişme alanı bulan bir diğer meyve de cevizdir. Yaklaşık 1 hektarlık bir alanda üretimi yapılan ceviz meyvesinde verim 20 ton kadarken yıllık toplam üretim 20,3 ton kadardır (Tablo 18). Ceviz ilçede en çok Kartal, Hisarköy, Terken ve çevresinde üretilmektedir.

Nar

Nurdağı'nda son yıllarda üretimi oldukça artan bir ürün olan nar yaklaşık 4 ha. lık bir alanda üretilmektedir. En çok Balıkalın, Katrancı, Emirler, İncegedik, Nogaylar ve çevresinde üretimi yapılan nar meyvesinin yıllık üretimi 16 ton kadardır. Üretilen nar daha çok taze meyve olarak tüketime sunulmaktadır.

3.1.2.6. Tarımın Sosyo-Ekonomik Etkileri

Araştırma sahasında yöre insanının temel geçim kaynağını teşkil eden tarım faaliyeti bu yönüyle Nurdağı'nda hayatı hem sosyal hem de ekonomik yönden etkileyen en önemli ekonomik faaliyettir.

Öyle ki ilçede çalışan nüfusun %80'lik bir kısmı geçimini bu sektörden sağlamakta bu yönüyle halkın çok büyük bir kısmının ekonomik özgürlüğü tarıma bağlanmaktadır. Bu durum ekonominin temellerini tarım sektörüne dayandırmakta ekonomiyi bu sektör etrafında şekillendirmektedir.

Ayrıca yöre insanı gerek tarım ürünlerini ekip, dikme çalışmaları esnasında gerek hasat gerekse elde edilen ürünün işlenmesi esnasında imece usulü, keşikçilik gibi yöntemlerle birbirine destek olmakta bu durum yöre halkının ekonomik anlamda yarar sağlamasına yol açmaktayken, insanlar arasında yardımlaşma, paylaşma, dayanışma v.b. sosyal duyguları geliştirerek kişiler arası iletişimi ve güven duygusunu geliştirmektedir. Bu durum da sahada yapılan tarım faaliyetinin yöre insanına sağladığı önemli yararların farklı ve çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır.

Bunlara ilaveten özellikle yaz aylarında biber, soğan, karpuz, şeker pancarı v.b. ürünleri toplamak için ilçe dışından göçle gelen nüfusun da yöreye ekonomik

katkısının yanında geldikleri yörenin kültürel özellikleri sayesinde yöre insanıyla etkileşimi sahada sosyal hayata farklı bir boyut kazandırmaktadır.

Ayrıca yapılan araştırmalar sonucunda araştırma sahasında insanların yaşam biçimleri, kültürleri, hayata bakış açıları, gelenek ve görenekleri, eğlence anlayışları hatta her yıl düzenlenen festivallere kadar büyük ölçüde tarım sektörünün etkisi altında şekillenmiştir.

Tüm bu araştırmalar göstermektedir ki dışarıdan bakıldığında sadece bir ekonomik faaliyetmiş gibi gözüken tarım sektörü ilçede ekonomiye olduğu kadar sosyal hayata da yön vermekte bu suretle insanların yaşamlarını şekillendirmelerine etki etmektedir.

3.2. Nurdağı'nda Hayvancılık

Sahada hayvancılık faaliyetleri ekonomik anlamda tarımsal faaliyetlerden sonra gelmekle birlikte önemli gelir kaynaklarındandır. Hayvancılık sahada yöre insanı için ekonomik alanda ikinci plandadır ancak tarımsal üretimler hayvancılığı desteklerken yine hayvancılık faaliyetlerinin de tarım üzerinde olumlu etkileri vardır. Örneğin yerfıstığının bitki kısmı kurutularak hayvan yemi olarak kullanılmakta, yine tahılların bitki kısımları saman haline getirilerek hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri sonucunda elde edilen hayvan dışkısı da lokal olarak bazı tarım alanlarında gübre olarak kullanılmak suretiyle tarımsal üretimi desteklemektedir.

Araştırma sahasında bitki örtüsü ve yer şekilleri özelliklerine bağlı olarak geleneksel olarak yapılan hayvancılık faaliyeti genellikle küçükbaş hayvan türlerinden koyun ve kıl keçisi yetiştiriciliği şeklindedir. İlçenin sahip olduğu farklı topoğrafik yapı, iklim ve bitki örtüsü çeşitliliği gibi nedenlerden dolayı yapılan hayvancılık faaliyetleri de çeşitlilik kazanmıştır. Dağlık sahalarda daha çok küçükbaş hayvancılık faaliyetleri insanlar için önemli bir ekonomik faaliyet şekli iken, ovada büyükbaş hayvancılık faaliyetleri önem arz etmektedir.

Araştırma sahasında hayvancılık farklı amaçlarla yapılmaktadır. Özellikle geçimini tarımdan sağlayan aileler gerek hane ihtiyacı olan süt, peynir, yumurta, et v.b. ihtiyaçlarını karşılamak gerekse bu ürünleri pazarlamak suretiyle hane ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla mera hayvancılığı şeklinde hayvancılık faaliyetini yaparken, sadece ekonomik amaçlarla besi hayvancılığı şeklinde hayvan üreten ya da hayvansal ürünleri pazarlayan entegre tesisler de vardır.

Tablo 19: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Elde Edilen Ürünler (2000)

Hayvan Türü	Sayı (Adet)	Süt Üretimi (litre)	Et Üretimi (kg)	Yumurta Üretimi	Bal Üretimi (kg)
Koyun	21 215	763 740	114 560	-	-
Kıl Keçisi	22 915	358 425	42 480	-	-
Sığır	7 113	21 219 930	350 675	-	-
Tavuk	32 500	-	28 278	7 482 543	-
Arı	1 650 (Kovan)	-	-	-	19 800

Kaynak: Nurdağı Kaymakamlığı

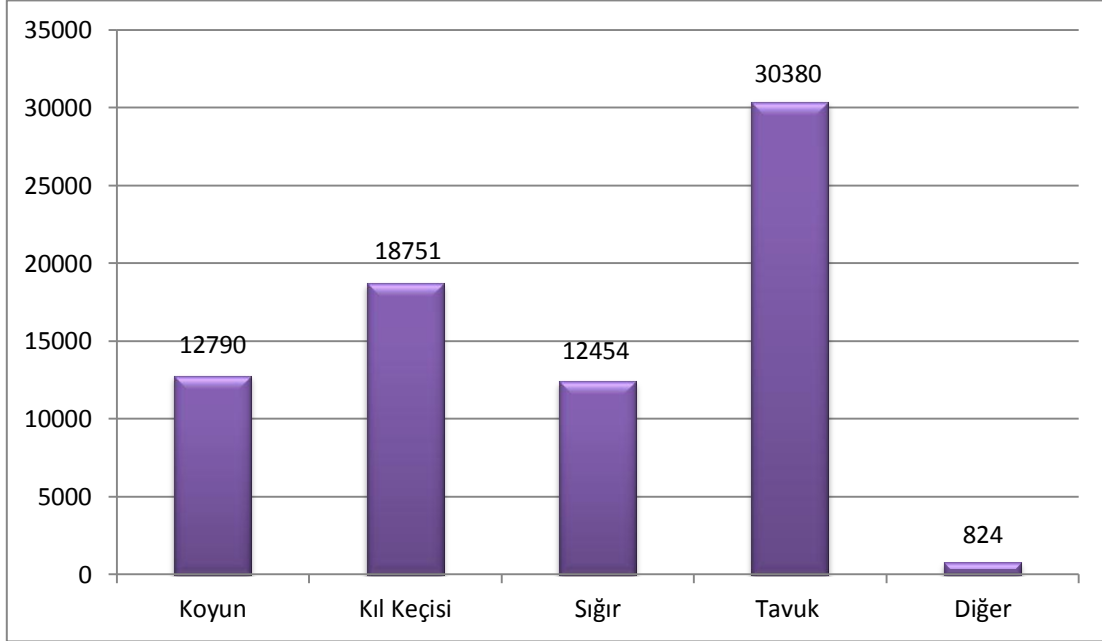
Araştırma sahasında son yıllarda meralık alanlar oldukça azalmıştır. Nurdağı'nda günümüzde 3500 ha. lık bir alan çayır ve meralardan oluşmaktadır. Çayır ve meralar toplam arazilerin yaklaşık %5'lik bir kesimine tekabül eder. Bu nedenle ilçe topraklarının genelinde mera ya da otlak hayvancılığı yapma olanağı sınırlıdır. Bu durum ilçede hayvancılık faaliyetini olumsuz yönde etkilemiştir.

3.2.1. Küçükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasında geleneksel olarak ve yaygın biçimde yapılan küçükbaş hayvancılık, dağlık köylerin en önemli geçim kaynaklarından birisidir. Nurdağı ilçesinde yetiştirilen küçükbaş hayvanlar başta kıl keçisi ve koyun gibi türlerdir. 2000 yılı verilerine göre sahada 44 130 adet küçükbaş hayvan bulunmaktayken, meralık alanların azalması, et ve süt verimlerinin düşük olması, küçükbaş hayvanlardan özellikle kıl keçisinin bitki örtüsüne verdiği zarardan ötürü üretiminde devlet tarafından kısıtlamaya gidilmesi gibi sebeplerden ötürü yetiştirilen küçükbaş hayvan sayısı 2009 verilerine göre 31 541 adetle sınırlı kalmıştır.

2000 yılı verilerine göre sahada yetiştirilen küçükbaş hayvanların %52'sini kıl keçisi, %48'ini koyun oluştururken bu oran 2009' da %60 kıl keçisi %40 koyun olmuştur. Son yıllarda mera alanlarında meydana gelen azalma ve küçükbaş hayvancılıktan elde edilen verimin az olması hayvancılıkta yöre insanını büyükbaş

hayvancılığa itmiştir. Bu nedenlerden dolayı son yıllarda yörede her yıl küçükbaş hayvan sayısı azalırken getirisi daha yüksek olan büyükbaş hayvan sayısı artmaktadır.

Şekil 27: Nurdağı'nda Büyük Ve Küçükbaş Hayvan Türleri (2009)

Nurdağı'nda küçükbaş hayvan üretiminin özellikle kırsal alanlarda yoğunlaştığı dikkate alınırsa köylerde küçükbaş hayvan üretimi aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

Araştırma sahasında küçükbaş hayvanlar en çok ve sırasıyla, Şatırhöyük 5 680, Terken 2 375, Sakçagözü 2 130, Tandırlı 1 800, İkizkuyu 1 650, Bademli 1 644, Naimler 1 605, Kuzuluk 1 500, Nogaylar 1 465, Atmalı 1 092, İncirli 860, Demirler 720, Toplamalar 650, Kırışkal 610, Hisar 580 şeklindedir.

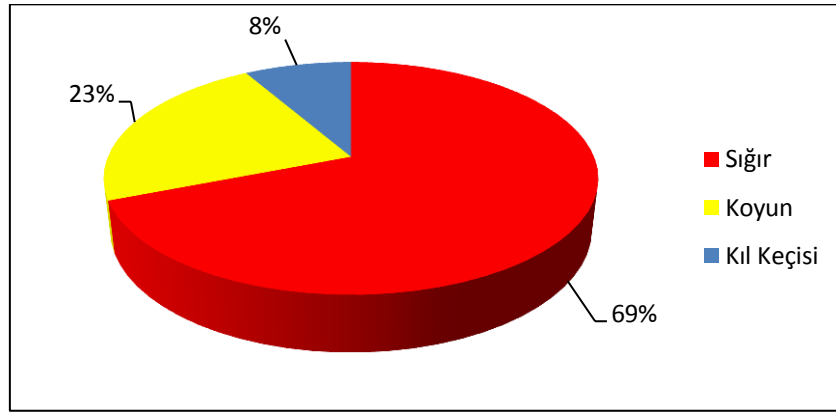
İlçede küçükbaş hayvancılık geleneksel yöntemlerle mera hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Bu durum hayvancılıktan elde edilen verimi düşürdüğü gibi üretimde yıldan yıla dalgalanmalara sebep olmaktadır.

Üretimi yapılan küçükbaş hayvanlardan koyundan yılda 763 740 litre süt elde edilirken yıllık et üretimi 114 560 kilogramdır. Kıl keçisinden elde edilen yıllık süt üretimi koyuna göre oldukça düşük olmakla birlikte 358 425 litre civarındadır. Kıl keçisi yıllık et üretimi ise 42 480 kilogramdır (Tablo 19).

3.2.2. Büyükbaş Hayvancılık

Araştırma sahasında üretimi oldukça önemsenen ve her geçen yıl artan en önemli büyükbaş sığırdır. Sığır üretiminde et ve süt verimi küçükbaş hayvanlara göre oldukça yüksektir. Bunun yanında daha çok gücünden yararlanmak üzere az da olsa at, katır, eşek gibi büyükbaş hayvan türleri de yetiştirilmektedir.

Nurdağı ilçesinde 2000 yılı verilere göre büyükbaş hayvan olarak; 7113 adet sığır, 80 adet at, 144 adet eşek, 10 adet katır bulunmaktadır (Tablo 19). Araştırma sahasında yetiştirilen büyük başların % 97'si sığır yetiştiriciliği üzerinedir. Bu durum sahada büyükbaş yetiştiriciliği deyince akla sadece sığır türünü getirmektedir.

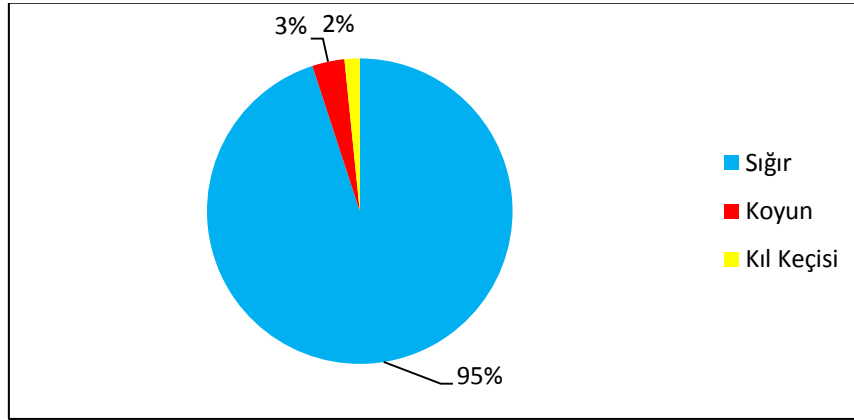

Şekil 28: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Et Verimi (2000)

Araştırma sahasında sığır yetiştiriciliği mera ya da otlak hayvancılığından çok besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Bu nedenle büyükbaş hayvancılıkta elde edilen et ve süt üretiminde dalgalanma diğer hayvan türlerine göre azdır. Bu durum üretimde sürekliliğe sebep olduğu gibi elde edilen verimi de arttırmıştır.

Yetiştirilen sığırlardan yılda yaklaşık 350 ton et 21 219 930 litre süt elde edilmektedir. Yetiştirilen hayvan türleri içerisinde gerek et gerekse süt verimi en yüksek olan tür sığırdır. Yine toplam et ve süt üretiminde birincilik sığır türüne aittir (Şekil 28,29).

2009 yılında hayvancılık alanında üreticilere sağlanan desteklerle Nurdağı ilçesinde süt sığırcılığı ve dana besiciliği üzerine çok sayıda kooperatif kurulmuştur. Kurulan kooperatiflerle birlikte ilçede yetiştirilen sığır sayısı 7 113'ten, 12 454'e yükselmiştir.

Şekil 29: Nurdağı'nda Hayvan Türlerine Göre Süt Verimi (2000)

İlçede besi hayvancılığı ve süt üretimi için sığır türünün seçilmesinde elde edilen verimin diğer hayvan türlerine göre oldukça yüksek olması etkilidir. 2009 yılında açılan işletmelerle birlikte özellikle büyükbaş hayvancılıkta önemli bir ilerleme kat edileceği ortadadır (Tablo 20).

Tablo 20: Nurdağı İlçesinde Kurulan Hayvancılık İşletmeleri (2009)

Sıra No	İşletmenin Kurulduğu Yer	İşletmenin Türü	İşletmenin Kapasitesi (Baş)	Çalışan Personel Sayısı
1	Gözlühöyük Köyü	Süt Sığırılığı	100	10
2	Gedikli Köyü	Süt Sığırılığı	200	10
3	Gedikli Köyü	Besi Danacılığı	100	5
4	Hisar Köyü	Süt Sığırılığı	480	15
5	Emirler Köyü	Süt Sığırılığı	50	5
6	Gedikli Köyü	Süt Sığırılığı	3000	45
7	Gözlühöyük Köyü	Süt Sığırılığı	480	15
8	Nogaylar Köyü	Dana Besiciliği	100	10
9	Çakmak Köyü	Süt Sığırılığı	300	15
10	Gözlühöyük Köyü	Süt Sığırılığı	200	15
11	Kömürler Köyü	Süt Sığırılığı	104	5
12	Kömürler Köyü	Süt Sığırılığı	480	15
13	Nurdağı Merkez	Süt Sığırılığı	50	5
14	Çakmak Köyü	Süt Sığırılığı	300	15
15	Çakmak Köyü	Süt Sığırılığı	300	15
16	Atmalı Köyü	Süt Sığırılığı	90	5
17	Hamidiye Köyü	Süt Sığırılığı	600	30
18	Kömürler Köyü	Süt Sığırılığı	600	30
19	Çakmak Köyü	Süt Sığırılığı	900	45
20	Hisar Köyü	Süt Sığırılığı	300	15
21	Diğer	Süt Sığırılığı	330	35
Toplam			8734	360

Kaynak: Nurdağı Ziraat Odası

Nurdağı'nda sığır yetiştiriciliği en çok Gedikli (4 913), Kömürler (1 159), Gözlühöyük (1 096), Çakmak (1 004), Hamidiye (734), Hisar (729), Kırışkal (586), Nurdağı Merkez (363), Balıkalan (346) gibi yerleşmelerde yapılmaktadır.

3.2.3. Kümes Hayvancılığı

Araştırma sahasında küçükbaş ve büyük baş hayvancılıktan sonra en önemli uğraş alanını kümes hayvancılığı oluşturmaktadır. Sahada kümes hayvanı olarak başta tavuk olmak üzere, hindi, kaz ve ördek yetiştirilmektedir.

Beyaz et olarak da adlandırılan kümes hayvanlarının etinin, kırmızı ete göre daha sağlıklı ve güvenilir olması, tavuğun diğer hayvanlara göre çabuk yetiştirilebilmesi, ucuz olması ve pazarlama alanındaki kolaylıklardan dolayı ülkemizde tavukçuluk çok hızlı gelişme göstermektedir. Ancak ülkemizde tavukçuluk alanında görülen bu gelişmeleri, ilçede görmek pek mümkün değildir.

Sahada yapılan kümes hayvancılığı besicilik ve yumurta üretimi düzeyinde olmayıp küçük aile işletmeleri veya köy tavukçuluğu şeklinde olmaktadır. Genellikle köylerde gelenek haline gelen kümes hayvancılığının amacı sadece aile ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Nurdağı ilçesinde kümes hayvanları yetiştiriciliğinde öncelikli olarak tavuk üretimi gelmektedir. Bunun yanında ilçede kümes hayvancılığı üretiminde hindi, kaz, ördek de yetiştiriciliği yapılan diğer türlerdir.

İlçede üretilen tavuk sayısı elde 2009 yılı verilerine göre 30 380 adettir. Bunu 275 adetle hindi, 220 adetle kaz, 130 adetle ördek izlemektedir. Elde edilen bu verilerle Nurdağı'nda üretilen toplam kümes hayvanı sayısı 31 005 adettir.

Araştırma sahasında kentleşmenin hızlanması, nüfusun artmasına bağlı olarak artan et ve yumurta talebini karşılamak için ticari amaçlı büyük ve modern tavuk çiftlikleri kurulması gerekmektedir. Ancak sahada et ve yumurta üretmek amacıyla açılacak olan tavuk çiftliklerinin piyasa şartlarındaki rekabet ortamına ayak uydurması, ilçenin bağlı bulunduğu Gaziantep ilindeki çok sayıdaki tavuk çiftliğinin

bulunması, tavuk yemi fiyatlarının ve diğer harcamaların sürekli artmasından dolayı pek mümkün gözükmemektedir.

3.2.4. Arıcılık

İlçede hayvancılık alanında önemli ekonomik faaliyetlerden birisi de arıcılık faaliyetidir. Ancak araştırma sahasında 2000 yılında 1 650 kovan olan arı kovana sayısı 2009 yılında 450 kovana düşmüştür. 2000 yılı bal üretimi yaklaşık 21 500 kg iken, bu rakam 2009 yılında 4 550 kg'ye düşmüştür (Tablo 19).

Nurdağı'nda yapılan araştırmalar sonucunda doğal bitki türlerinde görülen zenginliğin arıcılık için oldukça müsait olmasına rağmen, bu faaliyetin yeterince destek görmediği ve diğer ekonomik faaliyetlerin gölgesinde kaldığı aşıkardır.

Sahada arıcılık alanında yapılan teşviklerin arttırılması ve arıcılık sektörünün Nurdağı ekonomisine daha fazla katkı sağlaması için çeşitli projeler düzenlenmektedir. Bu projelerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu durumda bir yandan işsizlik sıkıntısı çeken birçok kişiye iş olanağı doğacak bir yandan da ilçe ekonomik anlamda büyük imkânlarla sahip olduğu bir sektörü (arıcılık) kazanacaktır.

3.3. Nurdağı'nda Ormancılık

Araştırma sahası ormanlık arazilerin varlığı bakımından zengin bir yapıya sahiptir. İlçede yağış ve sıcaklık şartları ormanların dağılımını belirleyen en önemli faktörken ormanlar özellikle batıdaki Nur dağları ve eteklerinde özellikle 800 – 1 450 m. ler arasında yoğunluk göstermektedir (Şekil 30).

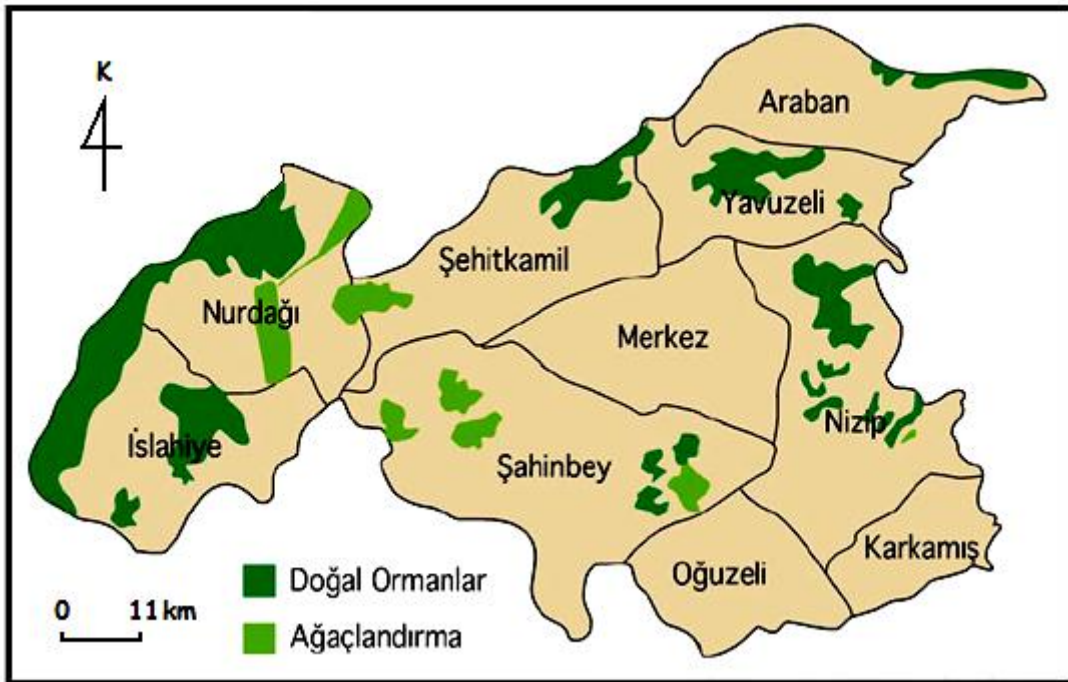
Nurdağı, Gaziantep ilinde İslahiye ilçesinden sonra gerek oran gerekse miktar olarak orman alanlarının en fazla olduğu ikinci ilçedir. İlçede yüzölçümünün %32'si yani yaklaşık 23 288 ha.'lık bir alan orman ve fundalık alanlardan oluşur. Bu oran ile ilçede tarım alanlarından sonra en büyük payı orman ve fundalık alanlar kaplamış olur (Tablo 21, Şekil 30).

Tablo 21: Gaziantep İli Nurdağı ve Diğer İlçelerde Arazi Kullanım Oranı

İLÇENİN ADI	YÜZ ÖLÇÜMÜ	TARIM ALANI		ORMAN VE FUNDALIK		ÇAYIR VE MERA		TARIM DIŞI ARAZİ	
		MİKTAR	YÜZ ÖLÇÜM ORAN %	MİKTAR	YÜZ ÖLÇÜM ORAN %	MİKTAR	YÜZ ÖLÇÜM ORAN %	MİKTAR	YÜZ ÖLÇÜM ORAN %
ŞAHİNBEY	88192	61871	70	6058	7	12025	14	8238	9
ŞEHİTKAMİL	104088	62669	60	10213	10	4370	4	26836	26
ARABAN	52845	32648	62	1339	3	2500	5	16358	31
İSLAHİYE	82397	28712	35	45266	55	4885	6	3534	4
KARKAMIŞ	26781	24740	92	0	0	426	2	1615	6
NİZİP	92539	75880	82	60	0.06	4262	5	12337	13
NURDAĞI	72570	27495	38	23288	32	3500	5	18287	25
OĞUZELİ	60101	47628	79	540	1	2926	5	9007	15
YAVUZELİ	42782	20434	48	5655	13	2000	5	14693	34
İL TOPLAMI	622295	382077	60	92419	15	36894	6	110905	19

Kaynak: Gaziantep Çevre Durum Raporu (2008)

İlçede bitki ve orman toplulukları kızılçam, karaçam, sedir, selvi, kayın, kavak, meşe, ardıç, yabani zeytin, sandal, akçeşme, terebantın, sakız, funda, tesbih, ladin, sütleğen, karaçalı, ısırgan, delice, böğürtlen ve çayır otları gibi türlerden oluşmaktadır. En fazla bulunan türler ise meşe ve kızılçamdır.

Şekil 30: Nurdağı Ve Diğer İlçelerde Doğal Ormanlar Ve Ağaçlandırma Alanları (Gaziantep ÇED 2008'den faydalanarak.)

Meşe ormanları bozuk ormanlar olup koruma altına alınmıştır. İlçede ormanlık alanlardan orman ürünü elde edilmemektedir.

Araştırma sahasında ağaçlandırma çalışmaları da ormanlık alanların dağılışına etki eden önemli bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Nurdağı'nda ağaçlandırma faaliyetleri son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Bu çalışmalara verilebilecek en güzel örnekler merkezde Emir Musa dağları üzerinde “Emir Musa Ağaçlandırma Sahası” ve “Sıla Ormanı Ağaçlandırma Sahası”, Gedikli köyü yakınlarında ise “Gedikli Ağaçlandırma Sahası”dır.

Sahada ormancılık için önemli olan sorunların başında yakacak odun ve diğer ihtiyaçlar için yapılan kaçak kesimler gelmektedir. Özellikle kış aylarında artan kaçak kesimler ormana büyük zarar vermektedir. Yerleşme alanları çevresinde ormanların giderek daralması kaçak kesimlerin sonucudur.

Ayrıca sahada orman kanununun 32. maddesi olan, sınırları içerisinde verimsiz devlet ormanı bulunan köy ya da mezralar da mevcuttur. Orman ile iç içe yaşayan bu köylüler ormanlık alanların sürekli azalmasına sebep olmaktadır. Çünkü yeni tarım alanları elde etme ve mevcut tarım alanlarını genişletme kapsamında ağaçlar kaçak olarak kesilmekte veya yakılmaktadır. Bunun yanında yeni yerleşim alanlarının yapılması sırasında da ormanlar tahrip edilmektedir.

Sonuç olarak araştırma sahasında ormanlık arazi, önemli bir yer kaplarken ormancılık faaliyetleri, yöre insanı için önemli bir ekonomik gelir kaynak teşkil etmemektedir. Ayrıca toprağın korunumu (erozyonun önlenmesi), su rejiminin düzenlenmesi, doğal hayatın korunması vb. işlemlerden ötürü ormanlar saha için oldukça önemlidir.

3.4. Nurdağı'nda Madencilik

Günümüzde yeraltı kaynaklarının fazla bulunduğu alanlar, işletmeye açılarak ekonomik anlamda kazançlar sağlanmaktadır. Araştırma sahası ekonomik kazanç sağlayacak maden çeşitliliği bakımından pek zengin olmasa da bağlı olduğu il ve komşu ilçelere göre bazı madenlerin dağılışı açısından nispeten zengin olarak nitelendirilebilir.

Nurdağı köylerinde zengin yataklara sahip diye nitelendirilebilecek yegane maden krom madenidir. Araştırma sahasında kromitler, ofimolitler içinde yataklanmış olarak bulunmaktadır.

Modern işletmelerin eksikliği yüzünden ilkel usullerle işletilen bu yataklardan ilk defa 1945 yılında Çanakçıoğulları Yerli Krom Maden İşletmesi açılmıştır. Çanakçıoğullarını takiben Ayanoglu yabancı şirketi aynı amaç için ilçede maden işleme tesisi açmıştır.

Yapılan araştırmalara göre madenler dağlardan çıkarılan madenler kamyonlarla istasyona taşınıp ve işlenmektedir. Bu durum özellikle krom yatakları bakımından zengin köylerde önemli bir geçim kaynağı olarak göze çarpmaktadır. Ancak günümüzde bu maden yataklarının tamamıyla özelleştirilmiş olması ve piyasa şartlarının değişken (maden fiyatlarının dalgalı) olması bu yatakların sürekli olarak işletilmesine engel olmaktadır.

Maden yatakları genellikle Atmalı, Tüllüce, Katrancı köyü, Yaylacık mezrası Hocalar obası, Kartal, Terken, Balıkalan, Emirler, İncirli, Hamidiye ve Kırıskal dolaylarında çoğunluktadır.

Maden işleme tesisleri ise maden yatakları bakımından da zengin sayılabilecek Tüllüce köyü yakınlarında yer almaktadır.

Ayrıca araştırma sahasında Gökçedere köyü yakınlarında bir adet Ariyet Ocağı, Karaburçlu köyü yakınlarında ise bir adet Taş Ocağı bulunmaktadır.

Araştırma sahasında madencilik alanında yaşanan sorunların başında organize olmuş bir maden çalışmasının olmaması, maden fiyatlarında sürekli dalgalanmalar yaşanması, işletmelerin sürekli olarak çalışmaması gibi sorunlar gelmektedir.

Bu gibi sorunlar ilçede son yıllarda madenciliğin ekonomiye olan katkısını azaltmış, madencilikle geçimini sağlayan birçok köyde halkın gelir kaynaklarını sınırlandırmış hatta bu köylerde göçe sebep olmuştur.

3.5. Nurdağı'nda Sanayi

Araştırma sahasının tarıma elverişli geniş toprakları nedeniyle ekonomisi temelde tarıma dayanmaktadır. Sahada sanayi faaliyetleri de bu temel çerçevesinde şekillenmiştir. İlçede sanayi faaliyetleri yöre halkı için oldukça önemli olmakla birlikte istenilen düzeye ulaşamamıştır.

Yapılan araştırmalar neticesinde araştırma sahasında kurulu olan sanayi tesisleri incelendiğinde; çırçır fabrikası, yağ sebze ve meyve kurutma tesisi, yağ fabrikası, biber fabrikası, şeker fabrikası ünitesi, çelik silosu bu tesislerin başlıcaları olarak göze çarpmaktadır.

Kurulan sanayi tesislerinden de anlaşılacağı üzere Nurdağı'nda sanayi tarım faaliyetlerine dayalı olarak gelişme göstermektedir.

Pamuk üretimine bağlı olarak gelişme gösteren 3 adet çırçır fabrikasında ilçenin tarım alanlarından elde edilen pamuk çiğidinden (çekirdek) ayrılarak iplik fabrikasına gönderilmektedir. Elde edilen çiğit ise yağ fabrikalarında işlenerek bitkisel yağ üretiminde değerlendirilmektedir.

Biber üretimine bağlı olarak gelişme gösteren 2 adet biber fabrikasında, araştırma sahasında üretilen kırmızı biberler farklı şekillerde işlenmekte ve değerlendirilmektedir. Üretilen biberler ya baharatlık olarak tüketilmek üzere ya da yemeklik salça elde etmek üzere işlenmekte ve kurutulmaktadır.

Mısır, soya, ayçiçeği, çiğit üretimine bağlı olarak gelişme gösteren özel sektöre ait bir adet yağ fabrikasında, ilçenin tarım alanlarından elde edilen mısır, soya, ayçiçeği, çiğit gibi ürünler çeşitli ünitelerden geçirilerek yemeklik ve sanayi tipi margarin üretimi için değerlendirilmektedir.

Şeker pancarı üretimine bağlı olarak Elbistan Şeker Fabrikası'nın bir alın ünitesinde tarım alanlarından elde edilen şeker pancarı işlenerek şeker üretiminde kullanılmaktadır.

Sahada ayrıca ilçenin tarım alanlarından elde edilen hububat ürünlerinin depolanması, kaliteli bir şekilde korunması için Toprak Mahsuller Ofisi'nin 10.000 ton kapasiteli çelik silosu ve 1000 ton yatay kapasiteli silosu bulunmaktadır.

Tablo 22: Nurdağı'nda Faal İşletme Tür Ve Sayıları

S.No.	İşletme Türü	Faal İşletme Sayısı	S.No.	İşletme Türü	Faal İşletme Sayısı
1.	Banka	1	16.	Hayvansal Ürünler	10
2.	Tarımsal Kalkınma Koop.	25	17.	Kuyumcu	5
3.	Küçük Sanayii Sitesi Koop.	1	18.	Otomotiv, Yedek Parça	13
4.	Motorlu Taşıyıcılar Koop.	3	19.	Nakliyecisi, Oto Komisyoncu	272
5.	Yapı Koop.	-	20.	Mobilya	13
6.	Mali Müşavir, Serbest Muh.	2	21.	Muhtelif İş Kolları	1043
7.	Eczacı	5	22.	İthalat-İhracat	1
8.	Ecza Deposu	1	23.	Beyaz Eşya-Tüp Bayi	10
9.	Akaryakıt İstasyonu	23	24.	Konfeksiyon Manifatura	4
10.	Sürücü Kursu	1	25.	Değirmen	3
11.	Sağlık Hizmetleri	2	26.	Biber Fabrikası	3
12.	Kırtasiye	16	27.	Diğer	250
13.	Pamuk Çırcırlama	1	28.	Kereste,Kömür, Çimento	15
14.	Yem Gübre Bayi	7	29.	Yağ İmalatı	1
15.	İnşaat	8	30.	Tuz, Ekmek İmalatı	10

Kaynak: Nurdağı İlçe Brifingi 2010

Yine SS. Nurdağı Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi K. Maraş yolu üzerinde 150 kişilik üye sayısı, 200 kişilik proje ve yer ile çalışmalarını sürdürmektedir.

3.6. Nurdağı'nda Ulaşım

Nurdağı, Adana-Gaziantep karayolunun kavşak noktasında Akdeniz'i Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya bağlayan ana kara ve demiryolları üzerinde gelişme göstermiş bir ilçedir. İlçeye ulaşım kara ve demir yoluyla sağlanmaktadır.

Araştırma sahasında ulaşım yolları coğrafi konum ve topografik yapı özelliklerine göre şekillenmiştir. Köprü, viyadük ve tüneller araştırma sahasında ulaşım yollarının özelliklerini belirten en önemli ünitelerdir. Bu durum araştırma sahasının oldukça arızalı bir topografyaya sahip olmasından kaynaklanır.

Nurdağı'nda ulaşım yolu olarak kara yolu, demir yolu, otoyol, boru hatları başlıca ulaşım sistemleridir.

Nur dağları üzerinde doğu ve batıyı birbirine bağlayan sadece iki geçit noktası vardır. Bunlardan biri Nurdağı'ndadır (Nurdağı-Aslanlı Geçidi). Bu durum Nurdağı'nın gelişiminde stratejik bir önemin varlığına sebep olmuştur.

Araştırma sahasının tarihi incelendiğinde sahada kurulan ilk yerleşmelerin ulaşım faaliyetlerindeki gelişmelerle olduğu görülür (İlk yerleşme TCDD Gar Şefliğinin kurulması). Sonrasında E -24 karayolunun buradan geçmesi kısa zamanda yerleşkelerin sayısını arttırmış ve Nurdağı'nın hızla gelişmesine sebep olmuştur.

Tablo 23: Nurdağı'nın Bazı Yerleşim Birimlerine Olan Uzaklığı

	Kent Merkezleri	Mesafe
1.	Nurdağı-Gaziantep	67 km
2.	Nurdağı-K.Maraş	45 km
3.	Nurdağı-İslahiye	21 km
4.	Nurdağı -Türkoğlu	22 km
5.	Nurdağı –Bahçe	18 km
6.	Nurdağı – Ankara	630 km

Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgeleri ile Akdeniz ve İç Anadolu bölgeleri arasında kullanılan en önemli geçit noktalarının birkaç tanesinden biri olan Nurdağı'nda doğuyu batıya bağlayan E-24 karayolu ve demiryolu, kuzeyi güneye bağlayan E-90 karayolu, 1999 yılında açılışı yapılan ve ilçe merkezinden geçen TAG otoyolu sayesinde ilçeden tüm ülkeye ulaşım mevcuttur (Şekil 31).

Tarsus-Adana-Gaziantep-Şanlıurfa otoyolu üzerinde bulunan ve Türkiye'nin en büyük Avrupa'nın 2.büyük viyadüğü olan "Atatürk Viyadüğü" ilçede bulunmaktadır (Foto 8). Yine bu otoyol Türkiye'nin çalışan en uzun otoyol ağıdır.

İlçe merkezinden geçen TAG otoyolunun ilçe sınırları içerisinde kalan bölümü üzerinde, 40 tonluk köprü, köy yolları üzerinde köprü menfezler, Aslanlı bel güneyinde 892 metre uzunluğunda tünel (Aslanlı Geçidi) vardır.

Tablo 24: Nurdağı'nda Karayolu Ve Otoyollarda Araç Sayısı (Gün)

Güzergah	Araç Sayısı (24 Saat)
Otoyol (TAG)	23 470
Nurdağı-İslahiye Yolu	3 874
Nurdağı-Osmaniye Yolu	4 675
Nurdağı-K. Maraş Yolu	4 728
Nurdağı-G. Antep Yolu	4 138

Kaynak: Nurdağı Karayolları Müdürlüğü

Araştırma sahasında Sakçagözü ve Şatırhöyük kasabaları ile tüm köy ve bağlı bulunan mezraların yolları asfalt olup ulaşım rahatlıkla sağlanabilmektedir.

İlçede önemli taşımacılık sistemlerinden biri de boru hatlarıdır. Kerkük-Ceyhan boru hattının bir bölümü ilçe sınırlarından geçmektedir. Araştırma sahasında 32 km uzunluğunda Botaş Ham Petrol Boru Hattı ve buna paralel olarak Nato Boru Hattı bulunmaktadır. Her iki boru hattı da birbirine paralel olarak batıda Aslanlı bel geçidi ile doğuda İncirli köyü arasında ve yer altından geçmektedir.

Araştırma sahasında ulaşım sektörü yolcu ve yük hareketlerini taşıyabilecek ölçüde gelişmiştir. İlçenin ulaşım alanında sahip olduğu bu avantaj sahanın sosyo-ekonomik kalkınmasına önemli katkılar sağlamıştır.

Sahanın sahip olduğu jeopolitik konum dikkate alındığında ulaşım ağının sahip olduğu bu avantajlar dikkate alınmalı, ulaşım ağının ilçeye sağladığı olanaklar daha sistemli bir şekilde değerlendirilmelidir.

İlçenin sahip olduğu bu özellikler incelendiğinde dış etkileşimlere açık bir yapıya sahip olduğu anlaşılır. Bu durum sahada hem ekonomik hem de sosyal hayatı oldukça etkiler.

Nakliye, ikinci el oto pazarı, yolcu taşımacılığı ve bunlara bağlı gelişen diğer ekonomik faaliyet kolları ilçe ekonomisine büyük katkı sağlarken, bu katkının temelinde ulaşım ağının sahip olduğu zenginlikler yatmaktadır.

Yine bu sayede dış etkileşimlere açık bir toplum yapısına sahip ilçede sosyal hayat da bu durumdan etkilenir. İlçe konumu gereği farklı dil, din, inanç, kültür ve yaşam tarzlarına sahip insanların uğrak yerlerindedir. Sahada yöre insanına yapılan anketlerin sonuçları değerlendirildiğinde sosyal hayatta yöre insanının farklı kültür, inanç, dil, din, yaşam tarzlarına hoşgörü ile bakmasının temelinde yatan unsurların başında yukarıda bahsi geçen faktörler gelir.

3.7. Nurdağı'nda Ticaret

Araştırma sahasında ticaret genel olarak, tarım, hayvancılık, sanayi ve ulaşım faaliyetlerine bağlı olarak gelişme göstermiş olup; ticaret daha çok şehir merkezinde yoğunlaşmıştır.

Nurdağı'nda tarımsal ürünlerin üretim miktarlarının yöre ihtiyacından fazla ve çok çeşitli olması, ticaretin genel itibari ile tarımsal ürünlere dayalı gelişmesini sağlamıştır. Özellikle biber, şeker pancarı, mısır, pamuk, bazı sebze ve meyveler gibi ürünler en fazla ihraç edilen ürünlerdir. Sahada tarımsal ürünlere dayalı ticari faaliyetlerin canlılığından dolayı bazı yeni sektörler ortaya çıkmıştır. Tarımsal ürünlerin dayanıklılık sürelerini uzatmak ve pazarlama safhasında kolaylık sağlamak için TMO'nun 10.000 ton kapasiteli çelik silosu ve 1000 ton yatay kapasiteli silosu bulunmaktadır.

Nurdağı'nda ticaretin gelişmesinde etkili olan bir diğer unsur, ulaşım olanaklarının elverişli, çeşitli ve gelişmiş olmasıdır. Araştırma sahasının bulunduğu konumun doğuyu batıya, kuzeyi güneye bağlayan gerek kara yolları ve gerekse demiryolları ulaşımının çok önemli bir kavşak noktasında olması, ulaşımın ticarete dolayısıyla ekonomiye önemli bir katkı sağlamasına olanak sağlamıştır. Çünkü bilindiği gibi ticaretin gelişmesi, iyi gelişmiş ve organize edilmiş ulaşım ağlarına bağlıdır.

Nurdağı'nda, araştırma sahası ile komşu olan Bahçe, Türkoğlu, İslahiye, Pazarcık ilçeleri ve Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis il merkezleri arasında ulaşımın sağlanmasında kullanılan toplu taşıma araçları ticaretinin yapıldığı yaklaşık 80 adet galeri bulunmaktadır. İlçe bu anlamda ikinci el dolmuşların satıldığı ülke genelinde tanınmış bir merkez konumundadır. Şüphesiz bu sektörün bu denli gelişip ikinci el dolmuş ticaretinde ülkede tanınmış bir merkez konumuna gelmesinde ilçenin sahip olduğu coğrafi konumun (ulaşım yolları üzerinde olmasının) büyük etkisi vardır.

Araştırma sahasındaki perakende ticaret yapan işyerleri (Bakkal, manav, kasap, kuyumcu, dayanıklı tüketim malları vb.) çeşitli meslek gruplarına bağlı iş yerleri (Terzi, muhasebeci, avukat, tamirhane, kuaför vb.) ticari kuruluşların büyük çoğunluğunu oluştururlar.

Araştırma sahasında toptan ticaret ise fazla gelişmemiştir. Toptan ticaret yapan iş yerleri yas sebze ve meyve, zahire, manifatura, yağ, inşaat malzemeleri olmak üzere büyük çoğunluğu Nurdağı ilçe merkezi sınırları içerisinde olmakla beraber ilçeye bağlı beldelerde de küçük çaplı iş yerleri mevcuttur.

İlçe merkezinde sanayi faaliyetleri ise küçük sanayi sitesi olarak bilinen Nurdağı-Türkoğlu karayolunun üzerinde yer alır. Burada küçük çaplı yedek parça, oto tamirhanesi, mobilya, kereste, metal sanayi, karasör imalatı gibi alanlarda hizmet veren ve üretim yapan 200 tane civarında iş yeri bulunmaktadır.

İlçe, üretilen ve ihtiyaç fazlası olan tarım, sanayi ve hayvancılık ürünlerinin pazarlanması aşamasında çok büyük olanaklara sahiptir. Bu sayede araştırma sahasında üretilen ürünlerin tamamı iç piyasada tüketilmektedir. Çünkü saha GDA'nın nüfus bakımından en kalabalık ili olan Gaziantep'e sadece 67 km uzaklıktadır (Tablo 23). Bu denli yakın mesafede tüketici nüfus bakımından yoğun bir merkezin olması ilçede üretilen ürünlerin pazarlanma olanağını oldukça kolaylaştırmıştır.

3.8. Nurdağı'nda Turizm

Araştırma sahası zengin sayılabilecek doğal, tarihi, kültürel, dini eserlerin varlığına karşın turizm açısından pek gelişmiş değildir. Yapılan araştırmalara göre; ilçede doğal varlıkların yanında birçok tarihi eser ve kültürel değer bulunmasına rağmen ilçeye gelen turist sayısı ve ilçenin turizm gelirleri oldukça düşüktür. Ayrıca ilçedeki turistik varlıkları ziyarete gelen turistlerin gelir durumları ve ilçeye bıraktıkları maddi kaynaklar dikkate alındığında ilçe ekonomisine katkıları yok denecek kadar azdır.

İlçede turizm sektörünün gelişmemesinin en önemli sebebi turizm alanındaki tanıtım ve yatırımların yetersiz olmasıdır. Turizm sektöründe gelişimin önündeki bir diğer engel ise ülkenin birçok yöresindeki zengin turizm potansiyeliyle rekabet gücünün düşük olmasıdır.

Nurdağı'nda turistik değerlerin başında inanç turizmi gelmektedir. İlçeye gelen turistlerin en çok ziyaret ettikleri yer Hz. Ukkâşe Türbesi'dir. Hz. Ukkâşe İslam dünyasının önde gelen sahabelerinden olup İslam dininin peygamberi Hz. Muhammed (S.A.S.) döneminde yaşamış, Bedir, Uhut, Hendek savaşlarına katılmış ve büyük cesaret göstermiştir. Müslüman toplumunun inancına göre Hz. Ukkâşe cennete gireceği Hz. Muhammed (S.A.S) tarafından müjdelenmiş sahabelerdendir. Her yıl Nurdağı'na inanç turizmi için gelenler ilçenin Durmuşlar Köyü sınırları içerisinde bulunan Hz. Ukkâşe (Ökkeşiye) ziyaretgâhını ziyaret eder. Hz. Ukkâşe'nin türbesi ilçe merkezine 17 km uzaklıkta olup, yolu asfalttır. Buraya gelen ziyaretçiler kurban keserler ve adaklarını yerine getirirler, yemeklerini yapar, dağıtır hatta bazıları da geceyi burada geçirerek ziyaretlerini tamamlarlar.

Sahanın diğer turistik değerlerine gelince, doğal turistik değerler, başta Sakçagözü Şelaleleri, Arapdede, Körmenli Kaya, Höcük mağaraları ve ormanlık sahalardır. Kültürel turistik değerler ise; başta sayısı yirminin üstünde olan höyük yerleşmeleri, 1330 tarihinde inşa edilmiş olan tarihi "Hurşit Ağa Konağı", Nurdağı Kalesi, gelenek ve görenekler gelmektedir.

Yapılan araştırmalar sonucunda Nurdağı ilçesi yayla ve av turizmi açısından değerlendirilebilecek bir fiziki coğrafya avantajına sahiptir. İlçenin özellikle batı ve doğusunda bulunan yüksek sahalar yayla turizmi açısından ne çıkarılabilecek özellikleri barındırmaktadır.

Yine Amanoslar zerindeki çeşitlilik gösteren yaban hayatı av turizmi açısından elverişli şartlar içermektedir. Ayrıca ilçedeki bitki türlerindeki zenginlik dikkate alınırsa doğa turizmi ve eko-turizmde değerlendirilebilecek düzeyde bir potansiyel olduğu görülür.

İlçe, sahip olduğu bu kaynaklar dikkate alındığında geliştirilebilecek bir turizm potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun için ilgili kuruluşlarca geniş kapsamlı bir çalışma yapılarak ilçenin turizm alanındaki bu potansiyelinin değerlendirilmesi sağlanmalıdır.

IV. BÖLÜM- SOSYAL VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLER

21. yy. dünyasında, ülkelerin gelişmişlik sıralamasında, ekonomik verilerin yanında dikkate alınan ve gelişmişliğin en önemli göstergelerinden olan kriterler sosyal ve kültürel özelliklerdir. Bu nedenle araştırmamızın bu bölümü, Nurdağı'nda yaşayan halkın sosyal ve kültürel özellikleri üzerine derin bir araştırmaya ayrılmıştır.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının yürüttüğü sosyal ve ekonomik göstergeler kullanılarak yapılan insani kalkınma indeksi çalışmalarında, Türkiye ekonomik olarak daha geri ülkelerin bile altında çıkmıştır (Göçer v.d., 2003:1). Bu durum Dünya'nın en gelişmiş ilk 10 ekonomisi arasına girmeyi amaçlayan bir ülke için düşündürücü bir tablodur. Çalışmamızın bu kısmında Nurdağı'ndaki sosyal ve ekonomik göstergeler arası ilişkilerin birbirini nasıl etkilediği araştırılarak ülke için de bir örneklem oluşturulmuş olacaktır.

Yapılan araştırmalar neticesinde ekonomik alandaki büyümelerin sosyal göstergelere her zaman yansımadağı görülmüştür. Bunda en önemli etkenlerin başında ekonomik alanda büyüme yaşanırken, bu büyümelerden halkın büyük kısmının etkilenmemesi gelmektedir. Bunu gelir dağılımındaki dengesizlik olarak da adlandırmak mümkündür.

Dil, ırk, din, aile büyüklüğü gibi değişkenler bir ülkenin sosyo-ekonomik refahını etkiler (Waugh, 1990: 295). Araştırma sahasının bu açıdan renkli bir özelliğe sahip olması, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan zenginleşmesi için önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Araştırma sahasında, modern kent hayatının önemli bir parçası olan kültür, eğlence ve sanat faaliyetleri oldukça azdır. Son yıllarda yerel yönetimler ve STK'ların yapmış oldukları çalışmalar sayesinde kültürel aktiviteler artmış olsa da bu artış yeteri düzeyde değildir.

Etnik Yapı; Araştırma sahasında yaşayan halkın etnik yapısını, başta Türkler, Kürtler ve Araplar olmak üzere Çerkezler ve Türkmenler oluşturmaktadır.

Kunç'a göre; Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki etnik yapı; %60 Türk, %35 Kürt, %5 Diğer etnik gruplar şeklindedir (Akış, 2002: 122). İlçenin etnik yapısıyla ilgili veriler yetersizdir. Buna karşın tarafımızca yapılan anket sonuçları da bu değere yakın değerler yansıtmaktadır. Bu anket sonuçlarına göre araştırma sahasında nüfusun etnik gruplara dağılımı %55 Türk, %35 Kürt %10 diğer etnik gruplar şeklindedir.

İlçede yaşayan halkın etnik yapısındaki bu çeşitlilik araştırma sahasında yaşayan insanların kültürel anlamdaki bir zenginliği olup çatışma, kavga, bölücülük, ayrımcılıktan oldukça uzaktır. Nurdağı'nda bu halk toplulukları kardeşçe, dayanışma içerisinde, birbirlerine güçlü sosyal bağlarla bağlı bir şekilde yaşarlar.

Etnik anlamdaki bu çeşitlilik ilçeye sosyal hayatta bir mozaik görüntüsü katar. Araştırma sahasında düğün, sünnet, nişan, asker uğurlama, bayram gibi törenler özel bir anlam ifade eder. Bu törenler esnasında kozmopolit bir yapıya sahip olan halk topluluklarının her biri kendi adet, gelenek ve göreneklerini yaşatır. Bu farklılık ilçeye bir şölen havası getirir.

Dil Özellikleri; ilçe genelinde yaşayan halkın %80'i günlük hayatın tamamında Türkçe konuşur. Geriye kalan %20'lik bölüm Kürtçe ve Arapça konuşmakta olup, ağız özelliklerinden kaynaklanan iletişimsizlik söz konusu değildir (Nurdağı Kaymakamlığı 2003). Araştırma sahasında etnik gruplar arası iletişimin sağlanması ise birleştiricilik rolünü üstlenen Türkçeyle mümkün olmaktadır.

Din Özellikleri; Din bir üst kurum olarak yörede önemli bir yere sahiptir. Özellikle kırsal kesimde yaşayan "köylük kesim" için dinin değer ve normları yasal değer ve normlardan daha baskın ve ağırlıklıdır. İlçede yaşayan nüfusun, küçük çapta mezhepsel farklılıkları bulunsa da %99'u Müslüman'dır. Araştırma sahasında en yaygın mezhepler kırsal kesimde Şafilik, kentsel kesimde ise Hanefilik mezhebidir. Bunun yanında, sahada Alevilik mezhebine mensup olanların sayısı azımsanamayacak kadar çoktur.

Görüldüğü gibi araştırma sahası mezhep bakımından da türdeş değildir. Ancak sahadaki mezhep farklılıkları insanlar arası sosyal ilişkilerde herhangi bir sürtüşme

ya da sıkıntıya sebep olmamaktadır. Toplumun bilinç düzeyi ve eğitim seviyesindeki yükselmeyle birlikte ilçedeki bu farklılıklar araştırma sahasının kültürel anlamdaki bir zenginliği olarak görülecek ilçeye bir mozaik görüntüsü verecektir.

İlçede din hizmetleri, DİB'ye bağlı taşra teşkilatı olarak, 633 sayılı kanuna göre görev, yetki ve sorumluluk üstlenen ilçe müftülüğü tarafından yürütülmektedir. İlçede din alanında toplam 57 personel görev yapmaktadır. Araştırma sahasında ibadethane olarak, ilçe merkezinde 7, kasaba merkezlerinde 7, köylerde 33, mezralarda 5 adet olmak üzere toplam 52 cami bulunmaktadır.

Sosyal Hayat; Nüfusun sosyal ve kültürel yönüyle sahip olduğu özellikler, bir araştırma sahasında, ortaya konmak istenen nüfus potansiyeli, bölgenin gelişmişliği ve çalışma sahasının ekonomik, sosyal ve kültürel yönden geliştirilmesi için bilinmesi gereken özelliklerdir. Araştırma sahasında sağlık, eğitim ve kültürel faaliyetler sosyal hayatın değişkenlerini oluşturan en önemli unsurlardır.

Sağlık; Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetleriyle ilgili göstergeler, coğrafi ve sosyo-ekonomik düzeyi farklı gruplar arasında çok fazla farklılık göstermediği halde, Türkiye'de özellikle de GAP kapsamındaki illerde değişik toplumsal sınıflar arasında belirgin farklılıklar görülür (Akış, 2002: 135).

Nurdağı ilçe merkezinde toplam 90 kişilik personeliyle hizmet veren 25 yatak kapasiteli bir devlet hastanesi ve bir sağlık ocağı bulunmaktadır. Ayrıca Sakçagözü Kasabasında 7 personelli bir sağlık ocağı, Şatırhüyük kasabasında 5 personelli bir sağlık ocağı ve Gedikli Köyünde de 2 personelli bir sağlık ocağı olmak üzere toplam üç sağlık ocağı kırsalda hizmet vermektedir.

Araştırma sahasında “koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri” veren sağlık kuruluşları nitelik ve nicelik itibariyle oldukça yetersizdir. Halkın sağlık hizmetlerinden yararlanma kalite ve olanakları Türkiye ortalamasına göre oldukça düşüktür.

Toplam 13 doktorun görev yaptığı ilçede ortalama 2.887 kişi başına 1 hekim düşmektedir. Türkiye ortalaması ise hekim başına 700 kişidir. Sağlık alanında,

hastanelerin sahip oldukları kısıtlı olanakların yanında, hekim başına 2.887 kişinin düşmesi oldukça düşündürücüdür. Ülkemiz ortalaması hekim başına 700 kişi iken bu oran AB üyesi ülkelerde ortalama olarak hekim başına 350 kişidir. Bu rakamlar sağlık alanında ilçe nüfusunun karşı karşıya olduğu sıkıntıyı göstermek açısından oldukça çarpıcıdır.

Nurdağı şehrinde, mevcut sağlık kuruluşları halkın temel sağlık ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Nurdağı'nda hastanelerin fiziki mekânlarındaki yetersizliklerin yanında Nurdağı Devlet Hastanesi ve sağlık ocaklarında ebe ve diğer sağlık personellerinde eksiklikler mevcuttur. Sağlık ocaklarında ve devlet hastanesinde bina, personel ve araç-gereç eksiklikleri tamamlandığında şüphesiz sağlık hizmetlerinin kalitesi ve ulaşılabilirliği daha da artacaktır.

Eğitim; Araştırma sahasında toplumun kalitesini yansıtan unsurların başında gelen eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Gerek devletin gerek STK'ların verdiği önem gerekse toplumun eğitimin önemini kavramış olması gibi sebeplerle son yıllarda eğitim seviyesi yükselmektedir. Herhangi bir yüksek öğretim kurumundan mezun olanların azlığı ve okur-yazar olmayan nüfusun fazlalığı sahadaki eğitim seviyesinin düşüklüğüne en belirgin örneklerdir.

Araştırma sahasında nüfusun okuma yazma oranı %89,29'dur. Yüksek öğretimden mezun olan nüfus ise ancak %3 ile sınırlı kalmıştır. Nüfusun %10,71'lik bölümü ise okuma yazma bilmemektedir. Eğitim düzeylerinin cinsiyet gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, okuma yazma bilmeyenlerin % 81 'ini kadınların % 19 'unu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Herhangi bir eğitim kurumundan mezun olanlar içerisinde kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu tek eğitim kademesi ilkokuldur. Bu durum ilçede kadın ve erkekler arasında eğitim açısından belirgin farklılıklar olduğunu göstermektedir. Şüphesiz ki kadınların eğitim düzeylerinin bu denli düşük olmasında aile fertlerinin tutumu, toplum baskısı, geçmişten getirile gelmiş yanlış inançlar yatmaktadır.

Günümüz dünyasında erkek ve kadın nüfusun eğitim düzeyleri arasındaki bu farklılık, toplumun gelişmişlik evresini tamamlamadığının göstergesidir. Nasıl ki bir

ülkenin gelişmişliğinde en önemli faktörlerin başında, eğitim sektörünün ülkenin bütününe, kadın ve erkek nüfusun tamamına, modern ve dengeli bir şekilde dağıtılması alıyorsa, Nurdağı'nda da ilçenin tamamında, erkek ve kadın nüfusa modern eğitim, dengeli bir şekilde dağıtılmalı, herhangi bir cinsiyet grubunun karşılaştığı engeller varsa ortadan kaldırılmalıdır.

Tablo 25: Nurdağı'nda Örgün Ve Yaygın Eğitim Kurumları

OKUL TÜRÜ	MERKEZ	KÖY/KASABA	TOPLAM
ANADOLU LİSESİ	1	0	1
GENEL LİSE	1	1	2
HALK EĞİTİM MERKEZİ	1	-	1
MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ	1	-	1
İLKÖĞRETİM OKULU	6	7	13
BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIF	1	20	21
ANAOKULU/ANASINIFI	6	13	19
ÖZEL ÖĞRENCİ YURDU	1	-	1
SÜRÜCÜ KURSU	1	--	1
ÖZEL DERSHANE	1	-	1
ÖZEL REH.MERK.	1	-	1
TOPLAM	21	41	62

Kaynak: Nurdağı İlçe Brifingi 2010

Araştırma sahasında dağlık kesimdeki köylerde yaşayan halkın büyük çoğunluğu ekonomik yönden zayıf durumdadır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nca sağlık, eğitim, iş temini ve maddi yardım gibi alanlarda halka destek olunmaktadır.

Kültürel Faaliyetler; Kırsal yaşamın ön planda olduğu Nurdağı'nda sosyal yaşamın çok hareketli olduğu savunulamaz. İlçede ilk ve orta dereceli okulların düzenlemiş olduğu sportif ve kültürel aktiviteler dışında kültürel etkinlikler sınırlı kalmaktadır. İlçede sinema ve tiyatro salonu yoktur. Öğrencilere yönelik tiyatro faaliyetleri okul salonlarında icra edilmeye çalışılmaktadır.

İlçede sportif faaliyetler için amatör futbol oynamaya müsait futbol sahası mevcuttur. Yine sahada 2004 yılı içerisinde yapımı tamamlanmış ve aynı yıl içerisinde hizmete açılmış 1 adet Kapalı Spor Salonu mevcuttur. İlçede 1 tane amatör spor

kulübü bulunmaktadır. Ayrıca ilçede 2 adet halı saha faaliyet göstermekte ve gençlerin futbol ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır.

İlçede yetersiz olan bu faaliyetler en yoğun şekilde, ilk ve orta dereceli okullar bünyesinde sportif ve kültürel faaliyetler ile folklor çalışmaları şeklinde devam etmektedir. Bu durum eğitim sektörünün bir sahada yöre insanının eğitimi dışında sosyal ve kültürel faaliyetleri için de ne derece önemli olduğunun göstergesidir.

Yapılan araştırmalar neticesinde ilçede sosyal ve kültürel gelişmelerin ekonomik gelişmelerle yeterince paralellik göstermedikleri görülmüştür. Sahada kültürel faaliyetler günlük hayatın bir parçası olmaktan oldukça uzak olup, bu faaliyetler daha çok düğün, sünnet, nişan, asker uğurlama, bayram gibi faaliyetlerle sınırlı kalmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi sınırında yer alan Nurdağı ilçesi önemli bir stratejik konuma sahiptir. Sahip olduğu önemli kavşak özelliğinin yanında kuzey – güney doğrultusunda uzanıp, doğu batı arasında doğal sınır teşkil eden Amanoslar üzerindeki iki geçitten biri Nurdağı'ndadır. (Nurdağı-Aslanlı Geçidi-1150 m.) Bu durum ilçenin stratejik önemini daha da arttırmıştır. Bu konum sayesinde yaklaşık seksen yıllık tarihe sahip olan ilçe kısa sürede hızlı bir gelişme göstermiştir.

Batıda Nur, doğuda Hurşit dağları arasında yer alan Nurdağı, ülkemize Hatay'ın güneyinden giriş yapıp, genelde K-G doğrultulu uzanan Doğu Anadolu Fay Hattı üzerinde yer alır. Bu nedenle ilçe Kızıldeniz – Gor çukurluğu fay sistemine bağlı oluşmuş tektonik kökenli bir çöküntü ovası özelliği taşır.

Araştırma sahasında 37.503 kişi yaşamaktadır. Nüfusun büyük kısmını (% 62) yetişkin nüfus oluştururken, ilçede insanlar daha çok kırsal alanlarda (% 56) yaşar. Ayrıca araştırma sahasında, kadın-erkek nüfus dengeli dağılmıştır, nüfusun % 89.29'nu okur-yazar nüfus oluştururken, 15 yaş üstü nüfusun medeni durumu incelendiğinde ise % 65 ile en büyük grubu evli nüfusun oluşturduğu tespit edilmiştir.

798 km²'lik bir yüzölçümüne sahip olan ilçede, km² ye 47 kişi düşmektedir. İlçede nüfusun fizyolojik yoğunluğu 136 kişi/km² iken tarımsal yoğunluğu 26,5 kişi/km²'dir.

Nurdağı ilçesinde çalışan nüfusun % 79'u tarım, hayvancılık ve madencilik sektörlerinden geçimini sağlamaktadır. Nüfusun % 2,5'i sanayi, geriye kalan % 18.5'i ise hizmet sektöründe istihdam edilmektedir.

Nurdağı'nda yapılan araştırma sonucunda, ilçenin önemli bir nüfus potansiyeline sahip olmasına karşın nüfusun eğitim, sağlık, sosyal hayat v.b alanlarda birtakım sorunlarla karşı karşıya olduğu tespit edilmiştir.

Eğitim alanında, son yıllarda azalmış olsa da, kız çocuklarının yeterince desteklenmemesi, okulların fiziki şartlarının sınırlı olması, birleştirilmiş sınıflarda

eğitim verilmesi, öğrenci başına düşen öğretmen sayısının yetersiz olması, bazı öğrencilerin taşınmalı eğitim sisteminden yeterince faydalanamaması bu sorunların başlıcalarıdır.

Sağlık alanında, hastanelerin sahip oldukları kısıtlı olanakların yanında, hekim başına 2.887 kişinin düşmesi oldukça düşündürücüdür. Buna karşın ülkemiz ortalaması hekim başına 700 kişi iken bu oran AB üyesi ülkelerde ortalama olarak hekim başına 350 kişidir (<http://basin.maltepe.edu.tr/node/12>). Bu rakamlar sağlık alanında ilçe nüfusunun karşı karşıya olduğu sıkıntıyı göstermek açısından oldukça çarpıcıdır.

İlçede sosyal hayat oldukça durağandır. İlk ve orta dereceli okulların düzenlemiş olduğu, sportif ve kültürel aktiviteler dışında sosyal bir faaliyet yok denecek kadar azdır.

İlçe nüfusunun sahip olduğu bu özellikler göstermektedir ki Nurdağı'nda nüfus sosyal ve ekonomik yönden genel olarak, az gelişmiş toplumların taşıdığı özellikleri barındırmaktadır. Bu durum 21. yy. Türkiye'sine yakışmayan bir gerçektir.

Tüm bu sonuçlardan sonra ilçenin sorunlarını, eksiklerini, ihtiyaçlarını ve gelişiminin önündeki engel ve fırsatları bilinçli ve doğru bir şekilde tespit etmek gerekmektedir.

Eğitim alanında, kız çocuklarının eğitim olanaklarından daha etkin bir şekilde yararlanması için ülke genelinde düzenlenen "Haydi Kızlar Okula", "Baba Beni Okula Gönder", "Kardelenler" gibi kampanyaların, ilçede de etkili bir şekilde düzenlenmesi gerek erkek gerekse kız çocuklarının eğitim seviyesinin yükseltilmesi için oldukça yararlı olacaktır.

Yine okulların fiziki şartlarındaki eksiklikler ve eğitim-öğretimi olumsuz yönde etkileyen tüm çevre şartları tespit edilip, bunlar, etkili bir eğitim-öğretimin gerektirdiği şekilde düzenlenebilir. Bunun için gerekli mercilerle yazışmalar yapıp,

projeler düzenlenir ve hayata geçirilirse ihtiyaçların kısa sürede giderilmesi sağlanabilir.

İlçe hastanelerindeki oda sayısının azlığı, teçhizat yetersizliği v.b. alanlardaki kısıtlı olanaklar, sağlık sektöründeki sıkıntılardan bazılarıdır. Sağlık alanındaki fiziki eksikliklerin yanında, hekim başına düşen hasta sayısı gerek Türkiye ortalamasının gerek A.B. üyesi ülkelerdeki ortalamanın çok çok üstündedir. Bu durumun üzerinde ilçe faaliyet raporlarında ısrarla durulmalı, her türlü fırsatta ilçedeki hekim sayısının artırılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

İlçedeki en büyük problemlerden biri de sosyal ve kültürel alandaki eksikliklerdir. Örneğin ilçe merkezinde bir sinema ya da tiyatro salonu yoktur, ilçede zaman zaman düzenlenen festival tarzı etkinlikler dışında sosyal etkinlikler ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin okullarda düzenlediği faaliyetlerle sınırlı kalmaktadır. Bu nedenle kent hayatının gerekleri düşünülerek ilçedeki sosyal ve kültürel alanlardaki eksiklikler tespit edilmeli, bu eksiklikler giderilmesi içinde gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Ekonomik alanda; işsizlik, gelir dağılımındaki dengesizlikler, kayıt dışı ekonomi, çalışanların sosyal hak ve güvence konusunda yaşadıkları sıkıntılar ilçenin bir diğer problemini oluşturmaktadır. Bu problemlerin ortadan kaldırılabilmesi için yasaların daha etkin bir şekilde uygulanabilmesi, çalışanların hak ve hukuklarını arayacakları mercilerin etkinleştirilmesi, işsizlikle etkin mücadele edilmesi ve kayıt dışılığa caydırıcı cezaların getirilmesi gerekir.

Nurdağı, ancak nüfusun yukarıdaki ihtiyaçları tespit edilip bu sıkıntıların giderilmesiyle modern kent hayatına uyum sürecine girmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

Akış, Ayhan. (2002). Gap'ın Şanlıurfa İli Sosyo-Ekonomik Coğrafyasına Etkileri, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Ardos, Mehmet. (1995). Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi. İstanbul: Çantay Kitabevi

Atalay, İbrahim, (1994). Türkiye Vegetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

Bozkaya, Ömer., Yalçın, Hüseyin ve Kozlu, Hüseyin (2009), Amanoslar bölgesi Paleozoyik kayaçlarının mineralojisi. Hacettepe Üniversitesi Yerbilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi, 30 (1), 11–44.

Doğanay, Hayati. (1994). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.

Dönmez, Y., 1984 Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları İ.T.Ü. Yayın No: 2506, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 102, İstanbul

Erol, Oğuz. (1993). *Genel Klimatoloji* (4. Baskı). İstanbul: Çantay Kitabevi

Eser, Özlem. (2006). Gaziantep Nurdağı Gedikli Köyü Arazi Toplulaştırması Etkinliği, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş

Göçer, Kenan. Ve Çıracı, Hale., (2003). Türkiye'de Kentlerin Sosyal Ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişki, İtü Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 3-14

Güner, İbrahim., Bulut, İhsan., Zaman, Mehmet., Özdemir, Nevin., Kılıçarslan, Aydın., Özdemir, Tuncay., Atasoy, Emin., Akış, Ayhan., Kaya, Erdoğan. Ve Gökmen, Bekir. (2010), Genel Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya, Ankara: Gündüz Yay., s.41

Gürbüz, Mehmet., Korkmaz, Hüseyin., Gündoğan R. Ve Dığrak M. (2003) Gâvur Gölü Bataklığı, Coğrafi Özellikleri ve Rehabilitasyon Planı, Kahramanmaraş Valiliği İl Çevre Müdürlüğü Yayınları No:1, Kahramanmaraş

Keleş, Ruşen. (1990). *Kentleşme Politikası*, İstanbul: İmge Kitabevi.

Kesici, Ö., 1992. ‘‘Kilis Yöresinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası’’, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özçağlar, Ali. (2000) Coğrafiyaya Giriş, Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.

Solmaz, Mehmet. (2011). Nurdağı İlçe Merkezinin Coğrafi Etüdü. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Sözer, A. Necdet, (1984). ‘‘Güneydoğu Anadolu’nun Doğal Çevre Şartlarına Coğrafi Bir Bakış’’, Ege Coğrafiy Dergisi, Sayı: (2), ss.8-30.

Şahin, Cemalettin., Doğanay, Hayati ve Özcan, Nihat A. (2007). *Türkiye Coğrafyası (Fiziki, Beşeri, Ekonomik ve Jeopolitik)* (7.Baskı). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Şimşek, Mehmet. (2009). İslahiye’de (Gaziantep) Tarımsal Yapı Ve Arazi Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

Tıraş, Mehmet. (2003). Türkoğlu İlçesi’nin Coğrafi Etüdü. Çantay Kitebevi. İstanbul.

İzbırak, Reşat. (2001). *Türkiye I,II*. İstanbul: MEB Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi

Waugh, David (1990). *Geography An Integrated Approach*, 1 st Published, Nelson, London.

BÜLTENLER VE RAPORLAR

D.M.İ.G.M. *İslahiye Rasat İstasyonu*, Aylık ve Yıllık Rasat Sonuçları (1980 - 2010)

Nurdağı Kaymakamlığı. (2003). *Bütün Yönleriyle Nurdağı*. Kahramanmaraş: Akbaba Ofset Matbacılık

Nurdağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2009). *2009 Faaliyet Raporu*. Nurdağı

Nurdağı Kaymakamlığı İlçe Brifingi. (2010). *2010 Kaymakamlık Brifingi*. Nurdağı.

Nurdağı İlçe Tarım Müdürlüğü, (2010). *2010 Faaliyet Raporu*. Nurdağı

Nurdağı Ziraat Odası, (2010). *2010 Faaliyet Raporu*. Nurdağı

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı. Gaziantep Valiliği İl Çevre Ve Orman Müdürlüğü. *Gaziantep İl Çevre Durum Raporu*. 2008 Gaziantep

Türkiye Jeoloji Haritası, 1/500 000 Ölçekli *Türkiye Jeoloji Haritası* M. T. A. Genel Müdürlüğü, ANKARA.

Türkiye Topografya Haritası, T.C. *Harita Genel Komutanlığı* 1/100 000 Ölçekli Gaziantep N37-b4, N37-c1, N37-c2 Paftaları (1982)

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) *2009 Yılı Nüfus Verileri* (ADNKS). Ankara

FAYDALANILAN İNTERNET SİTELERİ

MTA (Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü). (2009).

(<http://www.mta.gov.tr/mta/bölge/Gaziantep/Madengaziantep.htm>).

Erişim Tarihi: 21.03.2011.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2008). 2007,2008, 2009,2010,2011 *Nüfus Sayımı Sonuçları*. (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>).

Erişim Tarihi: 28.07.2012

Nurdağı Kaymakamlığı. 2010

<http://www.nurdagi.gov.tr/nurdagi/gecmisten-gunumuze-nurdagi.html>

Erişim Tarihi: 21.10.2010

Nurdağı Kaymakamlığı. 2010

<http://www.nurdagi.gov.tr/nurdagi/nufus-ve-yerlesim.html>

Erişim Tarihi: 21.10.2010

Maltepe Üniversitesi. 2010 <http://basin.maltepe.edu.tr/node/12>

Erişim Tarihi: 02.11.2010

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: 2003

<http://www.sp.gov.tr/documents/planlar/GaziantepBuyuksehirSP0711.pdf>

Erişim Tarihi: 02.03.2011

AFAD: 2011 <http://kyh.deprem.gov.tr/matnetrapor.htm>

Erişim Tarihi: 02.11.2011

FOTOĞRAFLAR**Foto 1: Nurdağı'ndan Genel Bir Görünüm****Foto 2: Nurdağı Bademli Mağarası**

Foto 3: Kızılcamların Tahribatı Sonucu Oluşan Maki Toplulukları

Foto 4: Nurdağı'nda Dağ Eteği Köy Örneği (Kartal Köyü)

Foto 5: Nurdağı'nda Kırsal Yerleşme Örneği (İkizkuyu)

Foto 6: Nurdağı İlçesi Pınarbaşı Mahallesi (Sakçagözü)

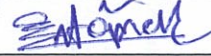

Foto 7: Nurdağı'nda Mezra Yerleşmesi

Foto 8: Atatürk Viyadüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Enver ERTOPRAK	İmza:	
Doğum Yeri:	Tarsus		
Doğum Tarihi:	19.11.1982		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Kurtuluş İlköğretim Okulu	-	Tarsus	1993
Ortaöğretim	Kurtuluş İlköğretim Okulu	-	Tarsus	1996
Lise	Cengiz Topel Lisesi	Sosyal Bilimler	Tarsus	1999
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Coğrafya Öğrt.	Konya	2005
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Coğrafya Öğrt.	Konya	2012

İlgi Alanları:	Fotoğrafçılık , Dağ Sporları , Doğa Gezisi
İş Deneyimi:	Üç yıl özel sektörde öğretmenlik yaptım. Son üç yıldır MEB'de öğretmenlik yapmaktayım.
Aldığı Ödüller:	TEMA Teşekkür Belgesi
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Dr. Akif AKKUŞ Yrd. Doç. Dr. A. Doğan BULDUR Yrd. Doç. Dr. Adnan PINAR Yrd. Doç. Ayhan AKIŞ
Tel:	0506 794 17 71
Adres	Yarbay Şemsettin Mah. 3952 Sk. No:9 Tarsus/MERSİN